

KÜRDİSTAN ve TÜRKİYE'de KÜRT SORUNU

DEVRİMCİ SOL

TÜSTAV

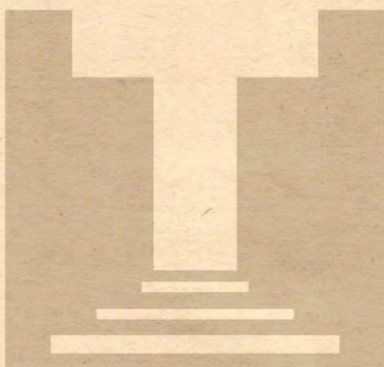

56

0010151

KÜRDİSTAN VE
TÜRKİYE'DE KÜRT SORUNU

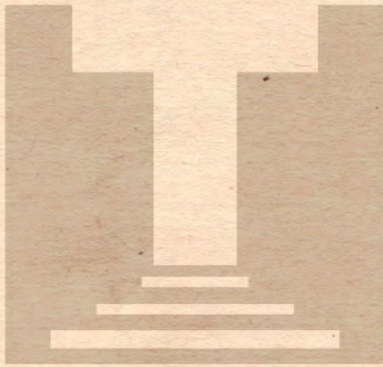
TÜSTAV
Arşivi
Bakent ERDEM
Koleksiyonu

TÜSTAV

DEVRİMCİ SOL: 3

BİLİMSEL ARAŞTIRMA DİZİSİ: 1

TÜSTAV

Adres: Çadırcı Sok. No: 15 Eminönü - İst.

Dizgi/Baskı: Kent Basımevi

Baskı Tarihi: Eylül 1979

Yazı İşleri Müdürü: Haydar Başbağ

0010157

TÜSTAV
Arşivi
Belent ERDEM
Koleksiyonu

DEVRİMCİ SOL

KÜRDİSTAN
ve
TÜRKİYE'de
KÜRT SORUNU

KÜRTLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE TÜRKİYE'DE KÜRT MESELESİ

GİRİŞ

Türkiye'nin önemli ve çözülmesi gereken sorunlarından biri, milli sorundur. Yani Kürt ulusunun kendi kaderini kendisinin tayin etmesi hakkının tanınması, Kürt ve Türk halkları arasındaki milli düşmanlığın ortadan kaldırılması, ulusal eşitliğin sağlanmasıdır. Demokratik Halk Devrimi, kendi içinde milli meselenin de çözümünü içerir.

Böylesine önemli bir sorun, ne yazık ki, Türkiye Sol'unda sadece «tartışma», «yazma-çizme» sorunu olarak gündeme gelmiştir. Birbirlerini bu konuda «sosyal-şöven» olarak, yazı-çizilerde suçlayanlar, gerçekte Kürdistan'da hiç bir şey yapmamışlardır. Bu durum da, Kürdistan'ın Kürt milliyetçilerinin bir alanı olmasına yol açmış, sanki devrimcilerin milli meseleyle, Kürdistan'la bir ilişkileri yokmuş gibi görünmüştür. Oysa

milli meseleyi pratikte de, örgütlenmede de, Marksist-Leninist'lerin çözeceği bir gerçektir.

Şüphesiz, milli mesele, sınıf mücadelesi karşısında ikincildir. Fakat sınıf mücadelesine bağlı, onun çözümleyeceği bir sorun olarak gündemdedir. Burada burjuva milliyetçiliğinin kendi çıkarlarını ve ulusal devlet kurma eğilimlerini tartışmıyoruz. Bizim açımızdan önemli olan, milliyetçilik ile enternasyonalizm arasında kesin sınır çekildikten sonra, sorunun ele alınmasıdır. «Proleterya, eşitliği ve ulusal devlet kurma eşitliğini tanıırken, bütün ulusların proleterlerinin birliğine pek büyük önem verir; ve her ulusal talebi, her ulusun ayrılma hakkını işçilerin sınıf mücadelesi açısından değerlendirir» (Lenin). Yani «her türlü burjuva milliyetçiliğine karşı savaşmazsak, bütün ulusların işçileri arasında eşitlik uğruna mücadele etmezsek o hedefe doğru yol alamayız.»

Bu noktada ortaya çıkan sorun, ezilen ulusun burjuva milliyetçiliğine karşı tavrıdır. M-Leninistlerin bu konudaki tavrı, ezilen ulus milliyetçiliğinin, ezen ulusun baskı politikasına karşı olan demokrat yanını desteklemektir. Bu da sınıf çıkarları açısından gereklidir. «Proleterler ulusal sorunda kendi ilkelerini ileri sürerler; onların burjuvaziye sağladığı destek, ancak şarta bağlı olabilir.»

Milli meselenin teorik olarak tartışılması, ortaya konması, bize göre, sınıf mücade-

lesinin gereklerinin yerine getirilmesi ve buna bağı olarak Kürdistan'daki pratiğe, Türkiye genelindeki ezen ulusun şövenizmine karşı ajitasyon ve propaganda yürütülmesine; işte bu mücadeleye bağı bir olaydır. Yoksa, soyut tartışmalar yapmak, mangalda kül bırakmamak, işin pratikten kopuk gevezeliğı olur.

Amacımız Milli Mesele konusundaki görüşlerimizi kabaca ortaya koymaktır. Elbette detay tartışılması gereken konular vardır, eksik kalan yanlar vardır. Bütün bunlar teorimizi pratiğimizle birleştirdiğimiz oranda giderilir, tartışmalar zenginleştirilir.

Milli meseleyi, yani Türkiye'de Kürt meselesini ortaya koyarken, herkesin «kendisi» için söylediğı gibi, M-L Diyalektik Yöntemi kullanmaya çalıştık. Bilindiğı gibi Türkiye'de «teorik sorunlar» subjektif yatırımlarla, faydacılıkla vs. ele alınmaktadır. Hayatın canlı pratiğinde derinleşen, zenginleşen diyalektik yöntem yerine, subjektivizm, faydacılık geçtim, sorun, doğru yaklaşımlar, tahliller değildir; «Kürt Ulusu'nu en çok ben savunuyorum» demek için «teoriyi» buna kurban etmektir. Bu şekilde Kürt meselesine çözüm getirmek elbette mümkün değildir.

Önemli olan Kürt meselesini objektif olarak tahlil etmek, değerlendirmek ve buna uygun çözümleri pratiğimize aktarmaktır. Biz bunu yapmağı çalışıyoruz.

I. BÖLÜM

GENEL OLARAK ULUSAL SORUN VE ULUSLARIN KENDİ KADERLERİNİ TAYİN HAKKI ÜZERİNE

A — GENEL OLARAK ULUS

Ulusun hepimizin bildiği, Marks, Lenin ve Stalin'in çok önceleri ortaya koydukları tanımlamaları vardır. Genel olarak, Kürt Ulusu açısından ulus sorununu değerlendirmeye çalışalım.

Stalin'in tanımı şöyledir:

«Ulus, tarihsel olarak kurulmuş, kararlı bir dil, toprak, iktisadi yaşam, ve kendini kültür ortaklığında dile getiren ruhsal şekillenme birliğidir.»

Ulusların oluşması, yükselen kapitalizm aşamasında gerçekleşmiştir. Fransız, İngiliz, Alman ulusu gibi uluslar bu aşamayı yansıttılar. Ulusu ırk, ve kabile topluluğu diye anlamak son derece yanlış olur. Bu açıdan Kürt

ulusuna, «Kürt ırkı» diye yaklaşmak koyu milliyetçilik demektir.

Feodalizmden kapitalizme geçiş bugünkü Avrupa uluslarını meydana getirirken, o günkü Rus, Osmanlı devletleri ise; merkezi feodal denetim, çevre ulusların kendi gelişimlerini tamamlayamamaları nedeniyle, çok uluslu eski tip devletler durumundaydı. Bu çok uluslu devletlerde, gelişmesini tamam lamaya yakın, devlet örgütlenmesini elinde tutan büyük-uluslar vardı. Büyük Ruslar, Türkler gibi. Eski tip çok uluslu devlet, Kürt Ulusunun tarihsel kavranışı açısından önem kazanmaktadır. Osmanlı devletinde, Avrupa yakasındaki milliyetler, kapitalizmin gelişmesi, ulusal birliğini sağlayabilmesinden ötürü, birer birer koştular. Ama Kürdistan'da bu gelişmeyi göremiyoruz. Kürtlerde, merkezi Osmanlı devletinin denetimi ağır basmıştı ve ulusal devletini, kapitalist gelişmesini ve ulusal birliğini sağlayamamasından ötürü kuramamıştı. O halde Kürt Ulusunda, Stalin'in belirttiği ulus tanımını aramak mümkün değildir.

Batı Avrupa'daki ulusal devletlerin emperyalistleşmesiyle birlikte, ulusallaşma biçiminde de değişiklikler oldu. Kendi iç dinamiğiyle, feodalizme karşı mücadele içinde, pazar birliğini (ulusal birlik) sağlayamayan halklar, emperyalizm karşısında, birliklerini, ulus olma özelliklerini kazandılar. Bu yüzden çağımızda (klâsik Stalin'in tanımına uygun)

başlangıç aşamasında ulus aramak yanlıştır. Fakat emperyalizme karşı ulusal mücadele süreci, Stalin'in tanımlarını sonuç olarak yaratır. A. Cabral'ın bu konudaki değerlendirmesi şöyledir: «Sömürgeleşmiş ülkelerde, emperyalist sermaye yerli toplumu yeni ilişki biçimleri içine girmeye zorladı, yapısı daha karmaşık hale gelen çelişki ve toplumsal anlaşmazlıkları karıştırdı, tahrik etti ya da çözüme ulaştırdı, ekonomiye para ve iç dış pazarların gelişimi ile birlikte yeni öğelerde getirdi, tarihsel gelişimin farklı aşamalarında bulunan insan grupları ya da halklarından yeni ulusların doğmasına sebep oldu.» (Cabral, Son Konuşmalar, s. 74)

Eski tip çok uluslu devletlerde, veya kapitalizmin kendi iç dinamiğinin gelişmesiyle uluslaşamayan halklar, yeni koşullarda, emperyalizme ve milli baskıya karşı mücadele içinde uluslaşabilirler. Bu durum Kürt Ulusu içinde geçerlidir.

Osmanlı Devletinin son döneminde uluslaşamayan-fakat bir ulusal çekirdeğe sahip olan (*) —Kürt Ulusu, Kurtuluş savaşı sıra-

---

(*) Engels'in «Doğu Sorunu»nda söylediklerini konumuz açısından aktarmakta yarar vardır. «Buna karşılık, ülkenin iç tarafındaki Güney Slavlar, uygarlığın tek sahibidirler. Her ne kadar bunlar henüz bir ulus değilse de, daha şimdiden Sırbistan'da güçlü ve nispeten belirli bir ulusal çekirdeğe sahiptirler. Sırplar kendi tarihlerinde, kendi edebiyatına sahiptirler. Bugünkü egemenliklerini, sayıca kendilerinden

sında, Cumhuriyet döneminde-ulusal baskı ve jenocide karşı mücadele içinde Ulusal Birliğini geliştirmiştir; ve günümüzde emperyalizme ve oligarşiye yönelik Ulusal ve Demokratik mücadele içinde, gerçek anlamıyla uluslaşmasını tamamlayacaktır. Zaten baştan tam anlamıyla «ulus» sözkonusu olsaydı, ne ulusal baskıdan ne de emperyalizme karşı mücadeleden söz edemerdik. Bu yüzden Kürt Ulusuna, «Köylü» ulusu, çeşitli feodal aşiretlerdeki köylülerin ortak dil, toprak, tarih birliğine dayanan «köylü» ulusu diyoruz. Köylü ulusu kavramı kullanmamızın diğer bir nedeni de, Kürt toplumunun kendi iç dinamiğiyle kapitalist ilişkileri geliştirememesinden ötürü burjuva sınıfının oluşmaması ve toplumun çoğunluğunu köylülerin meydana getirmesidir. Bugünkü parçalanmışlık, din ayırımı, aşiret kavgası uluslaşma sürecinde, yerini emperyalizme karşı mücadele içinde kazandığı ulusal birliğine terk edecektir.

Ulusal baskıya da kısaca değinelim: Ulusal baskı, Stalin'in deyişiyle, bir halkın devlet kurma hakkının engellenmesidir. Feodalizmden kapitalizme geçiş aşamasında, kendi iç kapitalist gelişmesini tamamlamış ve burjuvazinin «vatan» (yani pazar) sloganıyla harekete geçen uluslar üzerinde baskı uy-

---

çok üstün bir düşmana karşı onbir yıllık cesur bir savaşa borçludurlar. Kültür ve uygarlık bakımından son yirmi yıl içinde çabuk gelişmişlerdir.»

(Doğu Sorunu, s. 45)

gulayanlar, o dönemin gerici feodal sınıfıydı. Feodal sınıfın uyguladığı ulusal baskı, korkunç boyutlara varıyordu. Bunun tipik örneğini Rusya vermektedir. «Rusya'da devlet iktidarının başında eskiden, eski toprak soyluluğu bulunduğu zaman, ulusal baskı iğrenç kısımlar ve programlar biçimlerine bürünebilirdi ve gerçektende bürünüyordu.» (Stalin). Osmanlı Devleti de, merkezi feodal devletiyle, ulusal uyanış içindeki halklara karşı ulusal baskı politikası uyguluyordu.

Kısaca ulusal baskı. Emperyalizm öncesi evrede, çok uluslu devletlerde (Batı Avrupa'da istisna olarak İrlanda Milli Sorunu vardı) ulusal gelişimlerini tamamlamaya yönelen ulusal hareketlerle, iktidarda bulunan çok uluslu devletin feodal yönetimi arasındaki çelişkidir; zor ve baskı politikasıyla ulusun kendi devletini, kendi kaderini tayininin engellenmesidir. Emperyalist dönemde ise, eski tip çok uluslu devletler varlığını sürdürmesine karşın, ulusal baskı, genel olarak emperyalist devletlerle, sömürge halkları arasındaki çelişki biçimini aldı. Sömürge halkların ulusal devletlerini kurmalarını, ulusal gelişimlerini engelleyen, emperyalist devletlerdi.

Kürt ulusuna uygulanan milli baskı, iki farklı tarihsel aşamadaki, milli baskının iç içe geçmesidir. Önceleri, Osmanlı Devletinin son döneminde ve Kemalizm döneminde ulusal baskı, devlet içi sorun biçiminde iken; bu-

gün emperyalizmin yeni-sömürge Türkiye'ye uyguladığı sömürge politikasıyla birleşmiştir.

Şimdi emperyalizm dönemiyle birlikte ulusal sorunun kazandığı muhtevaya değinelim.

B — EMPERYALİZM DÖNEMİ VE MİLLİ MESELE

1 — Emperyalizm, milli baskının yeni sosyal temelidir:

Bilindiği gibi, kapitalizmin iki evresi vardır. Birincisi, feodalizmin yıkılışı, ve milli devletlerin kuruluş evresi; ikincisi, kapitalizmin çöküş evresi (yani emperyalizm dönemi).

Bu iki evrede de milli meselenin görünümü farklıdır. Kapitalizmin birinci evresinde, burjuvazi öncülüğünde, feodal birimler parçalanmış, pazar bütünlüğü içinde ulusal devletler kurulmuştur. Bunu gerçekleştiren ülkelerde milli mesele yoktur. Fransa, İngiltere (*), İsviçre gibi.

Ama emperyalizm ile birlikte, artık durum değişmiştir. Batı'nın ulusal devletleri, birer emperyalist ülke haline gelmişlerdir. Ve

---

(*) İrlanda meselesi bir istisna teşkil eder. Bu ülke gerici İngiliz burjuvazisinin baskısı yüzünden gelişmemiştir. Ve Marks bu sömürge siyasetine, gericiliğe hayat veren bir sosyal temel olarak karşı çıkıyordu.

dünya bu emperyalist devletler arasında paylaşılmaktadır. Böyle bir durumda milli mese-
lenin niteliğinde meydana gelen değişiklik-
leri görmemek şövenlikten başka birşey de-
ğildir.

Dünyanın emperyalist ülkeler tarafın-
dan yağmalanması, sömürgeleştirilmesi ve
paylaşılmasıyla beraber milli baskının yeni
sosyal temelide emperyalizmdir. Lenin şöyle
diyor:

«...Emperyalizm, sermayenin milli dev-
letler dışına taşmış olması demektir; milli
baskının yeni bir tarihi temel üzerinde yay-
gınlaşmış ve şiddetlenmiş olması demektir.»
(abç)

Bir zamanlar ilerici olan burjuvazi, artık,
ulusları ezen emperyalist burjuvazi haline
gelmiştir.

«...Kapitalizm feodalizme karşı mücade-
lesi sırasında milletlerin kurtarıcısıyken,
emperyalist aşamasında milletleri ezen en-
azılı güç olmuştur.» (Lenin)

**2 — Milli Mesele özünde köylü meselesi
olarak, burjuva demokratik devrimin bir
parçasıdır:**

Milli Mesele burjuva demokratik devri-
mini yapmış, Almanya, Fransa, İngiltere gi-
bi ülkelerde sözkonusu değildir. Çünkü, bur-
juva demokratik devrim, ulus birliğini sağ-
lar, köylülerin toprak özgürülüğünü gerçek-

leştirir. Lenin'de İsviçre örneğini vererek «kapitalizm dünyasında bir çözüm yolu mümkünse... bu çözüm yolu tutarlı bir demok-ratizmdir» diyor.

Burjuva demokratik devrimini yapma-mış ülkelerde ise durum farklıdır. Toprak köleliği feodal boyunduruk biçiminde sürer-ken, gelişen milli uyanışlar feodalleri tehdit ediyordu. Burjuva demokratik devrimini gerçekleştiremeyen ülkelerde, toprak köleli-ği, diğer milliyetler üzerindeki baskı politi-kası devam eder. Zaten feodal sınıfın varlık tarzıda budur. Ancak feodal sınıfın iktidar-dan devrilmesiyle, ezilen milliyetler özgürlü-ğüne kavuşabilirler. Hemen belirtmeliyiz ki, burjuva demokratik devrimin, 1905 Rus dev-rim tecrübesinin gösterdiği gibi, ancak, pro-leterya öncülüğünde gerçekleşebileceğini, Le-nin «İki Taktik»te göstermiştir. Emperyaliz-min sömürgesi haline gelmiş ülkelerde ise, burjuva demokratik devrimin önünde bir en-gel daha vardır: Emperyalizm. Böylece ye-ni tipte burjuva demokratik devrimlerin (ve de yeni tipte milli mesele çözümünün) çağı açılmış olmaktadır. Çünkü artık milli mese-le, Çarlık, Osmanlı Devleti gibi ülkelerin, iç, özel meselesi olmaktan çıkmış, emperyaliz-min genel sömürgeler sorunu olmuştur.

Bütün burjuva demokratik devrimlerin-de köylüler temel sınıf rolünü oynamışlar-dır. Çünkü toplumun geniş köylü yığınları toprak köleliği altındadır. Burjuva Demokra-

tik Devrim, birçok çelişkiyi çözer. Milli Me-sele ve buna bağlı olarak toprak meselesi de bu çelişkiler arasındadır. Ama burjuva devrimlerinde temel çelişki, köylülerle feodal toprak köleliği arasındaki çelişkidir. Çok uluslu Rus, Osmanlı Devletlerinde durum budur. Gelişen milli hareketlerin ana gücü köylülerdir. Çünkü, milli meselenin çözümünden, yani toprak köleliğini uygulayan feodal sınıfın devrilmesinden en çok çıkarı olan köylülerdir. Emperyalizmin boyunduruğu altındaki ülkelerde de, sömürgecilik, toprak işgali, işgücü sömürüsü, toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan köylüleri rahatsız eder. Ülkenin feodal kölelikten ve emperyalizmden kurtulmasından yana olan ana güç köylülerdir.

Böylece, köylülük sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde emperyalizme ve feodalizme karşı hareketlerin **ana** ordusunu meydana getiriyor. Çünkü, milli baskının yeni sosyal temeli emperyalizmden en çok rahatsız olan köylülerdir. Gerek feodal boyunduruktan (milli baskının uygulayıcısı ve emperyalistlerin müttefiki) gerekse-günümüzde emperyalizmin boyunduruğundan **rahatsız** olan ve **toprak talepleri** karşılanmayan köylülüktür. Bu durumda milli baskının ortadan kaldırılmasında ana rolü oynayacak olan köylülüktür demek yanlış olmaz. Köylüler, Lenin'in deyişiyle, «burjuva ve kapitalist ilişkileri temsil ederler.» Milli baskının ortadan kaldırılmasında yani, iç dinamiğin işleyip

toprak devriminin yapılmasında en çok çıkarları olan köylülerdir. (Bir noktayı belirtelim: Eskiden köylülüğün bu ihtilâlcî potansiyelini kullanan burjuvazi olmuştur. Ama emperyalizm çağında burjuvazi devrimci barutunu tüketmiştir. Onun için ancak proleterya köylülüğün bu ihtilâlcî potansiyelini sosyalizme kanalize edip, kesintisiz devrim yapabilir ve milli baskının ortadan kaldırılmasını sağlar.)

Fakat düşülmemesi gereken yanlış, milli meseleyi, tarımsal sorun ile bir tutmaktır. Çünkü milli mesele özünde köylü sorunu olmakla beraber daha geniş talepleri ve sorunları vardır. Stalin bu konuda şunları söylüyor:

«...Bu yanlıştan, bir başka şey, ulusal sorunu eninde sonunda bir köylü sorunu olarak düşünmek istemesi çıkıyor. Tarımsal değil, köylü; çünkü bunlar birbirinden farklı şeylerdir. Ulusal sorunun köylü sorunu ile bir tutulamıyacağı elbette doğru; çünkü köylü sorunlarından başka, ulusal sorun, ulusal kültür, devlet olarak ulusal varlık vb. sorunları da kapsar. Ama gene de köylü sorununun ulusal sorunun temelini, onun içsel özünü oluşturduğu da kuşkusuz. Köylülüğün, ulusal hareket olamayacağını işte bu durum açıklar. Ulusal sorun eninde sonunda bir köylü sorundur dendiği zaman, işte tastamam bu düşünülür.» (Stalin, Sömürgeler Sorunu ve Ulusal Sorun, s. 133, I. Baskı)

Görüldüğü gibi, Stalin, milli meselenin

çözümünde ana ordunun köylülük olduğuna dikkati çekerek, sorunun özünü ortaya koyuyor.

Sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde köylülüğün önemini ve milli meseledeki durumunu Lenin'de belirtiyor:

«...Hiç şüphe yok ki, her ulusal hareket, ancak burjuva demokratik bir hareket olabilir, çünkü, geri kalmış ülkelerin nüfusunun büyük kitlesi, burjuva ve kapitalist ilişkileri temsil eden köylülerden meydana gelmektedir... (Lenin, Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı, Sol Yayınları II. Baskı, s. 225)

Lenin'in söylediklerinden anlaşılan şudur ki; milli boyunduruktan, yani ülkenin iç diyalektik gelişiminin önlenmesinden, en çok rahatsız olan «nüfusun büyük çoğunluğunu meydana getiren köylülerdir.»

4 — Emperyalizm döneminde milli mesele, sömürgeler meselesiyle birbirine karışmıştır.

Emperyalist devletler, pazar ihtiyacından dolayı, bütün geri ülkeleri sömürgeleştirdi, hammadde ve tüketim pazarı durumuna getirdi, halkları köleleştirdi.

Böylece milli sorunda, feodal devlet içi bir sorun olmaktan çıkıyordu.

Bilindiği gibi çok uluslu feodal devletlerde, feodal sınıf birçok milliyeti baskı altında tutuyordu. Milli mesele bu yüzden devlet içi bir meseleydi. Emperyalist devletlerin,

dünyanın yeni efendileri olmasıyla birlikte ulusal sorunda da değişimler oldu. Fakat bu değişim birden olmadı. Feodal imparatorluklar, halkların gelişen ulusal uyanışları altında zaten sallanıyordu. 1905 devrimi ile başlayan gelişmeler, eski feodal imparatorlukları I. Dünya Savaşı'nda kesin olarak tarihin çöp sepetine gönderirken, milli hareketler, —ezilen halkların yeni düşmanı emperyalizme karşıda mücadele-yükseliyordu.

Emperyalizm döneminde (eski feodal çok uluslu devlet içi milli meseleler tamamen yok olmasa da) milli mesele, emperyalist devletlerin sömürge politikasıyla iç içe geçmiştir.

Stalin'in açık deyişleri şöyle: «Böylece ulusal sorun, ulusal boyunduruğa karşı savaş gibi özel bir sorun olmaktan çıkıyor, ulusların, sömürgelerin ve yarı-sömürgelerin emperyalizmden kurtuluşu genel sorunu haline geliyor.»

Lenin'de şöyle diyordu:

«...Eskiden asıl sorun «Çarlığa karşı» (ve Çarlığın demokratik olmayan amaçlarla kullandığı küçük-ulus hareketlerine karşı) ve batının büyük devrimci halklarından yana savaşmaktı; bugün asıl sorun, artık birleşmiş olan emperyalist devletlerin, emperyalist burjuvazinin, sosyal emperyalistlerin cephesine karşı savaşmak ve emperyalizme karşı olan tüm ulusal hareketleri sosyalist devrim yararına kullanmaktır.» (Lenin, Ulus-

ların Kaderlerini Tayin Hakkı, II. baskı, s. 187)

Böylece emperyalist burjuvazi karşısında tüm ulusal hareketler desteklenerek, ulusal hareketlere yeni boyutlar kazandırılıyordu. Marksistlerin milli mesele konusundaki görüşleride genişliyordu. Sömürgeler konusunda alınacak tavır, kendini şu temel ayırım üzerinde gösteriyordu: Ezilen milletlerle, hakim emperyalist milletler arasında ayırım yapmak. Çünkü, «emperyalizmin karakteristik özelliği-diyor Lenin-bütün dünyanın, şimdi gördüğümüz gibi, bir sürü ezilen milletle, muazzam zenginliğe ve güçlü silâhlı kuvvetlere sahip bir avuç hakim millet arasında ikiye bölünmesidir.» (Lenin, D. U. K. H. s. 332). İşte sömürgeler meselesi karşısında Marksistlerin somut tavrı, bu somut tarihsel olgular temeli üzerinde geliştirilmiştir.

Artık, milli hareketlerin desteklenmesindeki kriter, emperyalizme karşı olup olmaktır. Milli baskının yeni sosyal temelde ortaya çıkması ve sömürgeler meselesiyle birbirine karışmasından sonra, milli hareketlerin hedefi ve aşılması gereken engeli emperyalizmdir.

Bu kriter kendisini I. Paylaşım savaşında gösterdi ve emperyalist devletleri «kendi» vatan savunması olarak destekleyen sosyal şövenleri, Lenin, ağır bir yenilgiye uğrattı.

Emperyalist paylaşım savaşı sınıfsal özü itibarıyla gerici bir savaştı. Bunun karşısın-

da, sömürge, yarı-sömürge ve ilhak edilmiş ülkelerin yurt savunması ise haklıydı.

Bolşevik Partisi Tarihi'nde şöyle deniyor:

«Bolşevikler her çeşit savaşa karşı çıkmıyorlardı. Onlar sadece fetih savaşlarına karşıydılar; Bolşeviklere göre iki çeşit savaş vardı: a) Fetih savaşları olmayıp kurtuluş savaşları olan; halkları yabancı saldırı ve boyunduruğa karşı savunmak için, veya kapitalist kölelikten kurtarmak için, veya son olarak sömürgeleri ve bağımlı ülkeleri emperyalizmin boyunduruğundan kurtarmak için yürütülen haklı savaşlar, b) Fetih savaşları olup, yabancı ülkeleri ve ulusları fethedip köleliğe mahkûm etmek için yapılan hak-sız savaşlar.» (Bolşevik Partisi Tarihi, s. 209)

İkinci Enternasyonal oportünistleri ise, «kendi» emperyalist burjuvalarını destekleyerek sosyal-şoven (sosyal-emperyalist) bir hale geldiler.

Oportünizmin maddi temeli, emperyalist ülkelerdeki işçi aristokrasisidir. İkinci Enternasyonal oportünistleri, emperyalist paylaşım savaşında, «kendi» burjuvalarını, «yurt savunması» kılıfı altında desteklediler. Ve böylece oportünizm son şekline, sosyal-şovenizm (sosyal-emperyalizm) şekline girdi. Onlar «kendi» ülkelerinin emperyalist burjuvalarını destekleyerek, ulusal kurtuluş savaşlarının karşısına çıktılar, ulusların kaderlerini tâyin hakkını reddettiler, sosyal-em-

peryalist bir politika izlediler. Savaşın gerici ve emperyalist niteliğini «gizleyerek» emperyalist burjuvalarına yardımcı oldular. Sosyal-şövenler ilhaklardan da yana oldular.

Lenin, sosyal-şövenler için şunları söylüyor:

«...**Hakim** milletlerden herhangi birinden (İngiltere, Fransa, Almanya, Japonya, Rusya ve ABD'den) hangi sosyalist eğer ezilen milletlerin kendi kaderlerini tâyin hakkını (ayrılma hakkını) tanımıyor; o uğurda savaşmıyorsa, gerçekte o bir sosyalist değil, bir şövendir.» (Lenin, D. U. K. H. s. 125)

5 — Sovyet Devriminden sonra, burjuva-demokratik hareketler dünya proleter devriminin bir parçasıdır:

Ekim devriminden önceki, burjuva-demokratik hareketler, burjuva demokrasisinin bir parçasıydı ve onu güçlendiriyordu. Ve bu milli hareketler, eski burjuva hareketler kategorisine giriyordu.

Fakat Ekim Devrimi'nde durum değişti. Burjuva demokratik hareketler de böylece yeni bir nitelik kazanıyordu. Değişen bu durum, Ekim Rus ihtilâliydi.

Lenin, değişen bu durumu, şöyle koyuyor:

«Bugünün uluslararası durumunda, emperyalist savaştan sonra ki durumda halklar arasındaki karşılıklı ilişkilerin ve bütün dün-

ya siyasi sisteminin küçük sayıda emperyalist ulusların, başında Sovyet Rusya'nın bulunduğu Sovyetler devletinin Sovyetik hareketine karşı mücadelesiyle belirlendiğidir.» (Lenin, U.K.T.H. s. 224)

Lenin'inde belirttiği gibi, Ekim devriminden sonra meydana gelen değişiklik Sovyet Devletidir. Ve bu Sovyet Devleti tüm emperyalizme karşı Ulusal hareketlerin başındadır.

Bu durumda, burjuva-millî hareketler, emperyalizmi zayıflatır, proleteryanın müttefikî haline gelir. Böylece, bu hareketlerde dünya proleter hareketinin bir parçası olur.

Ekim devrimiyle beraber ulusların kaderlerini tâyin hakkı'nın devrimci yorumu şu iki temel üzerinde yapılır: Birincisi, ulusal sorunun, devletin bir iç meselesi olmaktan çıkması, sömürgeler meselesi haline gelmesi, ikincisi, Sovyet Devrimiyle beraber, ulusal hareketlerin, dünya proleter devriminin bir parçası olması. (Çünkü bu hareketler, emperyalizmi zayıflatır.)

Böylece, Ekim devrimiyle beraber burjuva millî hareketler yeni bir kategoriye girerler. Eski kategori yerine proleter hareketinin bir parçası olarak yani Kesintisiz Devrim Teorisinin uygulanması ve yeni deneyler kazanacağı dönem başlıyordu. Mao Zedung bu durumu şöyle açıklıyor:

«Ancak, bugünkü Çin'de burjuva demokratik devrim şimdi artık devri geçmiş olan

eski genel türde değil, yeni özel türde bir burjuva demokratik devrimdir...» (abç) (Mao Zedung, Halk Demokrasisi)

Yarı-sömürge, sömürge ülkelerde burjuva demokratik devrim, proleteryanın öncülüğünde, işçi-köylü ittifakı temelinde, emperyalizme ve onun ülkedeki yerli işbirlikçilerine karşı halk savaşı yoluyla zafere ulaşır, kesintisiz bir şekilde sosyalizme götürülür. Bu yeni tipte burjuva demokratik devrimdir, onun için bu tip devrimlere Demokratik Halk Devrimi demek daha doğru olur. Bu çevrevede milli mesele, burjuva demokratik devrimiyle birlikte çözüleceği açıkça ortaya çıkmaktadır.

C — ULUSLARIN KADERLERİNİ TAYİN HAKKI ÜZERİNE BİR KAÇ SÖZ

Ulusların Kaderlerini Tâyin Hakkı, ezen ve ezilen milletlerin var olduğu ülkelerde-bugün genel olarak emperyalist ülkelerle sömürgeler arasında-proleter sınıf çıkarları açısından, işçi sınıfının enternasyonalist birliği halkların kardeşliği açısından, karşılıklı güveni sağlamak ve proleter demokrasisi ilkelerinin **azamî** uygulanması, burjuva milliyetçiliğinin asgariye indirilmesidir. Böylece Marksistlerin her şart altında savunmak zorunda oldukları bir ilkedir.

Ulusların Kaderlerini Tâyin Hakkı, burjuva milliyetçiliğinin desteklenmesi şeklinde

yorumlanamaz. Aksine, burjuva milliyetçiliğine karşı, proleter ilkelerinin savunulmasıdır. Hakim ulus milliyetçiliğinin asgariye indirilmesidir.

Ulusların Kaderlerini Tâyin Etmesi, hiç bir itiraza yer verilmeden, söz konusu ulusun yabancı bütünlerden siyasi olarak ayrılması ve bağımsız bir ulusal devlet kurmasıdır.

Ulusların Kaderlerini Tâyin Hakkı; mevcut dönemin tarihi koşulları altında demokratik taleplerin vazgeçilmez bir unsuru olarak, demokrasi mücadelesine sıkı sıkıya bağlıdır.

a) Milli Meseleye Nasıl Bir Yöntemle Yaklaşılmalıdır?

Marksistlerin değişmez yöntemi diyalektik yöntemdir. Onun için milli meselede değişmez kalıplar uygulamak, dondurmak diyalektik yöntemle aykırıdır. Lenin, bir toplumsal meselenin nasıl incelenmesi gerektiğini şöyle açıklıyor:

«Marksist teorinin gereği odur ki, herhangi bir toplumsal mesele incelendiğinde, o mesele, belirli tarihi sınırlar içinde formüle edilmeli ve eğer özel olarak bir ülke söz konusuysa (örneğin belli bir ülke için toplumsal program) o ülkeyi öteki ülkelerden aynı tarihi dönem içinde ayırdeden özellikler hesaba katılmalıdır.» (Lenin, U.K.T.H. s. 60)

Stalin'de bu konuda şunları söylüyor:

«Milli mesele, mutlak birşey değildir. Bu mesele her zaman için geçerli sabit ve değişmez bir şey olarak konamaz. Varolan düzenin değiştirilmesi genel meselenin bir parçası olduğu için, milli meseleyi, tamamen sosyal şartları ülkede kurulmuş olan iktidarın karakteri ve genel olarak sosyal gelişmenin tüm olarak seyri tâyin eder.»

Ve şunu da söylemeliyiz ki «varolan düzenin değiştirilmesi genel meselenin», «dünya ölçüsünde, emperyalizm gericiliğine karşı, sosyalizmin genel çıkarları meselesinin» bir parçası olarak, milli mesele ele alınmalıdır.

Milli meseleye mutlak birşey gibi bakanlar, hazır reçete arayanlar, hiçbir zaman Marksistçe bir çözüm bulamayacaklardır.

Lenin ve Stalin'in Çarlık Rusyası döneminde ve ondan sonra ki emperyalist dönemdeki tavırları dikkatle incelenmelidir. Görülecektir ki «tarihi şartların incelenmesinin» canlı örnekleri bulunur.

Milli meselede vazgeçilmez iki unsur vardır: Birincisi, mevcut gerici boyunduruğa karşı bir hareketin olması; ikincisi, mevcut demokrasi mücadelesinin bir parçası olmasıdır.

Çarlık dönemine bakalım. Çarlık despotizmine karşı girişilen milli hareketler, Çarlığın gerici boyunduruğuna karşıdır ve bu yüzden de demokrasi mücadelesinin bir par-

çasıdır. Bu hareketlerin desteklenmesi, proleteryanın çıkarları gereğidir. Çünkü, Çarlığın yıkılması, kapitalizmin gelişmesi, proleteryanın bilinçlenmesinin koşullarını, iktidarı almanın koşullarını yaratacaktı. Çarlığın varlığı ise halkların ortaçağ uykusunda olmaları demektir.

Ancak emperyalizm döneminde durum daha başkadır. Artık eski ile yeni değişimler arasındaki farkı görmemek, insanı şovenizme götürür. Nedir bu değişiklikler? Daha önce de belirttik, emperyalizmin ortaya çıkışı, millî baskının yeni sosyal temelini varlığı demektir. Artık eski yöntemlerle yetinmek millî hareketlerin daha geniş perspektiflerini görmemek, genel demokrasi mücadelesinden ayrılmayı, gericiliği desteklemeyi getirir. İşte, Lenin, bu iki dönem arasındaki farkı şöyle belirtiyor:

«...Çarlık artık açıkça ve tartışma götürmez bir şekilde irticain kalesi olmaktan çıkmıştır... Eskiden, Batı Avrupa demokrasisi büyük ulusları özgürlüğe kavuştururken, gerici amaçlarla bazı küçük ulus hareketlerini kullanan Çarlığa karşıydı. Bugün bir yanda şövenler, «sosyal-emperyalistler», öte yanda devrimciler olmak üzere ikiye bölünmüş olan sosyalist proleterya, Çarlık emperyalizmi ile gelişmiş kapitalist Avrupa emperyalizminin ittifakıyla karşı karşıyadır ve bu ittifak her ikisinin birçok ulusları ezmesine dayanır.

Durumdaki somut değişiklikler bunlardır.» (Lenin, U.K.T.H. s. 185)

Gördüğümüz gibi ayırmedici özellik; hangi mücadelede genel proleter (demokrasi) mücadelesi yanında yer aldığı, hangi hareketin emperyalizmin (gericiliğın) yanında olduğudur. Ve Ulusların Kaderlerini Tâtin Hakkı demokrasiinin vazgeçilmez istemi olarak «Mevcut tarihi şartlarda demokrasiinin çıkarlarına» bağlıdır. Lenin'in sözlerini aklımızdan çıkarmamalıyız: «Ulusların Kaderlerini Tâyin Hakkı dahil, demokrasiinin çeşitli istemleri mutlak şeyler değildir, bunlar dünya demokratik hareketinin (bugün sosyalist hareketinin) tümünün bir parçasıdır.»

İşte milli meseleye yaklaşmanın tek yöntemi budur. Mevcut tarihi şartlar içinde genel sosyalist hareketin çıkarlarının bir parçası olarak meseleyi koymak, o ulusun diğer uluslarla olan ayrı özelliklerini koymak, düzenin değiştirilmesi genel meselesinden ayrılmamak.

**b) Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı
«Sosyal Devrim», «Toplumsal Doktrincilik»
Bahanesiyle Reddedilemez:**

«Sosyal Devrim», aşamasız devrim bahaneleriyle, ulusların kendi kaderlerini tâyin hakkını reddetmek, burjuva milliyetçiliğinin bir yöntemidir ve kökeni de prodonculuğa dayanır.

İşçi sınıfının sosyalist devrimi adına, mevcut tarihi koşullardaki ilerici ve ulusal hareketleri reddedip, ulusların kendi kaderlerini tâyin hakkını tanımamak, aşamasız bir hamlede sosyalist devrimi savunmaktır. Bu görüş saf hayalciliktir.

Bilindiği gibi, gerek ülke sınırları içinde gerekse de uluslararası plâtförmda, devrimci mücadele düz bir çizgi izlemez; Bir dizi ilerici hamleleri vs. içerir. Ulusların-burjuva anlamda-kendi devletini kurma mücadelesi de, proleterya açısından, (ülke içi ve uluslararası plâtförmda) genel devrimci hareketin çıkarları temelinde değerlendirilir. «Sosyal Devrim» bahancileri, «nasıl olsa proleteryanın sosyalist devrimi bütün çelişkileri çözer» diye, ulusların kaderlerini tâyin hakkını (yani, kendi burjuva devletini kurmasını) bir tarafa atarlar. Oysa, bir ulusun kendi iç dinamiğiyle gelişmesi ve halklar arasındaki kardeşlik, güven duyguları her zaman proleteryanın çıkarı gereğidir.

Ulusların kaderlerini tâyin hakkının bu şekilde inkârı, çeşitli tarihi koşullara göre değişim gösterir.

Fransız Prodhon bu görüşü, yani katıksız sosyal devrimi savunanların ilkidir. Marks, Prodhon'un bu tavrıyla alay ederek, sosyal devrim zamanına kadar, Marksistlerin ne yapmaları gerektiğini sorar; «Fransa'daki beyler yoksulluğu ortadan kaldırana

dek bütün Avrupa kıçının üstünde uslu uslu oturacak mı?»

Aynı şekilde Marks, Polonya'nın bağımsızlığını savunuyordu. Halbuki Polonya'da sosyal devrim olmuyordu; sadece Polonya'nın hareketi, Çarlık gericiliği karşısında, genel Avrupa demokrasisinin çıkarınıydı.

Lenin Marks'ın bu tavrını ve Prodhoncuların görüşünü şöyle yorumluyor: «Toplumsal devrimin doktrinci kavramı adına Prodhoncular, Polonya'nın uluslararası rolünü he saba katmamaktaydılar ve ulusal hareketi önemsememekteydiler.»

(Lenin, U.K.T.H. s. 186)

Gene Marks, İrlanda sorununun önceleri, İngiltere'deki devrim hareketleriyle birlikte çözüleceğini sanmış, sonra ise İrlanda'nın bağımsızlığını-hatta federasyonlaşmayı savunmuştur.

Toplumsal doktrinciliği, emperyalizm döneminde sosyal şövenler üstlendiler. Lenin ulusal sorunu reddeden bu görüşlere «emperyalist ekonomizm» adını vermiştir. Bu görüşün temelinde de, ulusların kendi kaderlerini tâyin hakkını ve ulusal hareketleri, saf proleter devrimi adına reddetmek yatmaktadır. Tabi bu da ister istemez sosyal şövenlikten başka birşey değildir.

Lenin, emperyalizm döneminde ezen ve ezilen ulus ayrımı getirmekte ve ulusların kaderlerini tâyin hakkını bu temelde genişletmektedir. Bu noktada ezilen ulusların ken-

di kaderlerini tâyin için ille de «proleter devrim» yapmalarını beklemek toplumsal doktrincilik ve Prodhonculuktur. Çünkü U.K.T. Hakkı herşeyden önce, bir ulusun kendi devletini kurması ve iç dinamiğini özgürce yaşamasıdır. Bu plâtforma elbette burjuva ulus hareketleri de girer. Marksistler bu şekilde sömürünün ortadan kalkmıyacağını bilirler. Ama, saf hayalcilikten uzaklaşmak istiyorsak, tek çözüm U.K.T.H.'dir. Lenin'in Kema list ulusal hareketi desteklemesi örnek olarak burada vurgulanabilir.

Aynı şekilde U.K.T.H. bir ülke-içi ulusal sorunda da, vazgeçilmez bir demokrasi ilkesidir.

Bir ulusun kendi özgürce gelişme hakkını tanımak, hiç bir şekilde herhangi bir gerekçeyle reddedilmemelidir. Çünkü bu tavır ulusları kaynaştırır. Fakat, proleter önderlik bu ilkeye sadık kalırken, burjuva önderlik, ulusların K.T.H.nı çığner ve milli baskıyı devam ettirir.

Günümüzde de, ulusların kaderlerini tâyin hakkını, uluslararası plâtformda savunmalıyız. Yalnız şu gerçek bilinmelidir ki; ulusların kaderlerini tâyininini gerçekleştiren hareketler, günümüzde burjuva önderliğinde hareketler değil, proleteryanın önderliğindeki hareketlerdir. Bu açıdan U.K.T.H. yeni bir muhteva kazanmaktadır. Fakat yine de istisnada teşkil etse, proleterya önderliği söz konusu olmayan hareketler olmaktadır ve

bu hareketler karşısında tavrımız, ulusların kaderlerini tâyin hakkını kayıtsız şartsız savunmaktır. Çünkü sözkonusu ülkenin kendi iç gelişimini özgürce yaşaması, devrimci mücadelenin çıkarı gereğidir. Örneğin, Filistin ulusunun kendi kaderini tâyin hakkını savunmak, İran'da Kürt ulusunun K.K.T. Hakkını savunmak gibi. Bu ulusal hareketler-emperyalizme karşı olduğu müddetçe-toplumsal doktrincilik adına reddedilemezler.

Öte taraftan ülke-içinde ulusun kendi kaderini tâyin hakkını savunmak, herşeyden önce o ulusun devlet kurma hakkını savunmaktır. Bunu, sözkonusu ulus-eğer gericiliğin bir aleti değilse-burjuva önderlik altında dahi talep ederse, devrimciler böyle birşeyden yana olurlar. Yani «sosyalist devrim» vs. adına karşı çıkmazlar. Fakat yine bilinen bir gerçek vardır ki, böylesine-burjuva önderlik-artık istisna olmuştur. Millî meselenin çözümü ve U.K.T.H. genel demokratik halk devrimi programı içinde yer almaktadır.

İşte burjuva şövenliğine varan «toplumsal doktrincilik» adına, U.K.T.H. inkârı budur.

**c) «Ulusların Kaderlerini Tâyin Hakkı»,
Ayrı Bir Devlet Kurma Hakkı Demektir;
Ama Ayrılma Zorunluluğu Demek
Değildir:**

Lenin, Ulusların Kaderlerini Tâyin Hakkını, birleşmek için ayrılmak şeklinde boşan-

ma hakkı olarak yorumluyor. Bu durumda, ayrılma hakkının ayrılma zorunluluğu demek olduğunu iddia etmek mümkün değildir.

Sosyalizmin gidişi ulusların kaynaşması, birleşmesi yönündedir. Ama bu düz bir çizgi izlemez. Bu eğilim içinde ayrılmalar ve yahut başka çözümlenmeler olabilir. Yani zor yoluyla birleşmeye Marksistler taraftar olamaz. Bunun için karşılıklı güven, karşılıklı rıza ve ulusların kendi iç dinamiğiyle gelişmesi gerekir. Meselenin özü budur.

Bilindiği gibi emperyalizm, ulusları ezen bir güç haline geldiği zaman uluslar arasındaki çitleri de kaldırdı. Bütün özel ekonomileri, emperyalist dünya ekonomisinin bir parçası haline getirdi. Ama kendi emperyalist çıkarları doğrultusunda ve zorla. Böylece, ayrı ayrı ulusal devletlerin ortadan kalkıp ulusların kaynaşması eğilimi, emperyalizm tarafından zor yolu ile, kendi etrafında kaynaştırılıyordu. Sosyalizm'de ise bu iki eğilim birbirine ters düşmez. Aksine birbirini tamamlayan iki öge haline gelir. Yani ulusların barış içinde serpilip gelişmesi, ve ulusların kaynaşması meseleleri birbirini tamamlar.

Emperyalizm aşamasında, ulusların kendi iç gelişmesiyle serpilip gelişmesini istemek, emperyalizmin uluslar üzerindeki boyunduruğuna karşı çıkmaktır. Emperyalizmin boyunduruğundan kurtulmak meselesini Mark-

sistler somutlaştırarak ayrı devlet kurma sloganını ortaya atmışlardır. Bu, ulusların zorla kaynaşmasını isteyen emperyalist siyasete karşı, ulusların karşılıklı rızaları içinde kaynaşmasını isteyen Marksistlerin siyasetidir. Ve şimdiki aşamaya uygundur. Bundan ayrı bir siyaset savunmak, emperyalizmin uluslar üzerindeki boyunduruğuna karşı çıkmamak, bunun devamını istemektir.

Ulusların kendi kaderlerini tâyin hakkını yani ayrı bir devlet kurma hakkını savunmak, proleteryanın sınıf çıkarlarına aykırı değildir. Tam aksine sınıf çıkarlarına uygundur. Bunu savunmakla, iki ulus proleteryası ve halkı arasında-ezen ve ezilen ulus arasında-ki güvensizlik ortadan kalkacaktır. Diğer taraftan, toplumun diyalektik gelişiminde yabancı boyunduruk tarafından engellenmeyecektir. Böyle bir güven temeli üzerinde, ezilen ulus ayrılmak bile istemeyecektir, birleşmek isteyecektir. Tamamen kendi iradesinin eseri olarak karar verecektir.

Ama, hiç bir zaman ayrılma özgürlüğü, ayrılma zorunluluğu şeklinde ezilen ulusa bir yükümlülük gibi anlaşılmamalıdır. Böyle bir görüş, Marksistlerin ulusal mesele konusundaki görüşlerinin özünü anlamamak demektir.

Marksistler için ulusal mesele, sınıf mücadelesi karşısında ikincildir. Marksistlerin ulusal mesele karşısındaki tavrı biçimseldir, özde, bütün ülkelerin işçilerinin ve halkları-

nın birliği savunulmaktadır. Aksi nasıl olabilir? Marksistler ulusal ayrışmalardan, ulusal düşmanlıklardan mı yanadır? Hayır! O halde ayrılma özgürlüğünü, ayrılma zorunluluğu, yükümlülüğu şeklinde yorumlamak, ancak, burjuva milliyetçilerinin işi olabilir, şövenlerin işi olabilir. Meselenin özü, iki ulus arasında karşılıklı güveni sağlamak, ulusların kaynaşması yolunda diyalektik gelişimi hızlandırmaktır. Ayrılma ve birleşme sadece şekil itibarıyla başvuru olan somut şartlardaki yöntemlerdir. Proleteryanın çıkarlarının hizmetinde olan iki ayrı şekildir.

Lenin bu konuda şunları söylüyor:

«...Sorunu derinliğine incelememiş olanlar ezen ulusların Sosyal-Demokratları (yani Marksistleri) «ayrılma hakkı» üzerinde ısrar ederken, ezilen ulusun Sosyal-Demokratlarının (yani Marksistlerinin) «birleşme özgürlüğü» üzerinde direnmelerinin çelişki olduğunu düşünürler. Ama biraz düşününce enternasyonalizmi ve bugünkü durumdan hareket ederek ulusların birbiriyle kaynaşmasına varabilmek için başka yolun olmadığı, olamayacağı açıktır.» (U.K.T.H. s. 190)

Ezilen ulusun ayrılması, bağımsız bir devlet kurması, somut şartlara göre gerçekleşir; ve Marksistler buna göre propaganda yaparlar. Ama, Lenin'in yukarıda söyledikleri yolunda propaganda yapmak her zaman için geçerlidir. Buna en iyi örnek Polonya örneğidir.

Emperyalist paylaşım savaşı sırasında, Bolşevikler Polonya'nın ayrılma özgürlüğü için propaganda yürütmektedirler. Çünkü, «bütün Polonya ulusu tek bir fikre, Moskof-tan öç alma fikrine saplanmıştır. (Ama) Polonya'lı Sosyal-Demokratlar (yani Marksistler) enternasyonalizm sloganını ileri sürmekle ...Polonya burjuvazisinin önderliğinde bir kurtuluş savaşına katılmayacaklarını ilân etmekle büyük bir tarihi görev yerine getirmişlerdir.» Ama Polonyalı Marksistlerin hatası, bu iki tavrı çelişkili gibi görüp, Bolşevikleri, «ayrılma özgürlüğünü» savundukları için suçlamalarıdır.

Stalin'de ayrılma özgürlüğünün, ayrılma zorunluluğu olmadığını belirtir:

«...Ulusların ayrılma özgürlüğü hakkı sorunu ile, ulusun şu ya da bu partisi, bu sorunu duruma göre, her özel durum içinde, tamamen tek bir sorun olarak çözümlemelidir... Ben bir ulusa ayrılma hakkını tanıyabilirim, ama bu onu buna zorluyorum anlamına da gelmez. Ulus ayrılma hakkına sahiptir, ama koşullara göre bu hakkı kullanmayabilirde...»

Kısaca özetlersek, bir ulus **ayrılma zorunda** kalabilir-ki bu durumu Marksistler şartlara göre değerlendirirler-fakat bu ayrılma özgürlüğünün ayrılma zorunluluğu demek olduğunu göstermez. Ayrılma özgürlüğü bir haktır; şartlara göre kullanılır ve ez. başta proleteryanın çıkarları göz önüne

alınır. (Burada proleteryanın çıkarları derken, tek taraflı düşünülmemelidir. Yani, proleteryanın çıkarları demekten, «sosyal devrim» bahanesi anlaşılmamalıdır. Proleterya belli bir dönemde ayrılma zorunluluğunu savunarakta, kendi çıkarlarını korumuş olur. Meselâ 1905 Norveç'in İsveç'ten ayrılması, proleteryanın çıkarları lehine olmuştur. Ama «sosyal devrim» mi olmuştur? Hayır! Sadece o dönemin koşulları altında, proleteryanın çıkarlarının yararına bir gelişme olmuş, iki ulusun proleteryasının birbirine yakınlığı, güveni artmıştır. Bu da şüphesiz ki proleteryanın son tahlilde kurtuluşuna hizmet etmiş, kurtuluş yolunda mücadelede bir adım atılmıştır.)

d) Bir Milli Hareket, Demokrasi Çıkarları Açısından Desteklenmeyebilir: Ama Bu Ulusların Kaderlerini Tâyin Hakkının Reddedildiği Anlamına Gelmez:

Daha öncede değindiğimiz gibi, ulusların kaderlerini tâyin hakkı, genel demokrasi taleplerinden biridir. Ve, genel demokrasi-sosyalizmin-çıkarlarına bağlıdır. Durum böyle olunca, bazı ulusal hareketlerin desteklenmemesi ne anlama gelir? Elbetteki, ulusların kaderlerini tâyin hakkının «iflâs» ettiği anlamına gelmez. Gerici bir ulusal hareketin desteklenmemesi, genel bütün ulusların proleterlerinin, halklarının çıkarları gereğidir. Küçük bir ulus hareketi genel de-

mokratik harekete ters düşüyorsa, desteklenmemesi konusunda, Lenin şunları söylüyor:

«...Bazı somut durumlarda, parçanın bütünü ile çelişkiye düşmesi mümkündür. O zaman parça atılır. Bir ülkedeki cumhuriyetçi hareket bir başka ülkenin entrikalarının aleti olabilir (abç) ve bu işe kilise mali çevreler ya da kralcılar katılabilir; biz o zaman, bu somut hareketi desteklememekle görevliyiz, ama bu bahane ile uluslararası Sosyal-Demokrasinin (yani Marksistlerin) programından cumhuriyet sloganını silmek gülünç olur.» (Lenin, U.K.T.H. s. 184)

Lenin'in çok açık bir şekilde belirttiği gibi, belli bir ulusal hareketin gericiliğin aleti olmasıyla, o hareket bütüne ters düşer ve reddedilir. Fakat bu bahaneyle, şöenler, ulusların kaderlerini tâyin hakkını «reddediyorlar» diye itirazları yükselebilir. Ama, Marksistler, dar ulusçu değillerdir.

Emperyalist dönemde, gerici emperyalist ülkelerin çıkarlarına «alet» olan, diğer uluslar üzerinde baskı aracı olan, milli nitelikteki hareketler desteklenemez. Çünkü bu hareketler bütüne ters düşmektedir. Gerici burjuvazi, «ulusal» sloganlar atarak, halkı aldatır; diğer ilerici ulusal hareketlere karşı bu hiç bir zaman, ulusların kaderlerini tâyin hakkının «artık bir anlam taşımadığı» şeklinde yorumlanmamalıdır.

e) Bir Milli Hareket, «Gelecekte Gericileşir» Bahanesiyle Reddedilemez:

Ezen ulus şövenizminin bir başka bahanesidir bu. «Bir hareket, gelecekte gericileşerek, burjuvazinin gerici emellerine hizmet edecek» şekilde kâhinde bulunarak reddedilirse ne olur? Somut şartların somut tahlininin işe yaramadığına... Marksistler herşeyden önce, somut şartlara göre tahlil yapar ve ona göre tavır alırlar. Aksi taktirde, genel siyasi mücadelenin üzerinden atlayarak, geleceğin çıkarları uğruna hayalcilik yaparız. Belli bir tarihsel koşullar altında önümüze çıkan bir görev varsa, onu terslemek, reddetmek, mümkün olamaz. Bu sosyalizme giden yolun geniş yığın hareketleri, genel demokrasi mücadelesi gibi çeşitli evrelerden geçeceğini kavramayanların, işi olabilir.

Birinci paylaşım savaşı sırasında, Lenin, Stalin, birçok milli hareketleri desteklediler. Örneğin Türkiye'deki Kurtuluş Savaşı gibi. Ama bugüne kadar ki, süreç içinde ne oldu? Tekrar emperyalizmin gerici çıkarlarının hizmetine girdi. Peki, Lenin ve Stalin'in tavrı hatalı mıdır? Onlar, gelecekte, gericileşir, tekrar sömürge olur diye, bu hareketi desteklememeliydiler?. Elbetteki bu mantık Marksistlerin mantığı değil, idealistlerin düz mantığıdır.

f) Ulusların Kaderlerini Tâyin Hakkı.
Siyasî Olarak Ulusların Ayrı Bağımsız
Devlet Kurma Hakkı Olduğuna Göre;
Bu Hakkı Yalnız, «Emekçilerin Hakkı»
Olarak Sınırlandırmak Yanlış Olur:

Marksistler, ulusların kaderlerini tâyin hakkını savunurken, elbette emekçilerin çıkarları açısından meseleye bakarlar. Lenin şöyle diyor:

«...Milletlerin kendi kaderini tâyinini reddedip onun yerine emekçilerin kendi kaderini tâyinini geçirmek, çok yanlış olur; sorunu bu yoldan çözmeye kalkmak güçlüğüleri, milletler içindeki farklılaşmanın izlediği zigzaglı yolu hesaba katmamak olur... her millet kendi kaderini tâyin etmelidir; bu emekçi halkın kendi kaderini tâyinini daha da kolaylaştıracaktır.»

Elbette istenilen, emekçilerin kendi kaderini tâyin etmesidir. Somut durumlarda, emekçilerin kurtuluşunu istediğimizden-ulusun kaderini tâyin hakkını, emekçilere değil, tüm ulusa tanırız. Bu kurtuluş demek değildir; ama kurtuluş yolunda, emekçilerin çıkarına atılmış bir adımdır.

Bu durumda, ulusların kaderlerini tâyin hakkını, «yalnız emekçilere tanınır» diye red etmek, siyasî demokrasi mücadelesinden hiç bir şey anlamamak, ulusun diyalektik gelişimine karşı çıkmaktır. Bu eninde sonunda «sosyal devrim» olur diye oturup beklemek,

ve ezen ulus şövenizmi yapmak olur. Yalnız emekçilere kendi kaderini tâyin hakkını tanımak, emperyalizm çağında, ezen ve ezilen millet ayırımını yapmamaktır. O zaman emperyalizme karşı tüm ulusal hareketlerin desteklenmesi nerede kalır? «Nasıl olsa emekçiler kurtuluşu sağlar demek», ulusların önündeki «zigzaglı yolları» görmemek, sosyal devrim yolundaki engebeleri görmemek, ezen-ezilen millet ayırımı yapmamak demektir. (*)

(*) Böyle bir anlayış, demokratik devrim aşamasına gelememiş uluslara kendi kaderini tâyin etmesini tanımamaya kadar götürür insanı. Meselâ, Lenin döneminde sömürgelerde, burjuva demokratik devrimi yapacak güçler yoktu. (Böyle bir aşamada değildi.) Ama bu, ulusların kaderlerini tâyin hakkının reddedilmesine götüremez bir Marksistti. Çünkü, ulusal gelişmesini tamamlaması, emekçilerin kurtuluşunu yakanlaştıracaktır.

Günümüzde ise, sömürge ve yarı-sömürge ülkeler ulusların kendi kaderlerini tâyin yolunda önemli mesafeler katediyorlar. Artık, emperyalizme karşı ulusal hareketleri proleterya yönettiğinden, U. K. T. H. ile emekçilerin K. T. H. gibi ayırım ve çelişki günde me pek sık gelmemektedir. Ama bütün bunlara rağmen istisna da olsa, biz tüm ulusa kendi kaderini tâyin hakkını tanırız. Lenin, «Bir Marksizmin karikatürü ve emperyalist ekonomizm» adlı makalesinde P. Kievski'nin, «sömürge ülkelerde 'kendi kaderini tâyin' kimin için ortaya atılacaktır? Oralarda proleterya yoktur.» İtirazını «emperyalist ekonomizm» olarak değerlendirdir. Çünkü bu görüş siyasî mücadeleyi inkâr etmektedir. Emperyalist ekonomistler, siyasî demokrasi mücadelesini, «zaman kaybı» olarak değerlendi-

Elbette istenilen, emekçilerin kurtuluş hareketiyle, «kendi kaderini tâyin etmesidir.» Ve bunun içinde Marksistler mücadele eder. İşte bunun içindir ki siyasi olarak kendi kaderini tâyin hakkını, «yalnız emekçilere tanıyorum» bahanesini reddederler. Binde bir ihtimâl dahilinde bile olsa, proleteryanın çıkarları gereği, eğer daha o ulus emekçilerin tâyin etmesi aşamasına gelmemişse, siyasi olarak, ulusun kaderini tâyin hakkını tüm ulusun ayrılması olarak tanırlar. İsterse krallık yönetimi söz konusu olsun. Fakat bu, her şart için-yani o ülkede proleteryanın insiyatifli hareketi varsa-geçerli değildir. Yoksa şu olur: Ben ulusun kaderini tâyin hakkını yalnız vurjuvaziye tanıyorum. Bu da olmaz. Ulusların kaderlerini tâyin hakkı böyle yorumlanmamalı, bu derekelere dü-

---

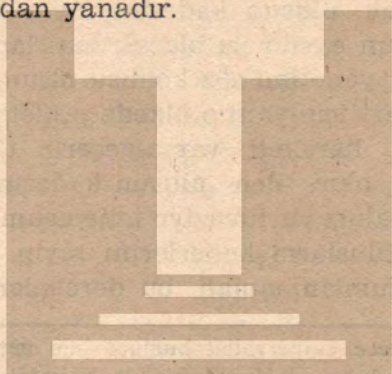
rürler. Böylece emperyalist burjuvazinin gerici politikasına yardımcı olurlar. Lenin, P. Kievski'nin itirazına şu şekilde cevap verir:

«...Fakat işçileri olmayan, sadece köle sahipleriyle köleleri olan sömürge ülkelerinde vs. «kendi kaderini tâyin hakkını» istemek *saçma* olmak şöyle dursun bir Marksist için bir *zorunluluktur*. Bu sorun üzerinde biraz kafa yorsaydı, Kievski bunun farkına varırdı. Bunun kimi «kendi kaderini tâyin'in» her zaman *iki* millet «için», ezilen milletle hâkim millet için ileri sürüldüğünü anlardı.»

(Lenin, D. U. K. H. s, 231)

Bundan çıkan sonuç şudur: Marksistler, «kendi kaderini tâyin'i», iki millet-ezen ve ezilen millet-temeli üzerinde, ezilen millete tanırlar. Ezilen milletin önündeki aşama ne olursa olsun.

şürülmemelidir. O ulusun hangi aşamada olursa olsun kendi iradesiyle hareket etmesinin hakkı olarak yorumlanmalıdır. Fakat hiç bir zaman, genel demokrasi mücadelesine ters düşülmeden. Kısaca bir ulusun kendi kaderini tâyin etmesi, kendi iç diyalektik gelişiminin yabancı engellerden kurtulmasıdır. Bu da her zaman proleteryanın çıkarları gereğidir. Çünkü tarihin diyalektik gidişi, proleteryanadan yanadır.

TÜSTAV

II. BÖLÜM

KÜRDİSTAN TARİHİ VE KÜRT HALKININ TARİHSEL GELİŞİMİ ÜZERİNE

Kürtlerin tarihi üzerine pek çok inceleme, araştırma vs. vardır. Bu araştırmalar genellikle Kürtlerin hangi ırktan olduklarını, hangi aşiretlerden oluştuklarını, hangi kavimlerin istilâsına uğradıklarını, nasıl kahramanlıklar yarattıklarını, dillerinin, kültürlerinin durumunu ve gelişimini anlatan konular etrafında yüzlerce kitap sayfasını içerir. Şüphesiz ki bütün bunlar gereklidir; ama bir şeyden yoksundur: Kürt toplumunu tarihi materyalizm açısından incelemek: Bu yüzden, yapılan sayfalar dolusu inceleme yazıları idealist yaklaşımlardan, duygusallıklardan öteye varmamaktadır. Örneğin M. Emin Zeki «Kürdistan Tarihi» adlı kitabında, Kürtlerin büyük köleci ve feodal devletlerin baskıları altında ezilmiş-

liğini şöyle yorumluyor: «Ancak ne yazık ki Kürtler geçen tarihsel olaylardan gereken dersleri alamadılar. İki büyük rakip devletin (Osmanlı ve İran devletleri kastediliyor) arasında kalan ülkelerinden, ana vatanlarından nasıl yararlanıp, onu başkalarının egemenliğinden nasıl kurtaracaklarını bilemediler. Bir türlü aralarında birleşip te vatanlarını yabancıların işgâllerinden koruyamadılar. Aralarından bir türlü ayrılmayan kişisel rekabet, bilgisizlik, yoksulluk, düşmanlarının kışkırtıcılığı ve arabozuculuğundan doğan kavgaları, onların sırtlarını bir türlü doğrultmalarına olanak vermiyordu. Irk ve mezhep ayırımından dolayı ayrıca haksızlıklara da uğradılar.» (Kürdistan Tarihi, s. 116)

Kürt milliyetçiliğinin tipik tarih anlayışı bu şekildedir. Mutlaklaştırılan bir «kürt ulusu» ve haksızlıklarla açıklanan (!) Kürt Tarihi!

Sanki aralarında ezeli bir «ulus birliği» varmışcasına kabul edilen kürt toplumunun bu birliği sağlayamamasına «kişisel rekabet» «kışkırtıcılık» vs. neden gösteriliyor. Böylesine bir idealist tarih anlayışıyla kürtlerin tarihi elbette incelenemez. İdealist mantık, tarihi materyalist yöntemden, incelenme tarzından öylesine uzaklaşır ki, herşeyi yabancı güçlerin kötülüklerine, vs. bağlar: «Kürt Ulusu» mutlak olarak ezelden beri vardır; ama çeşitli kötülüklerden ötürü bir türlü «ulusal birliğini» sağlayamamıştır.

«Bugünkü Kürt lehçeleri arasında yüzeysel ayrılıklar şundan dolayıdır: İslâmiyetten sonra kürt dilinde lehçelerin birliğini sağlayacak olan okuyup yazmak yerine, sömürgecilerin dillerinden kelimeler de Kürdistan' da oldukça yayıldı. Kürt Ulusu birliğini sağlayamadı, yitirdi. Çeşitli bölünmelere uğradı, durdu. (İhsan Nuri, Kürtlerin Kökeni, s. 145)

Köleci toplum evresinde, kürtlerin ulusal birliğinin neden gerçekleşmediğini araştıran bir tarihçi elbette idealizmin bataklığında, kürt toplumunun sosyal, ekonomik düzenini bir kenara bırakır, yakınmalara başlar!

İsmail Beşikçi idealist yöntemin kılıfını kendine göre sistemleştirmiştir. İnceleme ve araştırmalarında kullandığı yöntem, baştan herşeyde kürt milliyetçiliğini varsayar; ondan sonra gelişmeleri bu «öz»e bağlı olarak ele alır. Yani yöntemi idealist yorumlara uydurur. «Olguların veya olgular kümesinin sadece, dış görünüşleriyle uğraşmıyıp onlara hayatiyet ve canlılık veren, temel dinamiklerin yakalanması ancak tarihsel yaklaşımla mümkündür.» (s. 34) Bu ilk bakışta doğru gibi görünen sözlerin altında yatan gerçek şudur: «Hayatiyet», «canlılık» kürt toplumunun mutlak milliyetçiliğidir. Yöntem, bu «hayatiyete» feda edilmelidir. Eğer tarih buna aykırı geliyorsa, olgular bu «hayatiyete» göre yorumlanmalıdır; Be-

şikçi, Kürt toplumunun neden geri kaldığını, ulusal devletini kuramadığına cevap arıyor:

«Sanayileşmemiş, üretim güçleri ve üretim ilişkileri çok geri olan, nüfusun daha çok kırsal alanlarda dağıldığı toplumlarda ise, toplumun, sosyo-ekonomik, sosyo-politik ve kültürel değişmelerinde temel olan daha çok dıştan gelen etkilerdir. Dıştan gelen dinamiklerdir... Bu toplumlarda iç dinamikler çok yavaş işler.» Toplumun gelişme yasalarının bu şekilde, kafasında kürt sorununun «canlılığını» koruyabilmesi için-bir kenara bırakılması kaçınılmaz bir sonuçtur. Toplumların gelişme yasaları, iç çelişkilere, üretim tarzının durumuna dayanır. Dış etkiler bu zemin üzerinde ancak etkileme durumuna geçebilirler. Tarihte çeşitli dış etkilerin, üretim tarzının ileri durumunda oluşundan dolayı, içteki duruma uyum gösterme zorunda kaldığını gösterir. Daha ileri toplumsal formasyonda olan bir toplumun başka bir toplumsal üretim biçimini etkilemesi, değiştirmesi için içteki koşulların buna olanak vermesi gerekir.

K. Marks'ın, Barbarların Roma İmparatorluğunu ele geçirdiği yolundaki görüşler karşısında söyledikleri, konumuz açısından yararlıdır: (*)

(*) Bu konuda Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nında kendine özgü görüşleri vardır. Kıvılcımlı'nın tarih an-

«Tarihte şimdiye değin, sadece ele geçirmeler'in söz konusu olduğu fikrinden daha yaygın birşey yoktur. Barbarlar Roma İmparatorluğunu ele geçiriyorlar, eski dünyanın feodaliteye geçişi bu ele geçirme ile açıklanıyor. Ama, bu barbarlar tarafından ele geçirme işinde söz konusu olan, toprakları ele geçirilen ulusun, modern halklarda olduğu gibi, sınaî üretici güçleri geliştirilip geliştirmedikleri ya da ulusun üretici güçlerinin, sadece biraraya toplanmalarına ve ortaklığa (Gemeinwese) dayanıp dayanmadığıdır. Ele geçirme, ayrıca, ele geçirilen nesne tarafından da koşullandırılır...» (Kapitalizm Öncesi Ekonomi Biçimleri, K. Marks, s. 96-97)

İ. Beşikçi, «iç dinamikler çok yavaş işler» dediği toplumlarda, suçu dış dinamiklere atarak, kürt toplumunun «birliğini», «şanlı geçmişini» kurtardığını sanarak ya-nılıyor. İç koşullar elvermeseydi, dış etkiler «iç dinamikleri çok yavaş işler» hale getiremezdi! Tarihte fetihçi halklar, genellikle işgâl ettikleri ülkenin üretim tarzına uyum göstermişler, dilini, kültürünü almışlardır. Ama kürt halkında durum tersinedir. Bu durum böyle diye tarihsel materyalizmi bir kenara bırakıp, idealist tarih anlayışına sarılmayız...

---

layışına göre toplumların hareket ettirici gücü barbarlardır. Barbar köleci toplumu yıkmış, feodalizme geçişi sağlamıştır. Türkiye'de de barbar yıkıcı (değiştirici) güç Türk Ordusu'dur.

A — KÜRT HALKININ TARİHİ ÜZERİNE

Kürtlerin hangi ırktan (soydan) geldiğine ilişkin çeşitli araştırmalar vardır. Burada özellikle vurgulamamız gereken olgu, kürtlerin katışıksız bir tarihsel bütün içinde var oldukları yolundaki tezlerin milliyetçilikten başka bir anlama gelemeyeceğini belirtmektir. Tarihin ilk dönemlerinden itibaren, ilkel komünal toplum düzen ilişkileri içinde-barbarlığın II. aşamasına tekabül eden göçebe aşiret ilişkileri-çeşitli kürt göçebe toplulukları, dışarıdan gelen göçebe topluluklarla aşiret üyeleriyle birbirine karışmıştır. Bu yüzden kürtlerin kökenini mutlak bir tarihsel idealist zincirleme mantığıyla bulmak mümkün değildir. Kürtlerin tarihini inceleyen birçok yazar, kürtlerin, Sovyet doğusundan Anadoluya, İran'a, Hindistan'a göç eden (yaklaşık M.Ö. 2500) Hint-Avrupa ırkından ARI'lere dayandığını söyler. Ari'lerin gelmesinden önce kürtlerin topraklarında (ki bu topraklara Kardaka denilmekteydi.) Kardu'lar oturmaktadırlar. Asurlularla sürekli savaş içinde olan Kardu'lar, büyük göç sırasında Ari'lerin Kardaka topraklarına (bu topraklar Cudi dağı, Dicle nehri, Urmiye gölü arasındadır) yerleşen Aşiret topluluklarıyla kaynaştılar. Ari'lerin bu kolu Med'lerdir. «Tarihi ve coğrafi olgular gözönünde tutulursa çok olasıdır ki, Kürt ulusu (ulus kavramının burada halk kavramı anlamında kullanıldığını sanıyoruz) iki soydaş aşiret olan ve birbirine

çok yakın Med lehçeleri konuşan Martlarla, Kyrtlerin birleşiminden oluşmuştur.» (B. Nikitin, Kürtler, Ö.Y. yayınları)

Genel olarak söyleyebiliriz ki, Kürtlerin dayandıkları aşiret toplulukları, Ari soyundan Med'lerle, Kardulardır. Zaten bu iki aşiret birbirine komşudur ve zamanla aynı adla anılmışlardır.

İlkel Toplum, köleci toplum, feodal toplum adlı eserde, Med İmparatorluğundan diğer Asur, Urartular, Yunanlılar ve Romalılar gibi Köleci İmparatorluk olarak söz edilir. Bundan çıkarabileceğimiz sonuç şudur: Kürt göçebe toplulukları Kardaka bölgesine yerleştikten sonra, yerleşik olmasa da tanımın gelişmesi, el zanaatlarının ortaya çıkması, hayvancılığın gelişmesi ve ilkel de olsa meta alışverişinin başlaması sonucu; kısaca toplumsal işbölümü sonrası, köle elde etmek için komşu aşiretlerle savaşa giriştiler. Asurluların şiddetli saldırıları karşısında giderek siyasi devlet örgütlenmesine giden Medler, M.Ö. 500 yıllarında imparatorluklarını yaymaya başladılar. Asurluları dize getirirler, ama bu saltanatları 50 yıl sürer. Kürt topluluklarının göçebe karakterinden ötürü, yenilgiye uğrarlar.

Bundan sonraki yıllarda (ki bu durum, Kürtlerin çeşitli dönemlerde beylikler kurmalarına karşın, günümüze kadar uzanmaktadır). Kürt göçebe toplulukları ve onların sarp dağlık toprakları, büyük köleci devlet-

lerin istilâsına uğrar. Daha sonra ise feodal imparatorlukların paylaşım alanı durumuna gelir. (*)

Köleci toplum düzeni aşamasında kürt toprakları-yani M.Ö. 300 yıllarında-daha ziyade İran ve Roma köleci imparatorlukları arasında paylaşıldı. Kürt aşiret üyeleri ve davarları yağmalandı, köleleştirildi. Aynı şekilde M.S. ise, Arapların istilâ alanları haline gelen Kürdistan'da, Kürt göçebe üyeleri köleleştirildiler, zenginlikleri yağma edildi. «Tutsak edilen Kürtler pazarlarda oniki dirheme satılıyordu.» (M. Emin Zeki, Kürdistan Tarihi, s. 81) Bu durum, Oğuzların, Selçukluların Kürt topraklarını istilâ etmelerine kadar sürmüştür. Kürtler bu tarihi dönem içinde, her ne kadar büyük direnişler gös-

---

(*) C. Aladağ'da, «Doğuda feodal yapı ve aşiret» adlı kitabında, Kürt toplumunun komünal toplumdansonra, köleci toplumu yaşadığını kabul etmektedir, yalnız «araştırılması» gerektiğini söylemektedir. «Feodal dönemden önce, köleci bir dönemin yaşanmış olması da güçlü bir ihtimaldir. Özellikle Yunan, Roma, Arap işgâli dönemlerinde. Bu bir araştırma konusu olabilir. Kesinlikle yaşanmıştır demiyoruz. «Gerçekten de tarihî materyalizm göstermiştir ki, her toplum komünal aşamadan köleci aşamaya geçmek gibi zorunlulukta değildir, feodal toplumada geçebilir. Bunun örnekleri de vardır. Yalnız Kürt göçebe topluluğu için sanırım bu geçerli değildir. Kürt göçebe aşiretleri, komünal toplumun son aşamasında köleci ilişkiler içine girmişlerdir, yalnız çeşitli nedenlerden ötürü gelişmiş bir köleci topluma ulaşmamışlardır.

termişlerse de, bir birlik kuramamışlar büyük devletlerin egemenliği altına girmekten kurtulamamışlardır. Kısaca Kürtlerin Osmanlı dönemine, yani feodalizme geçişi **darki kaderi buydu.**

B — KÜRTLERDE ÜRETİM İLİŞKİLERİ

Kürt toplum düzeni ve üretim şekliyle ilgili araştırmalar yok denecek kadar azdır. Bu araştırmalar genel plânda kalmaktan öteye gidememektedir. Buna rağmen eldeki bir takım ipuçlarından Kürt toplumsal yapısını kısada olsa incelemekte yarar vardır. Kürtlerin toplumsal yapısının, hangi toplumsal aşamalardan geçtiği bilinmeden «Kürtlerin neden ulusal birliğe varamadığı» soruları ancak duygusallık ve idealizmle açıklanır. Bunun örneklerini, örneğin, M. Emin Zeki'nin «Kürdistan Tarihi» adlı kitabında görüyoruz. «Kürtler savaşı ve yiğit bir ulus oldukları halde kendi aralarında bir türlü birlik kurup, düşmanın saldırılarına karşı koyamıyorlardı. Ancak ayrı ayrı yerlerde aşiretler halinde savaşa giriyorlar, sonuçta da yenilgiye uğruyorlardı.» (s. 79) Burada görüldüğü gibi bir «feryat» ve «isyan» vardır: neden ulusal birliğe varamadınız da aşiretler halinde savaştınız? Bu feryat aslında gerçeklere yapılıyor. Eğer Kürtlerin aşiretler halinde göçebe yaşayışları ve bu nesnel duruma göre çıkarlarını savunma gerçeği görülmezse, büyük köleci devletlerin (daha

sonra feodal, emperyalist devletler) karşısında kürtlerin neden yenildikleri ve pazarlarda satıldıkları, kendi aralarında aşiret çıkarları gereği savaştıkları anlaşılabilir. Ve sonuç bir ezik isyan duygusudur.

Kürt aşiret düzeninin büyük devletler karşısında yenik düşmesi, kendi özgül yapılanışından kaynaklanır. Kürtler bundan ötürü, büyük devletlerin askeri gücü olarak kullanılmışlardır.

Hangi imparatorluğun denetimi altına girerse, Kürtler o devletin askerleri olmuş ve diğer kürt aşiretlerine karşı savaşa sokulmuşlardır. Bu gerçekler, Kürt Tarihini inceleyen tüm yazarlar tarafından kabul edilir; ama «kötü» bir olay olarak... Oysa bu Kürt aşiret düzeninin kaçınılmaz bir sonucuydu.

Kürtler, Med İmparatorluğu zamanında köleci toplum aşamasındaydı. Bundan sonra kürt aşiretlerinin nasıl bir gelişim izlediğini yakından tahlil edebilmemizin verileri yok. Sadece genel değerlendirmeler yapabilmeye imkânına sahibiz.

«Kürtleri gözleme imkânı bulan bütün yazarlar, onlarda en azından iki sınıf bulunduğunda birleşirler: Silâhlı uşaklarıyla birlikte yaşayan savaşçı ve toprak sahibi soylular, yarı köleliğe indirgenmiş rençberler... Kürt çevresinin bu bölümlenişi doğal olarak bir yanda fetihlerin öte yanda bunlara boyun eğen yerlilerin bulunduğu düşüncesine götürmüştür.» (B. Nikitin, s. 222. Kürtler)

Bu yorumlamaya göre Kürt aşiretleri, barbarlığın yani komünal toplumun yukarı aşamasına ulaşmışlardır. Köleci ilişkiler görülmeye başlamıştır. (Bu noktada B. Nikitin, Kürtlerdeki sosyal sınıfların ortaya çıkmasını da iki biçim ileri sürer. «Okuyucu belki de, yukarıdaki gözlemlerde, aşiretlerin aralarında yer alan, aynı aşiretin kendi içerisinde çeşitli sosyal sınıflara ayrılmasının bazen birbirine karıştırıldığını düşünebilir.») Evet gerçekten de, yerleşik Kürt aşiretleriyle, dağdaki göçebe aşiretleri arasındaki sınıflaşma ve aşiretlerin kendi içinde sınıflaşmaları olarak iki biçimde sınıflaşma görüyoruz.

Engels, köleciliğin birinci büyük toplumsal işbölümü sırasında ortaya çıktığını söyler: «Çoban aşiretler kendilerini öbür barbarlardan ayırdılar: Birinci büyük toplumsal işbölümü.

(.....) Birinci toplumsal iş bölümü çalışma üretkenliğini, dolayısıyla servetleri artırıp üretim alanını genişleterek, o günkü tarihsel koşullar içinde zorunlu olarak köleliği getirdi. Birinci büyük toplumsal işbölümünden toplumun iki sınıf efendiler ve köleler, sömürenler ve sömürülenler biçimindeki ilk büyük bölünüşü doğdu. (Devletin Kökeni, s. 206)

Kürtlerin bu aşamaya vardıklarını tesbit etmek mümkündür. Ama bundan sonra nasıl bir gelişim olduğunu gözlemek zor. Şu söylenebilir ki, Kürt aşiretlerinde göçebe ka-

rekterinden ve tarımın başlamasından ötürü köleci ilişkiler ortaya çıkmıştır. Fakat «önceki aşamada başlangıç durumunda görülen kölelik şimdi toplumsal sistemin özel bir birleştireni (composant)» (Engels) haline gelememiştir. Yine bu aşamada ataerkil aile tipine varıldığını ortak mülkiyetin, sürülerin, toprağın ailelere ve aşiret beyinin özel mülkiyetine devrinin başladığını söyleyebiliriz. (*)

(*) «Kürdistan Tarihi» adlı kitabın son bölümündeki araştırmalar bize bir *fikir* verebilir: Burada dikkati çeken nokta aşiretlerin ailelerden oluşması olgusudur. Demek ki Kürt aşiretleri tarımsal üretim ve hayvancılığın gelişmesinin belli bir kesiminde artık üretimi bizzat ailelerin eline vermiştir. Bu durum ilkel toplum aşamasının en yukarı aşamasıdır. Yani Kürt aşiret düzeninin belli bir aşamasında, toprakların işlenmesi ailelere verildi. Bu aile düzeni içinde (yani ataerkil aile) yine kan bağları üzerine kurulu, bir birlik, aşiretin meclisi (bu meclisin ileri gelenleri dinî liderlerdir de) ormanlar sular ve meralar ortaklaşa kullanılmaktadır.

«Kürdistan Tarihi» kitabının son sayfasındaki çizelgelere göre, Kürt aşiretleri, ailelerden oluşmaktadır ve genellikle tarım, hayvancılık ve küçük el zanaatlarıyla yaşamlarını sürdürmektedirler. Bazı aileler 1500'e kadar çıkmaktadır. Bu çizelgeden çıkan başka bir sonuçta, bazı aşiretlerin kendi içinde bir dizi bölümlere ayrılmasıdır. Bu durum, büyük bir tahminle, genslerin birleşmesinden doğan aşiretleri hatırlatmaktadır. Aynı kan bağı temeli üzerinde birliklerini sürdüren aşiretler, yerleşim yerleri nüfusun çoğalması, varlıklarını sürdürebilmeleri nedeniyle, aşiretler birliği denebilecek birliklerini koruyabilmektedirler

Kürt göçebe aşiretlerinin gelişimlerini ileri bir düzeye (aşiretlerin birleşmesi ve ileri devlet örgütlenmesinin ortaya çıkması) vardırılmamasının dış etkileri de vardır. Büyük köleci devletlerin sürekli istilâlarından, savaşlarından kurtulamamaları, köleliklerinin devam etmesi; kendi aşiret örgütlenmesinin güçsüzlüğü, dağlarda kendine yeten bir sistem içinde yaşamaları ve birbirleriyle savaşmaları başlıca nedenler olabilir.

Kürt toplumunun tarihte büyük ve ileri bir devlet örgütlenmesine gidememesinin nedenlerini ortaya çıkarmak ayrı bir araştırma konusudur.

Kürt toplumunun göçebe karakteri, süreç içinde aşiret beyinin özel mülkiyetini getirir; bu zaman içerisinde üretim biçiminin aynı kalması, köleci ilişkileri geliştirmez. (fakat tarihsel koşullar içinde feodalizme geçiş olur) Kürt aşiretlerinde halkın akrabalık bağları temelindeki örgütlenmesini görüyoruz. Zaten bütün ilkel toplumlarda başlangıçta temel, insan topluluğudur. Toprak mülkiyeti bunun sonucudur. (*) Marks «ilkel

---

(*) «Kabile topluluğu, doğal topluluk, toprağın (geçici olarak) ortaklaşa mülk edinilmesinin ve kullanılmasının bir sonucu değil, ön koşulu olarak görünür. İnsanlar nihayet bir yere yerleştiklerinde, bu özgün topluluğun az ya da çok, ne ölçüde değişikliğe uğrayacağı, çeşitli dışsal, iklimsel, coğrafik, fiziksel koşullara ve onların özel doğal yapılarına-kabile niteliklerine-bağlı olacaktır. Kendiliğinden evrimleşen

toplumlarda üç tip mülkiyet biçimi»nin olduğunu söylüyor. «Bir topluluk içinde bulunması sayesinde sağlanan mülkiyet, biraraya, toprağın yalnızca zilyedini verip özel mülkiyetini vermeyen Komunal Mülkiyet olarak görünebilir; ya da devlet mülkünü özel mülkün ön koşulu yapacak biçimde bir arada, yanyana varolan devlet ve özel mülkün ikili biçimi olarak görünebilir, öyle ki, yalnızca kent yurttası, bir özel mülk sahibidir ve öyle olmalıdır, oysa, öte yandan, kent yurttası olarak mülkiyet, özel mülkiyetin salt bir tamamlayıcısı olarak görünür, ki bu durumda temeli oluşturur; bu durumda topluluk üye meclisinin ve üyelerin ortak amaçlarla biraraya gelmelerinin dışında bir varlığa sahip değildir.» (Kapitalizm Öncesi Ekonomi Biçimleri, Marks-Engels, s. 29-30)

Kürt toplumunda ilkel mülkiyet biçimi, kanımızca Marks'ın belirttiği 3 katagoriye girmektedir. Kürtlerde ortaklaşa mülkiyet, tamamlayıcı bir öge olmuş, topraklar ve üretim aileleri eliyle yapılmış, topluluk, akrabalık ve gelenek bağlarının varlığıyla birliğini sürdürebilmiştir.

Köleci büyük devletlerin egemenliği altına giren göçebe çoban aşiretlerinden olu-

---

kabile topluluğu ya da deyim yerindeyse sürü halinde bulunuş-kan, dil, örf, adet vb. birliği-yaşamın..... ilk koşuludur.» (Kapitalizm Öncesi Ekonomi Biçimleri, s. 15)

şan kürtler, hayvancılıkla geçimlerini sağlıyorlardı. Tarım buna bağlı olarak gelişti. Kendi kendine yeterli olan bu üretim biçimi, kürt göçebe aşiret düzenini günümüze kadar getirdi. Aşiretlerde otlaklar, meralar, ormanlar ortaklaşa kullanılır. Tarımın ve işbölümünün, küçük zanaatçılığın gelişmemesi, dış istilalar, toprağa yerleşimin ikincil durumda olduğu (toprağın ortaklaşa ekilip ürünlerinin ortaklaşa dağılıp ve aynı zamanda toprakların özel mülkiyete, ailelere verilmesi gibi örneğin Roma İmparatorluğunda olan düzen söz konusu olmadığı) için toprak birliği temelinde bir devlet örgütlenmesi söz konusu değildi.

Kürt göçebe aşiretlerinin, çıkarları, direnişleri, ancak kendi aşiret sınırları dahilinde kalır. Bu yüzden siyasi bir devlet örgütlenmesi, köleciliğin birleştirici bir yaygınlık göstermesi söz konusu olamazdı. Genellikle Kürt aşiretlerindeki bu durum Cermenleri hatırlatır. Bir fikir vermesi bakımından K. Marks'ın Cermenler hakkındaki düşüncelerini hatırlatmakta yarar vardır:

«Cermenlerde, topluluk, dış görünümü bakımından bile, üyelerinin her kesimde salt biraraya gelmeleri sayesinde var olur, kendinde varolan bu birlik soydan, dilden, ortak geçmiş ve tarihten vb. gelse bile. Topluluk, bu yüzden beraberlik (verein) olarak değil, biraraya geliş (vereinigung) olarak; bir birlik (Einheit) olarak değil, bağımsız öz-

neleri toprak sahiplerinden oluşan bir rıza birliği (Eurigung) olarak görünür. Bu yüzden, topluluk in fast (aslında), eskilerde olduğu gibi, bir devlet, bir siyasal varlık olarak varolmaz, çünkü bir kent olarak var değildir.» (Kapitalizm Öncesi Ekonomi Biçimleri, Marks-Engels, s. 26)

Şüphesiz ki Kürt toplumuyla Cermenler aynılaştırılmaz, fakat benzerlikler taşır.

«Avukatsız Halk: Kürtler» kitabının yazarı da söylediklerimizi doğrulamaktadır:

«Kürtler köken olarak özgür dağ beyleri ile göçebe çobanların oluşturduğu bir halktır. Aralarındaki demokratik aşiret düzeni ve özellikle orman ve otlak kullanımının toplumsal biçimleri, ile Alp köylülerinkine benzer bir rol oynamaktadır.»

«Otlak ve ormanların ortaklaşa kullanımındaki ilkel biçim, aşiretin ortak mülkiyeti tarzında, geniş ölçüde korunabilmiştir. Fakat tarımda ortaklaşa kullanım fiilen yoktur.» (Dr. Heinz Gstrein, Avukatsız Kürtler, s. 62-63)

Kısacası, Kürt göçebe aşiretlerinin başlıca özellikleri, üretimin hayvancılığa dayanması, tarımın ve küçük el zanaatlarının buna bağlı olarak gelişmesidir. Bu türden bir aşiret düzeni, dış istilalar karşısında kendi aşiret sınırları ve çıkarları dahilinde savaşır. İşte bu yüzden ki, Kürt göçebe aşiretleri dışarıya doğru gelişmemiş, ileri düzeyde devletleşmemişlerdir. Ve dış istilalar karşısında

varlıklarını sürdürdükleri müddetçe yaşayabilmişlerdir, dağlık topraklarına bağlı kalmışlardır. Bugün bile bu türden özellikler, feodal ilişkiler içinde varlıklarını sürdüren Kürt aşiretleride vardır. «Eylül ihtilâli patlak verdiği zaman, Kürt kırsal alanlarını tümüyle aşiret bölgelerine ayırmak mümkündü. Örneğin, Geli aşiretinin sınırı şurada başlayıp Sundi aşiretinin sınırlarında sona eriyordu. Şurada Ziber aşiretinin sonuncu köyü bulunuyordu. Irmağın şu yakasında Lotan aşiretinin otlakları bulunuyor, ırmağın karşı yakasında ise Herki aşiretinin otlakları yer alıyordu. Başka bir yerde ise, zamanla ağa durumuna gelmiş olan şu dini şeyh kendisiyle şu otlak ya da odun yüzünden anlaşmazlık halinde bulunan başka bir aşiretin «kâfir» olduğuna fetva çıkarıyordu.» (Irak Kürdistan Demokrat Partisi Yeni Stratejisi, s. 30)

Kürt toplum mülkiyet biçiminin özel karakteri, göçebe ilişkileri, tarımın ortaklaşa olmaması vs. süreç içinde, köleci ilişkileri geniş bir düzeye çıkarmaz. Çünkü, Kürt toplumunda ikinci büyük işbölümü (tarım ve zanaatın birbirinden ayrılması), ayrıca üçüncü büyük iş bölümü olarak tecimenler sınıfının ortaya çıkması, toplumun temel unsurları haline gelememişlerdir.

Fakat Kürt toplumunda mülkiyet ilişkileri ileriye doğru değişim göstermiştir. Aşiret beyi, aşiret topraklarını, hayvanlarını ve

insanlarını özel mülkü haline getirmiş, dış güçlerden de aldığı destekle feodalleşmiştir. Bu duruma Zubrutski'de değinmektedir: «Hayvancılığın ilerlemesi ve aşiretler arasında ticaretin genişlemesi, Klan şeflerinin, önemli zenginlikleri özellikle hayvan ve otlakları ele geçirmelerini sağladı. Bu temel üzerine, varlıklı aileler, ötekilerden ayrıldılar. Aşiretlerin büyük yığınları yoksullaşıyor, zenginlerin ekonomik egemenliği altına giriyordu. Şef, bütün aşiretler tarafından, ana genel kural olarak bir Klanın ya da zengin bir ailenin temsilcileri arasından seçiliyordu.

Böylece, aşiretlerin ve Klanların bağrında, iktidarı ve etkisi en başta sahip olduğu hayvanların ve otlakların miktarı ile belirlenen yeni bir toplumsal tabaka ortaya çıkıyordu. Bu, feodal sınıfın kuruluşunun başlangıcı oldu.» (Zubritski, İlkel Toplum, Köleci Toplum, Feodal Toplum, s. 194)

Bu koşullar altında Kürt aşiret düzeninin feodal düzene geçmesi, Osmanlı İmparatorluğu dönemine rastlar.

C — KÜRT AŞİRET DÜZENİNİN FEODALİZME GEÇİŞİ VE OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİNDE KÜRTLER

Bizim için burada önemli olan Kürt aşiretlerinin Osmanlı İmparatorluğu dönemin-

deki durumunu, üretim ilişkilerini kabaca ortaya koymaktır.

Kürt aşiretlerinin başında bir bey, ağa, beyzade denilen yöneticileri vardır. Bu vasıf soydan geçme bir nitelikte bugünde sürmektedir. Göçebe ve ataerkil toplumsal aşamaya kadar ulaşan Kürt aşiretleri, birbirleriyle de yoğun mücadeleler vermişlerdir, savaşmışlardır. Fakat daha ziyade dış güçlerin istilâ ve köle elde etme savaşlarına karşı direnen Kürt aşiretleri genellikle göçebe karakterinden ötürü aşiretler konfederasyonu biçiminde birliklerini sağlamışlardır. Ve sonuçta askeri feodal, Merkezi Osmanlı Devleti döneminde feodalizme geçmişlerdir. Bu geçiş, ilkel toplumsal düzenden, aşiret beylerinin toprak ve sürülerin sahibi, (toprağın ve sürülerin özel mülkiyete geçmesi, tasarruf, alım, satım yetkisinin bir beye veya tamamen ailelerin özel mülkiyetine verilmesi) olmaları biçiminde olmuştur. Bu mümkündür. Nitekim göçebe bedevî arap aşiretleri de (bedevî aşiretleri kürt aşiretlerine çok benzer. Sadece iklim ve coğrafi koşullar vs. gibi farklılıkları vardır.) İlkel göçebe düzeninden, feodalizme geçmişlerdir.

Bu geçiş biçiminde, göçebeliğin hakim olduğu aşiretlerde, aşiret beyleri sürülerin ve otlakların sahibi olmuş; toprağa yerleşik bölgelerde de toprak ağaları oluşmuştur.

Kürt göçebe ve yarı-göçebe aşiretlerinde feodalleşme süreci Osmanlı Devleti döne-

minde Yavuz Sultan Selim zamanında başlar. Bu konuda «Av. Halk Kürtler»in yazarı Dr. Heinz Gstrein şöyle yazar: «Kürt bilim adamı İdris-i Bitlisi'nin övgüye değer bir katkısı olmaksızın 9 Ağustos 1519'da imzalanan Osmanlı İmparatorluğuna katılmaları sırasında ise feodal gelişme dönemi başlamıştır.» (s. 62)

Yavuz dönemindeki Osmanlı Devleti ile Şah İsmail İran'ı arasındaki savaşta Kürdistan istilâ olunacak bölgeydi. Bu yüzden Kürt aşiretlerini her iki padişah kendi yönetimine geçmesi için çabaladı. Şah İsmail'in yenilgisinden sonra (1514) Kürt beyleri Osmanlı Devletiyle bir antlaşma yaptılar. Bu antlaşmaya göre, Kürt emirlikleri özerkliklerini koruyacak, yönetim belli kişi ve ailelerde olacak, padişahın fermanına bu konuda bağlı kalınacak, vergi ödenecek, savaşlarda Kürtler Türklere yardım edecektir. (Bakınız «Kürdistan Tarihi», M. Emin Zeki, s. 92)

Kürt topluluğunun dış güçlerin müdahalesi yardımıyla feodalizme geçişi, beyliklerin kurulması, bu döneme rastlar. Tabi ki bu feodalizm, kendi iç dinamiğiyle gelişen bir feodalizm sayılmazdı. Bu yüzden daha ziyade Babıâliye bağlı bir «mülk» ve savaş asaletine dayalı feodal bir «üst tabaka» oluşuyordu.

Osmanlı Devleti çok mülkiyetli fetihçi bir devlettir. Baştan itibaren sınırlarına kattığı yerlere karşı fetihçi ve yağmacı bir ilişki içerisine girmiştir. Toprak devletin mül-

kiyeti altındadır ve savaşta yararlılık gösterenlere, Padişahın çevresine tımar, has, zemet biçiminde verilmektedir. Yöre halkı toprakları işletmekte, Osmanlılar vergi ve artı-ürün almaktadır. Türkler fetih ettiği ülkenin ekonomik yapısını değiştirememişler, ekonomik olarak güçsüz olmalarına karşın yine de fetihçi oluşlarından ötürü «bey» durumunda olmuşlardır. Engels şöyle diyordu:

«Toplumun sınıf ilişkileri, çeşitli soylar arasındaki ilişkiler kadar karışmış olduğu için, Türkleri, Türkiye'nin yönetici sınıfı (ruling class) diye tanımlamamız hayli güç. Yerine ve durumuna göre Türk; işçidir, çiftçidir, küçük mülk sahibidir, tâcirdir, feodalizmin en düşük, en barbar düzeyinde feodal beydir, memur ya da askerdir, ama bütün bu değişik yerlerde olsa da, o ayrıcalıklı bir dine ve ulusa mensuptur. Silâh taşıma hakkı sadece onundur, en yüksek düzeyden bir hristiyan, karşılaştığı en aşağı düzeyden bir müslümana yol vermek için kaldırımından aşağı inmek zorundadır.» (Doğu Sorunu, Engels, Türkiye, s. 19)

Osmanlı padişahları şeriat hükümlerine göre müslüman olmayan ülkelerin topraklarını kendi ganimetleri ve mülkleri gözüyle bakabilirlerdi. Ama müslüman yörelerdeki toprak düzenini genellikle olduğu gibi bırakıyor, vergi alıyor ve askerî güçlerinden yararlanıyorlardı.

Osmanlı Kürdistanında da Kürt feodal

beylikleri, kendi özerkliklerini korumuşlardır; ama Osmanlı padişahlarına bağlı kalmışlar, asker vermişler, vergi ödemişlerdir. Çoğu zamanda feodal çıkarlarını korumak için isyanlar çıkarmışlardır. Bu açıdan Osmanlı dönemindeki Kürt ayaklanmalarının feodal niteliğini burada vurgulayalım.

Konumuz açısından tekrar edersek, Osmanlı dönemiyle birlikte (Özellikle 1514 ten sonra) Osmanlı Kürdistanı feodal bir düzene geçmiştir. Bu feodalizm kendi iç dinamiğinden ziyade Osmanlıların toprak mülkiyetine, beylik ve sancaklarının belirli kişilere verilmesiyle oluşmuş, feodal bir üst tabaka meydana geirmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu 18. y. yıldan itibaren sömürgeleşme sürecine girer. Özellikle Avrupa Türkiye'sinde gelişen üretici güçler Osmanlıların idarî ve askeri yönetimine karşı iç dinamikler meydana getirirler. Fetihçi Rusya, Osmanlı Devletini kemirmek için elinden gelen her şeyi yapar, Avrupa Türkiye'sindeki isyanları dışardan kışkırtır. 18. y. yıldan sonra Mahir Çayan'ın Komprador Feodal Osmanlı İmparatorluğu dediği döneme geçilmiştir. Avrupa'da feodalizmi parçalayarak gelişen kapitalizm ve meta dolaşımı, Osmanlı topraklarında rüşeym halindeki kapitalist gelişmeyi, sermaye birikimini engeller, kavurur. Osmanlı Devleti artık yarı-sömürgeleşme sürecindedir. Ve bu süreç topraklarının tam paylaşımıyla son bulacaktır.

Fetihçi Osmanlı Devleti, Rusların kışkırtmasıyla da, daha sonra Avrupa kapitalistlerinin hakimiyeti sağlamasıyla, topraklarını yavaş yavaş kaybeder. Özellikle Avrupa Türkiye'sindeki kapitalist gelişim «Asya despotluğunu» kemirir.

Osmanlı İmparatorluğu 1838 ticaret anlaşmasıyla yarı-sömürge oldu, bütün gümrük kapıları Avrupa'ya açıldı, hammaddelerinin ve diğer ürünlerin satın alınması tamamen serbestleşti.

Osmanlı Devletinde iç dinamikle kapitalizmin gelişmemesi, burjuvazinin iç ve dış dinamiklerin etkisiyle ortaya çıkıp kendi iç pazarını yaratamaması tartışılmaz bir olgudur. Bunun araştırmasını detaylı yapmaya gerek yoktur. Nedenlerinden biri genel hatlarıyla, Osmanlı toplum yapısının askerî merkezi feodal karakterinin kendine özgü niteliğindedir. Marks'ın, Engels'in, Lenin'in «despotluk» olarak adlandırdığı, fetih, yağma, ağır vergiler, toprakların devletin ege menliği altında olması, gelirlerin saray ve askerî harcamalara gitmesi, iç dinamikle burjuvazinin gelişmesine olanak vermemiştir. Engels'in dediği gibi; «Türk Devlet idaresi, kapitalist toplumla bağdaşamaz. Çünkü elde edilen artı değeri, zorba Valilerin ve gözü doymaz paşaların pençesinden kurtarmak imkânsızdır.» Bu koşullarda ticaretin azınlıkların elinde olmasından ötürü, büyük bir lüks ve harcamalar içinde bulunan «saray»,

«bürokrasi», «din hiyerarşisi», ticaret yapan azınlıklarla iş birliği içinde kompradorlaşmış, İngiliz, Fransız, Rus ve Almanlarla işbirliğine gitmiştir.

Osmanlı toprakları, bir bir kendi ulusal kurtuluşunu sağlayan ülkelerin ayrılmasıyla giderek daralırken, Avrupa'nın büyük bir hızla gelişen kapitalist ülkeleri gözlerini Osmanlı topraklarına diktiler. Yarı-sömürgeleşme sürecinin tam bir paylaşılmaya doğru gitmesi kaçınılmazdı.

Osmanlı devleti eski tip çok milliyetliydi. Avrupa da gelişmesini tamamlayan ulusal hareketler ve düşünceler Osmanlı despotizmi altındaki milliyetleri de etkiledi. Kendi kapitalist ekonomisini geliştirebilen Avrupa, Türkiye'deki uluslar Bulgarlar, Yunanlılar, Sırlar, Arnavutlar, Romenler, birbiri peşi sıra Osmanlı topraklarından ayrıldılar.

Kürdistan toprakları da bu gelişmenin ve çağın dışında kalmadı. Ama göçebe ve yarı-göçebe sosyal karakterleri, kapitalizmin gelişmemesi, Kürt halkını bir ulusal kurtuluş aşamasına getiremedi. Bütün bunlar Kürt feodal aşiretlerinin direnişinin olmadığı anlamına gelmez. 19. y. yıl sonlarına doğru Kürdistan topraklarındaki kıpırdanmalar, feodal temele rağmen içinde ulusal karakteri de taşıyordu. Ulusal hareketin nüve halindeki faaliyetinin önderliğini feodal yapıdan dolayı Kürt aydınları yapıyordu.

Osmanlı Devleti Kürtlere 1514'de Kürdis-

tan'ı kendi denetimleri altına almak için, gerek kendine bağlı gerekse de özerk biçimde beyliklerini kurmalarına izin verdi. Daha sonraki süreçte ise Kürt feodal beyliklerini parçalamak ve tamamen Osmanlı Merkeziyetçiliği, altına almak için Osmanlı Devletiyle, Kürt Feodal Beyleri arasında sürtüşmeler çatışmalar sürekliliğini korudu.

Bunların en belirgin örneklerini II. Mahmut zamanında görebiliriz. II. Mahmut Kürdistan'ı vergi yükünün altına sokmak için şiddetli merkezileştirme politikası uyguladı. Artan Kürt beyliklerinin otoriteleri silindi, ağır vergiler getirildi, yoksulluk içinde kıvranan kürtler ağır vergiler karşısında isyan etti. 1829-30'daki ayaklanmaların ardından, 1853-58'de Yezden Şer önderliğinde ayaklanan Kürt isyanı Avrupa devletlerinin yardımıyla bastırıldı. «Otonom Kürdistan» sloganıyla ortaya çıkan Ubeydullah 1877'de «Nehri İsyanı»nı çıkarttı. Hâkkari'den Tebrize yayıldı. İsyan bastırıldı.

Osmanlı Devleti bu yıllarda Kürt aşiretlerini kontrolü altına almak için Kürtlerden oluşan Hamidiye alaylarını kurdu. Hamidiye alayları vasıtasıyla Kürt aşiretlerini birbirine karşı kullandı. Ermeni katliamı yapıldı. Arnavutluk'taki ayaklanmalarda dahi kullanıldı.

1908'de Jön Türk Devrimiyle birlikte, (Lenin şöyle der: «Türkiye'de Jön Türklerin başını çektiği devrimci hareket, orduda ba-

şarı sağlamıştır. Gerçi bu sadece yarım bir zaferdir, hatta o bile değildir.») Kürt aydınlarının önderliğinde milliyetçilik hareketi yaygınlaşır, dergiler basılır, dernekler kurulur. Fakat Jön Türk Hükümeti de şövenist milliyetçi politikayı-doğal olarak-elden bırakmaz, Kürtlere karşı milli baskıyı daha katmerli sürdürür.

Birinci Dünya Savaşı sırasında, bütün yarı-sömürge Osmanlı İmparatorluğu toprakları gibi Kürdistan toprakları da emperyalist devletler tarafından paylaşılır.

Mondros ve Sevr Antlaşması, Türkiye topraklarını emperyalistler arasında resmen paylaşır. Bu emperyalist Sevr antlaşmasının özelliği, Kürtlere özerklik «hakkı» tanımasıydı. Özel konumda, kürtlere «hak» tanınması olarak, «iyi» nitelenen bu anlaşma kuşkuya yer kalmayacak şekilde açıktır ki, emperyalistlerin çıkarlarını korumaktadır. Emperyalizm çağında Leninist ilke, «emperyalizmi zayıflatan ulusal hareketlerin ilerici» olabileceğidir. Ama kendi dar milliyetçi çıkarları açısından soruna bakan Kürt milliyetçileri Sevr Antlaşması'na olumlu bir gözle bakarlar. Bu milliyetçi ve gerici düşüncedir.

D — KURTULUŞ SAVAŞI, KEMALİZM VE MİLLİ MESELE

Türk küçük burjuvazisinin anti-emperyalist «sol» milliyetçi görüşünü temsil eden

M. Kemal'in, emperyalistlere karşı sürdürdüğü kurtuluş savaşı genel olarak, emperyalizmi zayıflatıcı muhtevasından dolayı ilerici-dir. Lenin ve Stalin bu gerçeği açık olarak dile getirirler.

Bizi ilgilendiren nokta kürtlerle, kema-listler arasındaki ilişkilerdir. Bu konuda çok detay araştırmalar yapılabilir; fakat burada toparlayabileceğimiz nokta şudur: O dönemde Kürt aşiretleri feodal yapılarını sürdürmekte ve korumaktadırlar. Kendi iç dinamiğiyle bir ulusal hareket olarak tarih sahnesine çıkma aşamasında değillerdir. Fakat emperyalistlerin bölgeyi parçalaması karşısında, buna karşı oluşan anti-emperyalist kurtuluş savaşıyla birlikte, Kürt halkında ikili bir tavır gelişir. Kimi Kürt aşiretleri M. Kemal'i destekler, kimisi de Rus devriminden önce kurtuluşu Çarlıkta görürken, şimdi de gözlerini emperyalist devletlere diker. Bu durum aslında güçsüz feodal ögelerin kaçınılmaz sonudur.

Kürt toplumunun bu feodal yapısı, objektif olarak bölgedeki güç durumuna göre kendini ayarlar ve parçalara ayrılır. Bu yüzden her Kürt hareketi kaçınılmaz olarak çeşitli yanları bir arada yaşatır. Örneğin Kürt aşiretlerinin bir çoğu M. Kemal'i desteklerken, Kürt aşiretlerinin feodal ayaklanmaları da olur. Koçgiri (1921) ayaklanması, talepleri ulusal olmasına karşın, o günün uluslararası plâformunda, Kemalizmin ve Türkiye'

deki genel ulusal ilerici hareketinin önünde gerici karakterini de gösterir.

Her olayı tek taraflı yorumlamak yanlışır. 1919'daki Şeyh Mahmut önderliğindeki Kürt hareketi İngiliz Emperyalizmine karşı, Kemalistlerle dayanışma içindeydi. İngilizler Şeyh Mahmut hareketini ordusuyla, uçak filolarıyla bastırıldı. Ama aynı değerlendirmeyi Koçgiri için yapmak iyi niyetlilik olur. Çünkü, Kürt toplumunun sosyal yapısı, feodal aşiret durumundaydı. Bu açıdan ulusal bütünlük içinde bir Kürt hareketi beklemek mümkün değildir. Ama bütün bu nedenlere karşın, çağımızın emperyalizm çağı olmasından ötürü Kürtlerinde ulusal uyanışın dışında kalması mümkün değildi. Bu açıdan da Kürt hareketlerinde ikili eğilim ulusal-feodal (ya da ilerici-gerici) bir arada var olmuştur.

Küçük burjuvazinin anti-emperyalist kanadı Kemalistler Kürtleri, Türk kurtuluş savaşına katmak için çaba harcadılar. Bu kemalistler için, Türk Ulusal Kurtuluşunun sağlanması için vazgeçilmez bir ittifaktı. Eğer Kürtleri bu ittifaka katamasaydı, M. Kemal yenileceğinin bilincindeydi. Çünkü o zaman, Kürtler, emperyalistlerin «böl-yönet» politikaları gereği «özerklik» adına ayaklandırılabilirdi. M. Kemal bu doğrultudaki politikasına uygun olarak, Irak'taki Şeyh Mahmut hareketini destekledi. Şeyh Mahmut'ta Kemalistlerle birleşen bir tavır içindeydi.» Mahmut Sette Süleymaniye'nin Anglo-Irak

birlikleri tarafından 1924 yazında yeniden alınmasına kadar, Sevr antlaşmasının değiştirilmesini isteyen kemalistlerle birleşti.» (Avukatsız Halk Kürtler)

M. Kemal, Ulusal Kurtuluş Savaşını başlattığı Samsun'a çıkış yıllarında şöyle diyor: «Kürtlerin serbestçe gelişmelerini temin için ırkı ve iştimaî hukukları aynen kabul edildi. Böylece, yabancıların Kürtler üzerinde yapacağı propagandaların bu şekilde önünün alınacağı, Kürtlere mâlûm olması hususu belirtildi.»

Kemalistler bu ittifakı sağlayarak, emperyalist devletlerin dayanaklarını parçalayıp kurtuluş savaşını başarıya ulaştırdılar.

Bu plâformda Kürt Halkının ulusal sorununu ne durumdaydı?

Stalin'in belirttiği gibi, «Ankara'nın savaşımı, emperyalizm güçlerini dağıtıyor, emperyalizmi güçten ve hükümdarlıktan düşürüyor ve böylece dünya devrim odağının SSCB'nin gelişmesini kolaylaştırıyordu. «Osmanlı Devleti parçalanmış ve yeni Türk Devleti kurulmuştu. Ama bu ulusal devrimin gene Stalin'in belirttiği gibi «ayredidici özelliği... ilk adımda gelişmesinin birinci evresinde gelişmesinin ikinci evresine tarımsal devrim evresine geçmeye bile kalkışmaksızın çakılıp kalmasıdır.» Çünkü Türk Kurtuluş Savaşının önderliği «sol» küçük-burjuvazinin elindeydi; ve bu sınıfın devrimi ileriye götürmesi mümkün değildi.

Kemalistlerin Kürt meselesindeki tavırları sınıf temelinden ötürü tutarsızdır. Başlangıçta Türk-Kürt ittifakına gerek duyan Kemalistler Türk ulusal devriminden sonra artık buna ihtiyaç duymuyorlardı. M. Kemal'in ağzından düşürmediği «Kürt Milleti», «Dağlı Türkler» olup çıkmıştı. Bu durum milliyetçi küçük-burjuvazinin kaçınılmaz tavrıydı. Kürtler için milli baskı yeni bir sosyal temelde devam ediyordu. Kürt halkı, ulusal birliğini sağlayamamanın nesnel koşulları altında, Kemalistlerden yakınmaktan, aldattığını söylemekten başka bir şey yapamıyordu. Oysa Kemalistlerden başka tavır beklemek mümkün müydü?

Emperyalizme karşı ulusal kurtuluşçu olan Kemalistler, Kürt halkı karşısında ise şövenist davrandılar. Küçük burjuvazinin ikili tabiatının kaçınılmaz sonu buydu.

Emperyalistler tarafından Osmanlı Devletinin paylaşılmasının ifadesi olan Sevr Antlaşması Kürtlere «özerklik» tanıyordu. (Md. 62-64). Emperyalist Sevr antlaşmasından sonra, Kemalistler, ulusal devrimden kazandıklarını Lozan Antlaşmasıyla belgelediler. Ama bu seferde Kürtlere antlaşmada hiç bir hak tanınmıyordu. Bu durum elbetteki Lozan'ın ilerici, Sevr'in emperyalist oluşunu gizliyemez; Kürtler açısından ise durum paradokstur. Kürt milli meselesi çözümlenmeden kalmasına karşın, Türk Kurtuluş Savaşı (Türk-Kürt ittifakına dayanan) gerici diye

nitelendirmek, ancak Kürt milliyetçilerinin işi olabilir. İşte bir yakınma:

«Kürtlerin en büyük hatası (çağdaş tarihlerinde çok kez yineledikleri bir hatadır bu) onların somut ve yazılı antlaşmalarda ısrar etmekten çok Kemalistlerce (çoğunlukla sözlü olarak) yapılan yüzeysel değerdeki üstü kapalı ve genel vaatleri kabullenmiş olmalarıdır» (Az Gelişmişlik İçinde Geri Bıraktırılmışlık, s. 257).

Evet, Kürtlerin «hataları» belki bu vaadlere inanmalarıydı; ama altında yatan gerçek neden, feodal toplumsal aşamada oluşlarıydı, ve ulusal öğelerin tüm Kürt toplumunu belirleyen bir noktaya gelmeyişi idi.

Lozan, aynı zamanda da Kürdistan'ı üç parçaya ayırdı. Kürtler, Türkiye, İran ve Irak sınırları içinde kaldılar. (*)

(*) Kürtlerin, çeşitli devlet sınırları içindeki parçalanmışlıkları, feodalizme geçişlerinden beri (hattâ köleci toplum aşamasından itibaren) devam etmekteydi. İleri bir devlet örgütlenmesini gerçekleştiremediklerinden, çeşitli devlet bünyeleri içinde yaşıyorlardı. Bu durum, emperyalizm döneminde de devam etti. Kürtler ulusal birliğini sağlayacak bir aşamaya ulaşamadıklarından, çeşitli devlet çatıları altındaki parçalanmışlıkları da *yeni* biçimde devam etti. Lozan antlaşması işte bu durumu belgelemektedir. Bu durumda Kürtlerin çeşitli devlet çatıları altında ortak mı? Yoksa ayrı ayrı mı? mücadele edecekleri sorusu gündeme gelmektedir. Kürt milliyetçileri, İran, Irak, Türkiye, Suriye-hattâ Rusya-sınırları içindeki Kürtlerin ortak mücadelesini (!) savunmaya çalışmaktadırlar.

Kemalistler, Kürtlerle ittifaka Lozan'da son verirken, yeni sosyal temelde ulusal baskının sorumluluğunu da üstlendiler. İlerici olan Kemalistler artık gerici ve şöven olmuşlardı. Stalin'in dediği gibi «işçi ve köylülere karşı mücadelenin bir hükümeti» olan Kemalistler, aynı zamanda da ulusal baskının hükümetiydiler.

E — CUMHURİYET DÖNEMİ VE MİLLİ MESELE

Cumhuriyet döneminde Kemalistlerin siyaseti, Kürtleri eritme ve jenositti. Bu şövenist politika değerlendirilmeden ve Kürt toplumunun karmaşık yapısı gözlenmeden, Cumhuriyet dönemindeki Kürt hareketlerini

---

Hemen görülür ki bu Marksist değerlendirmelere değil, milliyetçi ideallere dayanmaktadır. Öyle ki bütün Kürtlerin birliği diğer, sosyal-siyasî-ekonomik şartlar bir kenara bırakılmakta, ırk temelinde «birleşme» hayalleri kurulmaktadır.

Marksizm böyle bir anlayışı red eder. Mücadele, bugünkü aşamada, oluşmuş, —ister çok uluslu olsun, ister tek uluslu olsun-burjuva devlet sınırları içinde ve ona uygun örgütlülükle sürdürülür. Çünkü, halkın mücadelesini, proleterya öncülüğünde sürdürebilmek o ülkenin siyasal sınırları içinde, ekonomik-sosyal-siyasî şartlara bağlıdır. Aksi bir mücadele ve «devrim» anlayışı (!) Kürt sorunu açısından milliyetçiliktir. Kürtler içinde durum budur. Ayrı devlet çatıları altında Kürtlerin mücadelesi sürecektir. Bizim sorumuz, Türkiye'deki Kürt sorununu çözüme ulaştırmaktı.

doğru tahlil etmek imkânsızdır. Kemalizm şövenizmini kamufle eden «teori»lerden biri, «Kemalistlerin feodal öğeleri parçaladığı için ilerici olduğudur». Bu şövenist politikaya göre, milli baskı siyaseti uygulamak, gericilik temelinde bir siyaset, «ilericiydi». Bu akıllı tahlil hâlâ revizyonist «marksistlerce» savunulmaktadır. İleri ve desteklenebilen politika ancak kendi kaderini tâyin hakkını Kürt U-lusu'na tanımak ve toprak devrimi yapmaktı. Ancak böyle bir politika Kürt toplumunun devrimci iç dinamiklerine yardımcı olabilirdi. Kemalistler bunun tam tersini yaptılar.

Diğer taraftan, emperyalizm karşısındaki Kemalizm iktidarını zayıflatması amacıyla Kürt hareketlerine «gerici» damgası vurulmaktadır. Bir kere Kemalist iktidar, şövenist politikası gereği, bu İSYANLA'rın ortaya çıkmasının baş sorumlusudur. İkincisi, Kemalistler, 1920'lerdeki Kemalistler değildir, toprak devrimini gerçekleştirememişler, ülkede kapitalizmi geliştirmek için çabalanmaktadır ve emperyalistler tarafından ele geçirilme siyasetinin kucağına düşme yolundadırlar. Bu durumda hemencecik Marksizmin adına Kürt hareketlerini (Şeyh Sait, Ağrı-Dersim) «gerici» diye nitelendirmek, kaba tahlillerin kamuflesi altında şövenizmi savunmaktan başka birşey değildir. Demokratisizm uygulamaktan uzak Kemalist iktidarın faaliyetinin gerici bir muhteva taşıyacağı açıktır. Her sosyal hareket ve politika sınıf te-

meline göre değerlendirilir. Kemalizmin sınıfsal temeli, 1923'den sonra, devrimin çakılıp kalmasından ötürü gericileşme sürecindeydi. Köylülere, işçilere ve Kürtlere karşı gerici bir politika izleniyordu.

Kürt köylü ulusu, Kemalistler gibi ulusal devletini kuramadı. Bunun temel nedeni, Kürt toplumunun kendi iç dinamiğindedi. Feodal üretim hakim üretim biçimiydi, ağa aşiretin tek temsilcisi, yargıcıydı. Geçimlerini hayvancılık ve toprakta ağanın rençberi olarak çalışarak kazanan kürt köylülerinin kurtuluşunu sağlayacak ne devrimci burjuvazi vardı, ne de ulusal birliği ve önderliği sağlayacak küçük burjuvazi. Ama bir taraftan Kürt aydınları vasıtasıyla ulusal bilinç yaygınlaşıyordu.

Bu koşullar altında Kürtler, Kemalistlerin baskı politikalarına karşı mücadele ettiler. Tabii ki ulusal ve feodal direniş içiçeydi. Hatta bizzat Kemalistler her Kürt hareketine milli bir nitelik kazandırıyorlardı.

«Kiminiz hükümet otoritesinin kötü yönetimini, kiminiz de halifeliğin savunuculuğunu isyan için bahane ettiniz. Fakat tümünüz bağımsız bir Kürdistan yaratmak sorununda birleştiniz» (A.G. İçinde Geri Bıraktırılmışlık, s. 238). Şeyh Sait isyanının liderlerini yargılayan bir askeri mahkeme başkanının sözleri bir çok şeyi imha ediyor. Kürtler, kurtuluş savaşından sonra yokluklarla, pahalılıklarla karşı karşıya kaldılar. Kemaliz

min politik merkezi otoritesini sağlaması için artan ulusal baskısı, Kürt köylülerinin isyan yolunu seçmesine neden oldu. Yoksa hiç kimse köylü ayaklanmalarını, bir kişinin hilafetçiliğin kaldırılmasına karşı kavgasının peşinden gitmesi olarak yorumlayamaz. Elbette ki, Kemalistlerin ulusal baskı politikası karşısında Kürtlerin direnişi ulusal içerik taşımaya karşın feodal nitelikteydi. Ama hiç kimse Kemalistlere, bu siyasî yapıya siyasî müdahale hakkı tanıyamaz. (*) Ne diyor «Ay-

---

(*) Kürt feodal aşiretlerinin merkezi güçlü devletlere karşı direnişinin ağırlıklı yönü, feodal yapılarla, buna müdahalede bulunan güçlere karşı savaşmaları, direnmeleridir. Bu yüzden, gerici emperyalistlere *bile* dayandıkları dönemler olmuştur. Cumhuriyet döneminde de aynı olguyu gözlüyoruz. DDKO dosyasında bu durum şöyle değerlendiriliyor: «(Şeyh Sait isyanının çıkışının) önemli nedenlerinden biri de hiç şüphesiz ki Doğu Anadolu'nun feodal yapısına dışarıdan yapılan müdahalelerdir. Çünkü yüz yıllar boyunca feodal bir düzeni sürdüren doğunun feodal egemen sınıfı Cumhuriyetle birlikte özellikle merkezi otoritenin güçlenmesi ile feodal düzenin kendilerine sağlayacağı çıkarların kısıtlandığını görmüş ve tepkide bulunmuşlardır.» Bir Kürt milliyetçi hareketi olayı böyle değerlendirirken, bir başka «ilerici» yazar Muzaffer Sencer ise, «Din'in Türk Toplumuna etkileri» adlı kitabında şöyle diyor: «(Şeyh Sait isyanı) 13 Şubat 1925'de Nakşibendi tarikatından Şeyh Sait'in liderliğinde Piran köyünde *bağımsız bir Kürdistan kurmak ve halifeliği getirmek amacıyla başlamış.. ciddi bir askerî hareketle bastırılmıştır (...)* *Türk Devriminin temel ideolojisi olan lâikliğin gerçekleştirilmesi yolunda önemli adımlar atılmıştır.*» (abç) Şövenist ya-

dınlık» gericileri, «Şeyh Sait isyanı, kürtlerin millî haklarını ve bağımsız bir kürt milleti kurulmasını savunan unsurları da içinde bulundurmasına rağmen, gerici bir hareketti. Kürt ve Türk halklarının zararına olarak emperyalizmin güçlenmesine hizmet ediyordu. Ve Irak Kürdistanının da İngiliz Emperyalizminin sömürgeci hakimiyetini güçlendirdi» (TİİKP Savunma, s. 361). Aydınlik milliyetçilerinin «Marksistliği» bu kadardır. Sormak gerekir: Kemalistlerin millî baskı siyaseti, jenositi, U.K.T.H.nı çiğnemesi mi emperyalizmi zayıflatıyordu?

Cumhuriyet sonrası Kürt Millî Hareketlerinin niteliği; Kemalizmin gerici, şövenist, jenosid politikasına karşı feodal bir toplumsal zeminde ulusal direnme ve birleşme süreci niteliğindedir. Ulusal baskının olduğu yerde, ulusal hareketin olması kaçınılmazdır. Fakat Kürt Halkının feodal yapısından ötü-

---

zar, kendi şövenizminin gerekçesini güzelce hazırlamıştır. Buna diyecek yok. Ama «lâikliğin gerçekleştirilmesi için» bir vesile olan Şeyh Sait katliamı gerçekten bir «adım» mıdır? Lâikliği savunan dürüst burjuva demokrati bile, bunun «katliam» yoluyla değil, o demokratik hakkı tanımakla gerçekleşeceğini bilir. Çünkü, en ileri burjuva düzeni, demokratik hakların-biçimsel de olsa— tanınmasıdır. Öyleyse bu kılf, «lâikliğin gerçekleştirilmesi yolunda bir adım» değil, lâikliğin ve demokratik hakların katledilmesi yolunda bir adımdır. Kemalist iktidarın gericiliğinin ve şövenizminin özü de budur. Ulusal devrimden sonra, olduğu yerde «çakılıp» kalması ve gericileşmesi.

rü, başarısızlık, parçalanmışlık, ulusal birliği sağlıyamama da, Kürt Millî Hareketlerinin ağırlıklı yanıydı. Fakat diyebiliriz ki, feodal birimlerini korumak biçimindeki bu mücadele, Kemalizm karşısında meşru bir direnme hakkı niteliğindedir.

Şeyh Sait isyanı ve daha sonraki yıllarda, Türkiye ekonomisinin durumu oldukça kötüydü. Dış ticaret açığı durmadan büyüyor, tarımsal ürünlere dayalı ihracat mallarının fiatları durmadan düşüyordu. Çünkü, emperyalist devletler, büyük bir bunalım içinde kıvranıyorlardı. Bunalım 1929-30 yıllarında iyice şiddetlendi. Ekonomik bunalımın yoğunlaşmasıyla işçilerin, köylülerin durumu kötüleşti, yoksulluk ve yokluk arttı. Enflasyonu önlemek, dış ticaret açığını kapatmak için yeni ağır vergiler getirildi. Köylüler yoksullaştıkları için topraklarını ağalara ucuz fiatla satmak zorunda kalıyorlardı. İşçilerin grevleri yoğunlaşıyor, grevler askeri birlikler tarafından bastırılıyordu. Bunalım köylülerinde etkiledi. Yoksulluk içine itilen Kürt köylülerinin, bu koşullarda ayaklanmaktan başka çareleri yoktu.

Şeyh Sait isyanından sonra, 1926-1927 yıllarında Hınıs, Varto, Muş, Bingöl-Kığı, Lice bölgelerinde Kürt köylüleri ayaklandılar. Bu ayaklanmalar 1930'daki Ağrı ayaklanmasıyla doruğuna ulaştı. Aynı şekilde İran ve Irak'ta da köylü ayaklanmaları oluyordu. Ve bu ayaklanmalar üç devletin ortak müdahale-

siyle bastırıldı. Bütün bunları, İngilizlerin kışkırtması olarak yorumlamak sosyal gerçeklere uymaz.

Ağrı isyanından sonra Kemalist iktidar, çıkarılan bir yasak bölgeler kanunuyla (Şeyh Sait isyanından sonra da aynı yöntem izlendi) Kürt aileleri batıya; orta Anadoluya sürüldü, kimi isyancı bölgelerde ise ikâme etmek yasaklandı; Kürt bölgelerinde Türkler yerleştirildi.

Ve Dersim...

Dersim katliamı, Mustafa Kemal'in deyişiyle «kanayan yaraydı», «sökülüp atılmıydı.»

Dersim'in etrafı çevrildi; askerî kışlalar kuruldu. Ekonomik sıkıntılardan, yokluk ve pahalılıktan ötürü dağlara çıkan Kürt çetecileri «haydut» ilân edildi. «Kanayan yaratemizlenmeliydi. Uluslararası koşullar da elverişliydi.

1937'den başlayıp 1942'ye kadar süren Dersim katliamı, Kemalizmin şövenist, jenosid politikasının kanlı bir abidesidir. Binlerce köy yakıldı, yıkıldı. Köylüler mağaralarda, ırmaklarda, dağlarda, ormanlarda, evlerinde, çoluk-çocuk demeden katledildi. 90 bine yakın Kürt köylüsü-çocuğu-annesi öldürüldü. Katliamdan sonra binlerce köylü ailesi batıya sürüldü.

Kemalistler bir taraftan da toprak ağalarının, nüfuzlu kişilerin desteğini almak için jenosidin yanısıra, bunlara toprak dağıttılar.

Bütün bunlar hangi sonuçları doğurdu? Kürtler hâlâ aşiret düzeni içinde yaşadıklarından ulusal birliğini sağlayamamışlardı. Bu yüzden de asimilasyona, jenoside uğramaları nisbeten kolay başarılmıştır. 20. y. yılda feodal ögelerin artık merkezi bir devlet örgütlenmesi karşısında varlıklarını sürdürmeleri imkânsızdı.

Kürt aşiretleri birbirlerine karşı kullanıldılar, çarpıştırıldılar. (Örneğin Şeyh Sait isyanının bastırılmasında Alevi Kürtler kullanılırken, Dersim isyanında ise Sunni Kürtler kullanıldı.) Bunlarla birlikte karşılarında merkezi bir Türk devleti olunca, Kürt feodal aşiretleri yenildiler. Direnmeleri şövenist Kemalist iktidar tarafından bastırıldı. Kürtler, Türkiye'nin çeşitli yerlerine sürüldüler. Girilmeyen Kürdistan bölgeleri, girilir hale geldi, Valiler atandı, jandarma karakolları kuruldu ve Kürt feodalleri de çıkarları gereği Türk hakim sınıflarıyla uzlaşma yoluna girdiler.

Kısaca şu sonuçlara varmak mümkündür:

Osmanlı Devleti döneminde varlığını sürdürmesini başaran Kürt feodal aşiretleri, Kurtuluş Savaşı'nda değişik tavırlar aldılar. Sonunda Kürtler ulusal devletlerini kuramadan, merkezi devlet çatıları altında kaldılar. Türkiye'de, Kemalistlerin Kurtuluş Savaşı sonrasında tabiatı gereği devrimi sürdürememesi, yani U.K.T. Hakkını tanımaması, top-

rak devrimini yapamaması, işçi ve köylülerden yana bir devlet cihazı kuramamasından ötürü, diğer bir yığın çelişki yanında, Kürt ulusuyla, Türk ulusu (Türk hakim sınıfları) arasındaki çelişki de çözümlenemedi. Kemalist iktidar, bu koşullarda, Türk topraklarının bölünmezliği, birliği, gibi milliyetçi-gerici (bu tavır emperyalizme karşı ise ilericiydi) politikasını gerçekleştirmek için, feodal üretim ilişkileri içinde, sosyal açıdan büyük bir yoksulluk ve açlık içinde kıvranan Kürtlere karşı taarruza geçti. Bu çerçevede, Kemalist küçük-burjuva iktidarının, feodal Kürt aşiretlerine karşı müdahalesi, «devrimci» değil, gerici şövenist politikanın bir sonucuydu. Kemalist müdahaleyi, iki burjuva ulusu (iç pazarını kurmuş, Türk ve Kürt ulusu!) arasındaki bir mücadele olarak da görmek mümkün değildir. Çünkü, Kürtler hâlâ feodal aşamadadırlar ve ulusal bilinç yeni yeni yaygınlaşmaktadır. Başlıca sınıflar, Kürt feodal ve din-ağaları, küçük sanat erbabı ve köylülerdir. Ticaret ise çok cılızdır. Yani iç dinamikle gelişen-ulusal-kapitalist gelişmeden söz edilemez. Aynı durum farklı koşullarda Türkler içinde geçerlidir. Türkler, sol küçük-burjuva önderliğinde, ulusal birliğini ve devletini, emperyalizme karşı mücadele içinde kurmuştur; ama Türk toplumsal üretim tarzı da, kendi iç dinamiğiyle gelişen bir kapitalist gelişimden yoksundur. Aynı şekilde, bir başka ifadeyle, iç pazarını kurmuş bir Türk

burjuvazisinin, kendi pazar ihtiyaçlarını karşılaması biçiminde de, Kemalistlerin Kürtlere taarruzunu tahlil edemeyiz. Kemalistlerin müdahalesi, siyasi ilhak biçimiydendi, şovenist politikasını gerçekleştirmeyi amaçlıyordu. Bu gericiliktir. Çünkü, bir hareket, hareketi yürüten sosyal sınıfın politikasına göre damgalanır. Kemalistlerin sınıf politikası devrimci olsaydı, U.K.T.H.'ni tanırdı, (ki kurtuluş savaşı sırasında M. Kemal böyle diyordu) toprak devrimi yapardı. Fakat şovenizmi uyguladı. Artık feodal Kürt aşiretlerine müdahaleyi, gerici siyasi ilhaktan başka ad veremeyiz. Kimi «Marksistler», Kürtlerin feodal yapısına bakarak, Kemalist ilhaka «ilerici» diyorlar. Bir kere, Kemalizm, yeni üretim ilişkileri bile Kürdistana götürmemiştir. Öyle olsaydı bile, emperyalist devletlerin feodal üretim ilişkileri içindeki ülkelere müdahalesini alkışlamamız gerekirdi.

Bu olgu sonuçta başka değişimler de yaratmıştı: Siyasi ilhak bütün Türkiye topraklarını, rahatlıkla burjuvazinin sömürü ve talan uygulayacağı bir alan haline getirmişti. Fakat ortada bu alanı değerlendirecek burjuvazi yoktu. Siyasi olarak sağlanan milli bütünlük, emperyalizme çağrıdan, emperyalizme sadıkça sığınmaktan başka bir şey değildi. Artık yeni bir dönem başlıyordu. Kemalizmin şovenist politikası, milli düşmanlığı körükledi, Kürt ulusunu asimile etmeye yöneldi; ama tam karşını da doğurdu: Kürt

ulusu yok olmamıştı. Kürt ağaları, hakim Türk sınıflarıyla ittifaka giriyordu. Asimilasyon ve jenosid, Türk emekçileri ve Kürt emekçilerini yeni-sömürgecilik ilişkileri içinde daha da kaynaşmasına, yakınlaşmasına vesile olmaktan başka bir işe yaramamıştı. Artık bu koşullarda sınıflar arası mücadele daha keskin sürebilirdi; çünkü Kemalizmin yaptığı, sınıflararası zıtlaşmayı çabuklaştırmıştı.

F — YENİ-SÖMÜRGEÇİLİK VE KÜRDİSTAN

1938'den sonra «milli şef» dönemi, ağır vergi, jandarma zulmü, «komünist tevkifatı», işçilerin, köylülerin zorla çalıştırılması, ağır sömürüsü demektir. 1942 Saraçoğlu hükümetinden sonra ülkemiz yavaş yavaş emperyalist dünyanın yeni efendisi Amerikan emperyalizmine bağlanıyordu.

Konumuz itibariyle, uzun uzadıya Türkiye tarihini, ekonomisini detaylı tahlil etmenin gereği yoktur. O yıllarda, devlet eliyle ticaret-bürokrat burjuvazisi gelişiyor, devlet içinde ağırlığını koymaya başlıyordu. Yalnız, ülkede en büyük güçlerden biri de toprak ağalarıydı. Kemalist iktidar (milli şef döneminde de) siyasî gücünü ve otoritesini kullanıyor, herkesle iyi geçiniyordu, fonksiyonu gereği...

Ülkemizde kapitalizm uç vermeye başlı-

yordu; ama hakim üretim biçimi yarı feodal-
di, tarımsal üretimdi. Toprak ağalarının ar-
tan ekonomik bunalım ve yoksulluk, yokluk
sonucu toprakları günden güne artıyordu.

Amerikan emperyalizmi ülkemize 1946'-
lardan itibaren girmeye başladı. Türkiye'nin
tam anlamıyla sömürgeleşme süreci başla-
mıştı. Bu süreç, gözden kaçırılmamalıdır ki;
«milli bütünlüğünü», sağlamış, tüm Türkiye
toprakları için (Kürdistan Dahil) geçerliydi.
Aksi takdirde, milli baskıyı, jenosid politika-
sını, sürgünleri, mecbur iskanları inkâr et-
miş oluruz. Tüm bunlar, Türkiye'yi hiç bir
«çıban başı» bırakmadan, bir «pazar» ola-
rak ABD'ye sunuyordu.

Amerikan emperyalizminin en yakın
müttefiki, ticaret-bürokrat burjuvaziydi. Fa-
kat bu yarı-feodal Türkiye'de iktidar için
yetersiz bir durumdu. Bu ittifaka toprak ağa-
larında alındı.

1945'lerden sonra, görünüşte bağımsızlığı
olan ülkeleri her açıdan kendine bağımlı kıl-
maya başlayan emperyalist dünyanın jan-
darması ABD, yeni-sömürgecilik ilişkileriyle,
Marshall yardımı ve Truman Doktriniyle Tür-
kiye'ye de girdi. Yukarıdan aşağıya ABD'nin
denetiminde gelişen emperyalist üretim iliş-
kileri «milli bütünlük» sağlayan Türkiye'yi
baştan sona bu ilişkilerin alanı haline getir-
di. O güne kadar daha çok devlet müdaha-
lesiyle burjuvazi yaratmaya çalışan Türkiye
devletinde, doğal olarak meta dolaşımı sınır-

lıydı. Nüfusun %80'nin üstündeki kısmı kırlarda oturmaktaydı. Dolaşım daha çok Demiryolları aracılığıyla sağlanıyordu. 940'ardan sonra bu durum değişti, yeni-sömürgecilik ilişkileri gereği daha hareketli bir araç uygulamaya sokuldu ve karayollarına ağırlık verildi, uzun yollar inşa edildi. (*)

Yeni-sömürgecilik ilişkileriyle birlikte, Amerika'dan elde edilen yardımla başlatılan çarpık gelişme, özellikle Kürdistan'ın dışında söz konusuydu. Kürdistan'da ise bu gelişim çok yavaş oluyordu. (**) Bunun en büyük nedeni, Kürdistan'daki yarı-feodal ilişkilerdi ağaların geri teknikle azgın sömürüsü, tüm toprakları kendisinde yoğunlaştırmak istemeydi. Emperyalizm ve işbirlikçisi sınıflar, kar

---

(*) Halk bugüne kadar Menderesi yapılan uzun asfalt yollarla hatırlar. Litaratürde de Menderes asfalt kralı olarak anımsanır. (1923'de 3.756 km. olan demiryolu uzunluğu, Kemalist iktidar döneminde, 1940'larda 7.381 km. ye ulaşır 940'tan 960 yılına kadar ise sadece 514 km. arttırılarak 7.895 km. ye çıkartılır. Bu tempo günümüze kadar sürer, 1973 yılında toplam demiryollarının uzunluğu ancak 8.446 km. ye ulaşmıştır.)

(**) «Sömürge teorisyenleri», Kürdistan'ın geri kalmışlığını «sömürge» oluşuna bağhyorlar oysa, sömürgeleştirilen bir ülke sömürgeci güç tarafından yoğun bir meta dolaşımı içine sokulur, iliğine kadar sömürülür. Kürdistan'da ise bu durumu Kemalizm döneminde göremiyoruz. Yavaş da olsa, sömürgecilik ilişkileri, meta dolaşımının Kürdistan'a girmesi, işgücü ve değerlerinden yararlanılması, emperyalizmin ülkeye girişinden itibaren başlar.

şı-devrimci karakterlerinden ve güçsüz oluşlarından ötürü, yarı-feodal yapının tasfiyesi yoluna gitmemiş, tam tersine, ağalarla ittifak yolunu seçmiştir. Ağalarda bu düzenden yararlanarak palazlanmaya, devlet içinde etkinlik kazanmaya çabalamıştır. Ticaret-bürokrat burjuvazisinin ağalarla ittifak politikası en çok Kürdistan'a uygunluk göstermiştir. Öte taraftan, yukarıdan aşağıya kapitalizmin gelişme özelliği, genellikle toprak ağalarının süreç içinde kapitalistleşmesi ve tasfiyesi biçimindedir. Bu yüzden de koşullar mecbur bırakmadıkça, ağalar kendi sömürü düzenlerini eski yöntemlerle devam ettirmişlerdir. Bu yüzden bugün «bölgeler arası dengesizlik» denilen olgu varlığını sürdürögelmiştir.

Tüm bu nedenlerin yanı sıra önemli olan diğer bir etkende, ezen Türk ulusu devletinin, milli baskı politikası gereği, Kürdistan'ı geri bıraktırmak istemesiydi. Hattâ söyleyebiliriz ki, 949'lardan önce, Türkiye genelinde, ekonominin geri oluşundan, burjuvazinin cılız oluşundan ötürü, milli bütünlük adına Kürdistan'ı siyasi ilhak politikası, Kürdistan'ın geri kalmışlığının ağırlıklı nedenidir. Fakat bu durum, feodal birimlerin otoritesi kırıldıktan, ağalar mevcut düzenle bütünlüşme yoluna gitmelerinden sonra, mevcut üretim ilişkilerinin (Türkiye genelinde emperyalist üretim ilişkileri, özel olarak Kürdistan'da ağaların yarı-feodal düzeni sürdürmek iste-

meleri) Kürdistan'ı geri bıraktırması süreci başladı. Şüphesiz ki, bu milli baskının, Kürdistan'a ağır vergi ve asker deposu olarak bakılmasının tali olduğu anlamına gelmez. Ama bir değişiklik olmuştur ve süreç içinde, belirleyici olgu, emperyalist üretim ilişkilerinin Türkiye'yi geri bıraktırması olgusu ön plâna çıkmıştır. Hakkâri'nin geri kalmış yapısını, günümüz ülkesindeki dengesiz çarpık gelişimde de aramak biçimindeki yöntemi bir kenara atarak, sadece, milli baskı ile açıklarsak gerçekçi olamayız. Bir kapitalist her yerde kendisine sömürü kaynakları bulmaya çalışır.

Yeni-sömürgecilik ilişkilerinin ülkemize girmesiyle birlikte, içinde bulunulan aşamaya göre, Emperyalizm ve işbirlikçileri, toprak ağalarıyla ittifak yapmıştır; süreç içinde toprak ağaları ticaret bürokrat burjuvazisinin tekelleşmesiyle çiftlikler oluştururlar (ama Türkiye'de çarpık kapitalizm yüzünden, yani toprak devriminin yapılamaması, tarımda bonapartizm politikası, feodal ağa ilişkilerinin varlığını büyük ölçüde sürdürmesine neden olmuş, bunun yanında çarpık gelişim tefeci-sömürsünü de güçlendirmiştir).

Amerikan emperyalizminin ülkeye iyice yerleştiği yıllarda, yeni toprak ağası Menderes iktidarı döneminde, kapitalizm gelişmeye başlar. (*) Bunun tipik göstergesi kırdı

(*) Menderes, büyük bir toprak ağasıdır. Fakat o,

traktör sayısının 1940'da 1066 olan sayısının 1950'de 16.585'e yükselmesidir. 1960'da bu rakam 42.136'ya çıkar.

Kırlardan şehirlere göç oranı da yeni sömürgecilik ilişkileriyle birlikte yükselmeye başlar. 1940'ta toplam nüfusun %18'i şehirlerde otururken %81'i de köylerde oturmaktadır. 1960'da bu rakam şehirlerde 6.967 bin nüfusla %25.2'ye çıkarken, kır oranında 20.787'le %74'e düşer. Bu durum kapitalizmin çarpık da olsa gelişmesini göstermektedir. Kürdistan'da ise Güney Doğu Anadolu'da 1950'de %8.5'dan 1960'da %13.4'e çıkar. Görüldüğü gibi Kürdistan'da nüfusun ortalama %85'in üstündeki kesimi Menderes döneminde kırlarda oturmaktadır; yani feodal ilişkilerin pençesi altındadır.

Günümüze doğru Kürdistan'da kapitalizmin yavaş yavaş geliştiğini özellikle nüfusun batıya doğru aktığını gözlemliyoruz. Fakat yine de Kürdistan'daki feodal ilişkiler köklüdür.

Türkiye tarımındaki toplam traktörün %3'ü, biçer döverin %4.7'si, kara taşıtının

---

kapitalist burjuva sınıfıyla birlikte toprak ağalarının çıkarlarını savunuyordu. Onun için Menderes iktidarı toprak ağalarıyla tekelleşmeye başlayan sermayenin iktidarıydı. Menderes'in politikası kırlarda kapitalist gelişmeyi hızlandırmak, «her mahallede bir milyon» sloganıyla sermayeyi güçlendirmektir. Şöyle diyordu: «İlk sermaye birikimlerini süratle Ziraat Sahası vücuda getirecektir.»

%6.5'i Kürdistan'dadır. (On yıllık bu rakamlar bugün daha da yükselmiştir). 1970'deki rakamlara göre işletmelerin %61.4'ü toprağın %25'ini işletirken (Güney Doğu'da), %0.60'ında %25'ini işletmektedir. D. Bakır'da %6.6 aile toprağın %63'ünü, %57.4 aile ise toprağın %6.6'sına, Mardin'de ise %4,5 aile toprağın %49'unu, %60,3 aile ise toprağın %10.7'sine sahiptir.

Kürdistan'da egemen sınıfların «sosyal hizmet» dediği ihtiyaçlarda yok gibidir. Okur yazar oranı düşüktür. Hastahane yoktur, hekim başına düşen nüfus 10 bini geçer.

Topraksız köylülerin toplam ailelere oranı ise %45 civarındadır. Bu Urfa'da %50'yi geçmektedir. Kişilere ait köyler ise varlığını sürdürüyor. 1971 rakamlarına göre doğuda 750 köy kişi ve sülaleye aittir. Bu rakam güneydoğuda en yüksek düzeydedir.

1971 muhtırasından sonra ülke yönetimine ağırlığını koyan tekelci burjuvazi, kendi sömürü alanlarını genişletmek için, emperyalist efendilerinin önerilerine uyararak Kürdistan'a göz dikti. (KUP) bugün bunun tipik örneğidir. (Meta dolaşımı için yol ihtiyacı sorunu). Öte taraftan belirtmek gerekir ki, Kürdistan'daki yarı-feodal öğelerin çözülme-ye yüz tutmasına karşın varlıklarını sürdürmeleri, Kürt köylülerinin, demokratik halk devriminde, toprak ağalarına karşı mücadele olarak (aynı zamanda da ulusal birlik yolundaki mücadele) rollerini göstermektedir.

Kürt küçük-burjuva milliyetçi gruplarının kaynaklanış noktası Kürdistan'ın bu durumudur. Aslında bu Kürdistan'ın kendine özgü çelişkilerini, hedeflerini vs. göstermektedir.

Kısaca toparlamaya çalışırsak, 1940'lardan sonra Türkiye toprakları, emperyalizmin bütünüyle pazarı durumundadır. Kapitalist ilişkiler, Türkiye genelinde gelişirken, feodal toprak ağalarıyla da ittifaka gidilmiştir. Kürt ağalarında bu ittifakın içinde palazlanmış, Kürdistan'daki yarı-feodal yapının devamında fayda görmüştür. (Diğer taraftan mevcut kapitalizmde bunu tasfiye edecek güçten yoksun olduğundan, bu durumla uyuyordu. Oysa son yıllarda kapitalizmin ülkeyi alt üst ettiğine şahit oluyoruz. Örneğin, 1967'de 74.982 olan traktör sayısı 1974'de 200.466'ya çıkmıştır.)

Varılabilecek sonuçlar şunlardır. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte Türk Devleti için Kurtuluş Savaşı'ndan sonra, sorun «Kürt çiban başını» ezmek, yok etmektir. Bunu Kürdistan'da gerçekleştirdikleri katliamlarla yerine getirdiler. Kürt aileleri sürüldü, yerlerinden edildi. Böylece 1940'larda, Türkiye, tam anlamıyla Feodal Kürt otoritesini kırmış, «milli bütünlük»ü sağlamıştır. Türkiye emperyalistler için, bütün topraklarıyla bir «pazar» durumuna, yukarıdan aşağıya despotlukla getirilmiştir. Feodal yapıları despotluk-

la dağılan Kürt ağaları için tek çıkar yol kalıyordu: Türk egemen sınıflarıyla ittifak. Kendi sömürü çıkarlarını korumanın, durumlarını koruyabilmelerinin başka bir yolu yoktu. Nitekim de öyle oldu.

Feodal Kürt ağaları, ticaret bürokrat burjuvazisiyle ittifak yaptılar, süreç içinde gelişen Tekelci Burjuvazi ve toprak ağaları ittifakı (Oligarşi) böylesine bir zeminde gelişti. Buna Kürt ağalarının dışında bir «oligarşi» yahut «Türk Oligarşisi» demek mümkün değildir. Çünkü, Kürdistan'daki feodal çözülme, kendi iç dinamiğiyle bir çözülme değil, emperyalizmle bütünleşmiş bir tekelci burjuvazi ve toprak ağalarının (ki bunun içinde Kürt toprak ağaları da vardır) yukarıdan aşağıya bir müdahalesiyle söz konusu olmuştur. Sorun, Türkiye genelinde, emperyalizme bağımlı çarpık kapitalizmin gelişmesidir.

Bu durum, Türkiye genelinde tek bir ekonomik ilişkilerden dolayı, demokratik halk devrimini, «iki ayrı ulusun ayrı ayrı devrimi» biçiminde değil, Kürt Ulusunun-gerek köylülerin toprak ağalarına karşı mücadeleleri gerekse de U.K.T.H. —olarak mücadelesini ve taleplerini kapsar bir muhtevada ele almamayı gerektirmiştir. Demokratik Halk Devrimi'nin, sınıf temelini oluşturan Kürt köylülerinin oligarşiye (aynı zamanda Kürdistan'da toprak ağalarına) karşı mücadele-

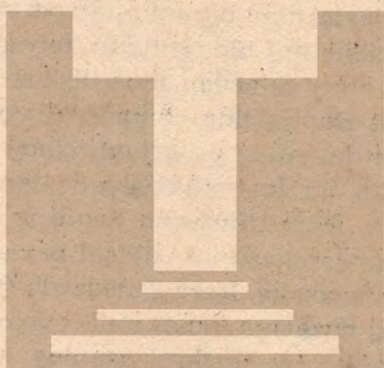
si, ulusal baskıya karşı mücadele olarakta daha keskin çelişkileri yansıtmaktadır.

Başka bir sonuçta, Kürdistan'daki kapitalist gelişimin, kendi iç dinamiğiyle değil, çok uluslu Türkiye Devleti çatısı altında, emperyalist üretim ilişkileri biçiminde geliştiğidir. Demokratik Halk Devrimi programının, Kürt köylüleri ve ulusal taleplerini de (*) içermesinin nesnel koşulları bunlardır. Yani belirleyici olan olgunun, emperyalizmin baskı ve denetimi olduğundan (siyasi ve ekonomik) ezen ve ezilen ulus ilişkisi (çok uluslu Türk Devleti'nde) emperyalizmden ve oligarşiden kuruluş programı içinde çözülebilmektedir. Bu duruma başka açıdan bakarsak: Neden, Kürt Ulusunun kendi iç dinamiğiyle gelişememiş olması ulusal pazarına sahip çıkamamasıdır. Keza Türklerde farklı da olsa ulusal pazarına kendi milli burjuvazisiyle **sahip çıkan** bir tarihsel aşamayı yaşamamıştır. Ancak emperyalizm karşısında milli bütünlüğünü sağlayabilmişlerdir. Bu çerçevede Kürt Ulusal Mücadelesi, Cumhuriyet

---

(*) Ulusal talepleri artık, eski feodal birimlerdeki talepler gibi değildir. Ağalar, köylülerin karşısındadır. Ulusal Birlik, çok uluslu Türk Devleti'nde emperyalizm ve işbirlikçilerine karşı Demokratik Halk Devrimi süreci içinde yeni tipte şekillenmektedir. Böylesi bir zeminde, proleter devrimcilerin tavrı, ezen Türk milliyetçiliğine kararlı bir şekilde karşı çıkarak, Türkiye Halklarının ortak gönüllü kavgasını zafere erdirmektir.

döneminde jenosid politikası karşısında şekillenirken, bugün emperyalizm ve oligarşiye karşı, Demokratik Halk Devrimi mücadelesi içerisinde güçlenmek plâtfomundadır.

TÜSTAV

III. BÖLÜM

**A — KÜRDİSTAN ULUSAL DEVRİMİ,
TÜRKİYE'DEKİ ANTI - OLİGARŞİK,
ANTI - EMPERYALİST DEMOKRATİK
HALK DEVRİMİNİN BİR PARÇASIDIR.**

Türkiye'de Demokratik Halk Devriminde, sınıfsal mevzilenme açısından Kürt Millî Meselesinin konumu ne olacaktır?

Demokratik Halk Devriminde ana sınıflar işçiler, köylüler ve küçük-burjuvazidir. Ülke emperyalizmden ve oligarşiden kurtulmak durumundadır. Bu çerçevede sorun, yalnızca, Türk işçisi, küçük-burjuva ve köylülerinin ayrı bir sorunu değildir. Çok uluslu Türkiye Devletinde, Demokratik Halk Devrimi'nden çıkarları olan sınıflar aynı zamanda da Kürt köylüleri, küçük-burjuvalardır. (Ki bu durum, ulusal pazarına sahip çıkan bir Kürt burjuvazisi olsa bile, çok uluslu devlet olma özelliğinden ötürü böyle olmalıdır). Ulusal sorunun çözümü; sınıflar mücadelesine bağlıdır. Demokratik Halk Devrimi progra-

mı, Kürt ulusunun kurtuluşunu da gerçekleştirecek olan programdır.

Emperyalizme bağımlı Türkiye, çok uluslu devlet yapısı içinde olmasına karşın yeni-sömürge bir ülkedir. Burada önemli olan nokta, yeni-sömürgecilik ilişkilerinin, yalnızca Türkleri ilgilendiren bir sorun olmadığıdır (ki böylesine milletler ayırımına göre sömürü biçimi zaten olmaz). Türkiye plâtfomunda söz konusu olduğudur. 1940'lardan bu yana Türkiye'de gelişen kapitalizm çarpıkta olsa, doğası gereği bütün milliyetleri kaynaştırdı, kapalı köy ekonomilerini yıktı; aşiret düzenleri sarsıldı. Köyden şehire göç (özellikle büyük şehirlere olan göçler) Türk ve Kürt milliyetindeki insanların sınıf temelinde kaynaşmalarına yol açtı. Bunun verileri açıktır. Bu gelişim, iyi veya kötü olarak değerlendirilecek bir olgu değil, gerçektir. Öyleyse programımız bu gerçeğe göre olmalıdır. Yeni sömürgecilik ilişkilerinin tüm Türkiye sathını sarması, sınıf ilişkileri ve demokratik devrim sorununda ayrılıkçı devrim teorilerini yıkmıştır. Türkiye'de hakim üretim biçimi (çarpık) kapitalizmdir. Kapitalizmin Türkiye'de gelişmesi 1923'lerden sonra emperyalizmle bağlarını tam anlamıyla koparmadan gelişmiş 1940'lardan sonra ABD'yle ilişkilerin başlamasıyla sömürgeleşme süreci hızlanmıştır. (*)

(*) 1940'lardan önce Türk Devletinin ve hakim sınıflarının Alman emperyalizmiyle ilişkileri vardı.

Cumhuriyet dönemine kadar Kürdistan'ın durumu, feodaldır. Köylüler Ağa ve Şeyh sömürsü altındadır. Feodal birimlerin direnişi Cumhuriyet döneminde de devam eder. Kemalist iktidar, gerici sınıf temelinden ötürü, bu yapıyı «milli bütünlük» adına milli baskı ve asimilasyon politikası uygulayarak dağıtır. Bu feodal ilişkilerin toprak devrimi yoluyla çözülüşü değil, zorla, üst yapıda siyasi bir değişimdir. Toprak ağaları ve Şeyhlerin kanunu korunur; toprakları genişletilir. Bu anlamda 1940'lardan sonra Kürdistan'daki hakim sınıfların, Kemalist iktidarla yerli ticaret-bürokrat burjuvazisiyle ittifaka girmesi sonucu, feodal yapı çözülmeye başlar. Kürdistan'ın bu yapısına yarı-feodal demek daha doğru olacaktır. Kürdistan'da yarı-feodal yapının çözülmemesinin nispeten yavaş bir süreç izlemesi, toprak ağaları ve şeyhlerle, hakim Türk sınıfları arasındaki ittifak yüzündendir. (*) Ağalar ve Şeyhler,

---

(*) Kürdistan'da yarı-feodal yapının çözülmeye başladığını genellikle her siyasi grup savunmaktadır. Fakat bu durumdan çıkarılan sonuçlar farklıdır. Kimisi «sömürgecilik» tesbitleri yapar, «Kürt» ulusuyula, Türk işçi ve köylüleri arasında ittifaklar yaratır. (Rızgari)

Yarı feodal yapının çözülmeye başlaması hangi koşullarda; nasıl gerçekleşmektedir? Bu sorunun cevabı verilmeden Kürt meselesine doğru çözümler getirmek mümkün olamaz.

Kürdistan'da kendi «pazarına sahip çıkan bir burjuvazi var olmamıştır. Bu yüzden sorunu Kürt

zorunlu kalmadıkça eski feodal yöntemlerle sömürüyü daha «iyi» bulurlar; maliyet düşüklüğü, üretimin kapitalistleşmesine, tabiatları gereği sömürü olanakları azaldığı ölçüde başvururlar. Fakat yavaşta olsa, kapitalist ilişkiler, Kürdistan'a girer. Bu süreç emperyalizmin yeni-sömürgecilik ilişkilerini uygulamasıyla başlar. Bu konuda D. Avcıoğlu'nun şu tespitlerini aktarmak yararlı olacaktır.

---

burjuvazisiyle, Türk burjuvazisi arasında «rekabet savaşı» olarak kavramak gerçeklere ters düşer. Bu durumu Rızgari'de tesbit eder,

«Milliyetçi aydınlar, siyasal bilinç götürecekleri bir toplum tabanına sahip olamamak şansızlığı ile karşı karşıyadır. Üstelik bu toplum (Kürt toplumu) sınıfsal yapı yönünden de fukaradır. Geniş yığınlar müsfik değerlerini pederşahu ilişkilerin cenderesi içindedirler. İşçi sınıfı yok denecek kadar azdır.

Şu (çok az) proleterleşmiş unsurlarda lümpen bir yozlaşma ortamındadırlar. Milliyetçilik akımının *tarihi tabanı* olan küçük burjuvazi-orta sınıf-karakterini belirleyen niteliklere sahip değildir. Cılız bir tüccar kalabalığı, ticaret burjuvazisinin sınıfsal bilincini taşımamaktadırlar. Çözülen, çürümeye doğru yol alan feodal toplum yapısında, milliyetçilik hareketinin *asıl sahibi olan burjuvazi* ise ortada yoktur. Bunun yerine I. Dünya Harbinin ateşe bulduğu ortamda panik içinde ve kendi telaşına düşen irili ufaklı aşiret birimleri, feodal üniteler ve benzerleri yerleşme alanlarında yaygındır. Buna bir de, müslümanlık ögesini, hilafet kurumunun kısıkırak yakaladığı fanatik ilişkileri katarsak mazlum bir milletin *kaderinin* ana çizgilerini belirtmiş oluruz.» (Rızgari, sayı. 1) Ama bu durumdan doğru sonuçlar çıkarmaya yanaşmaz. Belirli kalıpları uygulamaktan vazgeçmez,

«Bu ilkel üretim şartlarını değiştirmek için, bey ve ağaları, arazi sahibi şeyhleri zorlayacak güçlü bir dış ekonomik baskı yoktur. Bu baskının yokluğunda, köylüye üründen ancak ölmeyecek kadar pay bırakıp, ilkel şartlarla yetiştirilen ürünün geri kalanını almak, bey ve ağalara daha avantajlı gözükmektedir. Geri teknikli üretimin verimi çok düşüktür. Fakat çok geniş araziye sahip bey ve ağalar, yüzlerce ortakçıdan aldıkları pay sayesinde, önemlice gelir sağlamaktadırlar.» (Doğan Avcıoğlu, Türkiye'nin Düzeni, cilt: 2, s. 656)

«Şehirde avukat, parti başkanı ve milletvekili, bey, ağa ve şeyh ailelerinden kişilerdir. Kredi ve tohumluk dağıtım onların kontrolü altındadır. Bunlar devlet memurları ve köylü arasında bir «demirperde» kurmuşlardır. Mahalli küçük memurlar genellikle onların adamlarıdır. Yüksek memurlar onların politik baskısı altındadır. Köylüyü dar bir çember içine alan Doğu'daki egemen sınıflar, devlet memurlarını da kendi dar çemberleri içinde tutmaktadırlar. Parti örgütlerini ve mahalli küçük memurları ele geçirerek ve idarenin köylülükle ilişkilerini kontrol altında bulundurarak, bunu başarmaktadırlar...

Kabul etmek gerekir ki, çok partili hayat, ağa ve şeyhlerin devlet üzerindeki nüfuzunu artırmıştır. Oy depoları olarak, ağalar siyasi partilerin itibarlı kişileri olmuştur.

Ne var ki, ağa ve şeyhlerin itibarlarının artışı, onları köylüler önünde büsbütün kudretli kişiler yapmıştır.

Doğuda köylüler, devleti de arkasına almış gözükken egemen sınıfların inşa ettikleri böyle bir «demir perde»nin gerisinde yaşamaktadırlar. Bu «demir perde» pre-kapitalist düzen ilişkilerinin tasfiyesini engellemektedir. Bununla birlikte çok yavaş bir tempoyla da olsa, beylik ve ağalık düzeninden kapitalist üretime doğru bir gidiş doğuda da gözükmemektedir.» (D. Avcıoğlu, Türkiye'nin Düzeni, s. 658-59-60)

Çok partili hayatın avantajlarından yararlanan Kürt ağası, Şeyh'i konumunu güçlendirdi. O halde şu sonuç çıkar ki; feodal yapının çözülmesiyle birlikte, Kürt köylülerinin karşısına çıkan sömürücü sınıflar, Türkiye genelinde aynıdır. Türkiye'de aynı ekonomik sistem, çok milliyetli halkı sömürmektedir. Kürt hakim sınıfları, ağalar, şeyhler, bu hakim sınıflarla ittifaka girmişlerdir. (Yani oligarşi içinde yer almışlardır.)

Çok uluslu Türk Devleti'nin ezen ve ezilen sınıfları bu şekillenmeyle karşı karşıyayken; milli baskı ne durumdadır?

Milli baskıyı, tarihsel konumu içerisinde ve hangi sınıflarca uygulandığını belirtmezsek, devrim hedefimizi yanlış tesbit ederiz. Türkiye'de milli baskı, emperyalizmle işbirliği içinde bulunan hakim sınıflarca uygulanmaktadır. Tarihsel gelişimi içinde baktı-

ğımızda, hakim Türk sınıflarının (Osmanlı İmparatorluğunun son dönemi ve Cumhuriyet sonrası (*) milli baskı siyaseti, Cumhuriyet döneminde, siyasî bir ilhak politikası biçiminde uygulanmış doğal olarak da, Kürdistan toprakları, emperyalist yeni-sömürgeci ilişkilerin içine girmiştir. Bu süreç içinde Kürt toplumunun ağa, Şeyh, hakim sömürücü sınıfları, Türk bürokrat-ticaret burjuvazisiyle ittifak yapmışlardır.

Bu çerçeveden hareket edersek görünür ki, milli baskı, ezen ve ezilen ulus çelişkisi olarak, sömürgeci-sömürge biçimine dönüşmemiştir. (Bu konuyu ayrı bir başlık altında detaylandıracağız). Böylelikle meseleye, iki ulus halkının ayrı ayrı mücadele «ittifakı» olarak bakamayız. Bu sınıflar mevzilenmesini, ezen ve ezilen ulus arasındaki milli meseleyle, sınıflar mücadelesini doğru kavrayamamaktır. Türk hakim sınıfları (uyguladığı sınıfsal baskı ve millî baskı ile) Kürt Hakim sınıfları ittifaka girdiğinden, sorunu sınıflar mücadelesi çerçevesi içinde, Kürt köylülerine, küçük-burjuvazisine ve demokrat güçlere yani Kürt ulusuna uygulanan milli baskı siyaseti olarak ele almalıyız.

(*) Millî baskı, kapitalizmle birlikte ortaya çıkan bir olgudur. Yani ulusların ortaya çıkması beraberinde ulusal baskıyı da getirmiştir. Bu çerçeveden baktığımızda, ancak Osm. İmp. son dönemleri ve Cumhuriyet sonrasında, Kürt ulusu üzerinde millî baskıdan söz edebiliriz. Bundan önceki baskılar feodal birimler arasındaki çatışmalardır.

Yeni-sömürgecilik ilişkilerinden ötürü, Türkiye'de Demokratik Halk Devrimi programının gerçekleşmesinde, birbiri içine geçmiş iki halka gibi, Türk ve Kürt uluslarının, ulusal devrimleri de gerçekleşecektir. Türk işçi, köylü, küçük-burjuva ve anti-emperyalist devrimden yana olan kesimlerin emperyalist boyunduruktan kurtulması yeni tipte ulusal kurtuluştur. Aynı şekilde Kürt işçi, köylü, küçük-burjuva ve anti-emperyalist kesimlerin ulusal mücadelesi emperyalizmden kurtuluş temelinde Türk ulusuyla aynı mücadele içinde gerçekleşecektir. Burada, Kürt ulusu üzerindeki milli baskı, bu plâtlemla çelişkiye düşmez. Çünkü, milli baskının ortadan kaldırılması, Demokratik Halk Devrimi sürecinde, oligarşiye karşı mücadeleyle sağlanacaktır. Kürt köylülerinin, toprak ağalarına karşı mücadelesi oligarşiye karşı mücadelenin kendisidir.

O halde sorunu, tıpkı iki ayrı devrim sürecinde olan, Angola, Mozambik, vs. gibi ülkelerin ulusal kurtuluş savaşıyla, Portekiz proleteryası arasındaki «ittifak» ve «dayanışma» olarak değerlendirmek mümkün müdür? Mümkün diyenler vardır. Bilinmelidir ki, ittifaklar, bir ülke içinde sınıflar arasında olur. Ayrıca, emperyalizm dönemiyle birlikte ulusal kurtuluş savaşı veren ülkelerle emperyalist ülkelerin proleteryası arasındaki ittifaktan bahsedilebilir. Ama Türkiye'de durum, sınıflararası ittifak kapsamındadır.

Ve öyle bir mihverdedir ki, ittifak aynı zamanda da Kürt Ulusunun K.T. Hakkını ve milli baskıya karşı mücadeleyi kendi kapsamına almaktadır. (*)

(*) Kemalizmde ittifaklar açısından bir açıklık getirmek yararlı olacaktır. M. Çayan, Kemalizmi, emperyalizme karşı milliyetçilik tabanında küçük-burjuvazinin «sol» kesimi olarak değerlendiriyor. Bu noktadan hareket ederek M. Çayan'ı Kemalizmin Kürt ulusu karşısındaki ırkçı-şöven tavrını görememek diye suçlamak (örneğin, «Kurtuluş» gibi) tek yanlı bakışın bir örneğinden öteye gitmez. M. Çayan, sadece Kemalizmin anti-emperyalist yanı üzerinde durmuş ve ittifaklar açısından bunu vurgulamıştır. Bu noktadan kalkarak, «Kemalizm dört başı mamur» bir devrimci olgu olsaydı, M. Çayan milliyetçilik temelinde bir «sol» olarak yorumlamazdı. Böylesine bir yorumlayış, Kemalizmin anti-emperyalist yanını vurgulamak anlamına gelir.

Sorunun millî mesele açısından ele alınmadığı açıktır. Önümüzdeki görevde zaten bu sorunu asgarî de olsa açıklığa kavuşturmaktır. Kemalizm bu çerçevede nasıl değerlendirilecektir? Sorunun özü, emperyalizme tavır alan, küçük-burjuva «sol» kesimiyle saptanan ittifaktır. Bu, 1971 öncesine kadar, Kemalistlerin ordu ve çeşitli sosyal tabakalar üzerindeki etkisinden ötürü, «Kemalizm ittifakı» olarak adlandırılmıştır. Millî mesele konusunda ittifakları örneğin, oligarşiye tavır alan Kürt milliyetçileriyle ittifakla bu çelişmiyecek midir? Burjuva milliyet eğilimi taşıyan ve kendi milliyetinin çıkarlarını savunan iki ulusun küçük-burjuva milliyetçiliğinin birbiriyle çelişmesi çok doğaldır. (Fakat kurtuluş savaşında, iki ulusun farklı çıkarlarını savunan milliyetçiler, emperyalizm karşısında birleşebilmiştir.) Türkiye'nin çok uluslu olması gerçeği budur. Devrimcilerin görevi bu bur-

Rızgari'nin ittifak siyaseti şöyle: «Kürt halkının ulusal kurtuluş hareketi ile Türk proleteryasının ittifakı» (!), «Kürt halkının ulusal kurtuluşu» kime karşı gerçekleşecek? Türkiye genelindeki Demokratik Halk Dev-

---

juva sınırları aşmak, Türk-Kürt emekçilerinin sınıfsal birliğini, ulusal kardeşlik, eşitlik temelinde sağlayabilmektir. O halde, ezilen-ezen ulus ayrımında biz, ezilen ulus milliyetçiliğini destekleriz. Bu noktada Kemalizmle yapılan ittifakın özü, küçük-burjuvazinin «sol» kanadının emperyalizme karşı tavrıdır. Kemalizmin, Kürt ulusuna uyguladığı, millî baskı politikası ile, emperyalizme tavrı alan 1920'lerin Kemalizm politikası birbirine karıştırılmamalıdır. Çünkü, Kemalist iktidar 1923'ten sonra devrimi ileriye götürmedi, işçilere, köylülere ve Kürtlere karşı baskı uyguladı. Kemalistlerin o dönemdeki niteliği buydu. Bizi ilgilendiren Kemalistlerin «sol» tavrı, emperyalizmle bağımlılık ilişkileri geliştikten sonra önem kazanmıştır. Özellikle 1960'lardan sonra Kemalistlerin emperyalizme karşı olan tavrını bir kenara bırakıp, ittifaklar içine almamak mümkün değildi. Bu emperyalizme karşı ortak mücadelede iki ulustan emperyalizme tavrı alan milliyetçilerinin aynı ittifak içine alınmasıdır. Ve doğal olarak kendi içinde çelişkilidir. Aksi takdirde, salt Kürt küçük-burjuva milliyetçilerini ittifaka alıp, Türk küçük-burjuvazisinin «sol» kanadını bir kenara bırakmak sekterlik olur.

Diğer bir nokta da, Kemalizmin ittifaklar içinde ele alınmasının özü, küçük-burjuva «sol» kanadın ittifaka alınmasıdır. Bugün bu tavrı Demokratik Halk Devrimi süresince gündemdedir. Fakat, küçük-burjuva «sol» kanadı, eskiden Kemalistlerin *ağırlığı* yüzünden, «Kemalizm» başlığı altında ele alınmanın zorunluluğu kalkmıştır. 12 Mart 1971'den sonra, Kemalizm bu fonksiyonunu yitirmiştir.

rimini, iki ayrı toplumsal devrim kapsamında görenler için mesele bu kadar basittir, elbette. Sanki, bir ulusal kurtuluş hareketi var, bir de ayrıca bir Türk devrim hareketi var; Sonuçta; bu iki hareket ittifak etmeli. Zaten böylesine bir sonuca varması, Türkiye gerçeğinin zorlanmasından başka bir şey değildir.

Türkiye'deki ittifaklar, iki ayrı toplumsal formasyon arasındaki ittifaklar kapsamında değildir. Tabii ki bu şekilde Türk ve Kürt ulusunu birbirinden kopartanlar, ayrı bir «devrim»ci mücadele adına milliyetçilikten başka birşey yapamazlar.

Çünkü, Türkiye Demokratik Halk Devriminin sınıf ittifaklarından biri olan Kürt köylüleri, küçük-burjuvazisi, aynı zamanda millî baskıya uğrarlar. Sorunun diğer bir boyutu da, Kürt ulusunun kendi iç dinamiğiyle gelişmemesi, egemen sınıflarının (toprak ağalarının) mevcut düzenle bütünleşmeleridir. Bu anlamda, iki ayrı ekonomik sistemden (bazıları sömürgeci-sömürge diyerek işin içinden sıyrılıyorlar) bahsetmek mümkün olmadığına göre, iki ayrı toplumsal devrimden bahsetmekte mümkün değildir. Sorunu Çarlık Rusya'sı örneklemesiyle de koymak son derece yanlıştır. Çünkü, Çarlık Rusyası'nda kendi iç dinamiğiyle gelişen bir kapitalizm ve onun sömürgeleri vardır; diğer yandan da kendi ulusal mücadelesini veren sömürge burjuvazileri vardır. Yine Çarlık Rusyası'nda, Çarlığa karşı, sömürge-

lerdeki ulusal mücadele de burjuva demokratik devriminin bir parçasıydı. Türkiye'de böylesine bir «durum» aramak mümkün değildir. Çünkü, Çarlık Rusyası'ndaki gibi kendi iç dinamiğiyle gelişen bir kapitalizm ve Kürdistan ulusal pazarı için savaşıyan burjuvazisi yoktur.

Türkiye Demokratik Halk Devriminin programı iki noktayı kapsar:

— Emperyalizmi kovmak, oligarşiyi yıkmak (tekelci burjuvaziyi, büyük toprak ağalarının iktidarına son vermek, mallarına el koymak, mülksüzleştirmek. Bunun aynı zamanda anti-feodal yanı da vardır).

— Buna bağlı olarak, Kürt Milli Meselesini çözmek (Kürt halkının, kendi kaderini kendisinin tayin etmesi hakkını tanımak) (*)

(*) Demokratik Halk Devrimi, Kürtlere kendi kaderini tayin hakkını tanıırken, aynı zamanda da ülkemizdeki azınlık milliyetlere kendi özgürce gelişmelerini —dar burjuva milliyetçiliği alanına girmeden elbette!— sağlar. Çünkü Demokratik Halk Devrimi, baskının her türlüşünün sosyal temelini ortadan kalkması demektir. Diktatörlük yalnızca gericiliğe, emperyalist unsurlara, karşı-devrimcilere yöneliktir. Türkiye'de azınlık milliyetler, Lazlar (Karadeniz bölgesinde), Çerkezler, Ermeniler, Araplar (Güney Anadolu Bölgesinde) vs. dir. Şüphesiz ki, bunlar ulus niteliğinde değildir; fakat ortak dil, tarih, ve gelenekleri vardır. Bu açıdan azınlık milliyetlerin üzerindeki baskının ortadan kalkması gerekir.

Programın birinci kesimi kendi içinde birçok noktaya ayrılabilir. (Anti-emperyalist, anti-faşist devrim meselesi). Kürt halkının kendi kaderini kendisinin tâyin etmesi ilkesi, Demokratik Halk Devrimi'nin vazgeçilmez ilkesidir. Çünkü, Demokratik Halk Devrimi, aynı zamanda da Kürt Millî Meselesini çözecek ittifaklara sahiptir. Kürt köylülerinin, Demokratik Halk Devriminde yer alması, bu ilkenin uygulanmasına bağlıdır.

Bu çerçevede Türkiye'deki çelişkileri şu şekilde sıralamak mümkündür:

1 — Emperyalizm ile Türkiye halkları arasındaki çelişki (Emperyalizmle Türk köylü, işçileri ve küçük-burjuvazisiyle, Kürt köylüleri, küçük-burjuvazisi ve işçileri arasında ve tekelci sermaye, büyük sanayiciler, bankerler, büyük toprak ağalarıyla, proleterya, köylülük ve küçük-burjuvazi arasındaki çelişki. Bu çelişki, birçok çelişkiye ayrılabilir. Fakat birbirinden ayrılmaz. Çünkü, örneğin, köylülerin, toprak ağaları yanında tekelci sermayeyle çelişkileri vardır.)

2 — Oligarşi ile tekeli dışı burjuva grupları arasındaki çelişki,

3 — Oligarşi içi çelişkiler,

4 — Oligarşi ile Kürt ulusu arasındaki çelişki (millî mesele. (*) Bu Kürdistan'da

---

(*) Oligarşi ile Kürt köylüleri arasındaki çelişkiyi, birinci çelişmeden ayrı ele almamız biçime ilişkindir; ayrıca da Kürt ulusuna uygulanan *millî bas-*

Kürt köylüleri ile oligarşi arasındaki çelişki biçiminde yansımaktadır.

Bu çelişkiler içinde, temel çelişki, Demokratik Halk Devrimi'ni belirleyen çelişki, emperyalizm ve oligarşi ile Türkiye Halkları arasındaki çelişkidir. (*)

---

kıyı belirtmektir. Daha önce de söylediğimiz gibi Türk ve Kürt ayrımı iki ayrı toplumsal formasyon biçiminde ele alınamaz. Fakat, bu arada uygulanan millî baskıyı da bir kenara bırakmak, ezen ulus şövenizmi olur ve iki ulustan emekçi halkların birliğine zarar verir.

(*) Temel çelişki, konusuna kısaca değinmekte yarar vardır:

Bilindiği gibi temel çelişki, belirli bir süreçte, süreci baştan sona tâyin eden çelişkidir.

Emperyalist-kapitalist ülkelerde Temel Çelişki burjuva-proleter çelişmesidir. Çünkü, burjuva demokratik devrim tamamlanmış, ülkenin önündeki adım sosyalist devrimdir.

Yarı-sömürge, sömürge ülkelerde ise durum farklıdır. Burjuva demokratik devrim gerçekleşmemiştir. Burjuva-demokratik muhtevadaki demokratik halk devriminde temel çelişme, emperyalizm ve oligarşi ile emekçi halk arasındadır. Süreci baştan sona belirleyen ve yeni bir nitelik aşamasına getirecek olan çelişme budur. Bu çelişmenin çözümünden sonra, temel çelişme, demokratik halk iktidarı ile sosyalist inşaanın önündeki engeller arasındadır.

Bizim gibi ülkelerde, temel çelişmenin, burjuva-proleterya biçiminde ortaya çıkmamasının nedeni, kendi iç dinamiğiyle kapitalizmin gelişmemiş olmasıdır. Var olan işbirlikçi burjuvazi-emperyalizm-toprak ağaları ile halk arasındaki çelişmedir. Bunun dışında zaten bir «burjuva sınıfı» aramak mümkün değildir.

Kurtuluş bu devrimin gerçekleşmesindedir. Kürt milli meselesinin çözümünde bu devrime bağlıdır. Fakat Türkiye’de ayrıca bir milli baskıdan söz ediyorsak, Kürt ulusunun ayrı bir devlet kurma hakkından da vazgeçemeyiz. Esasen bu ilke milli baskıyı ortadan kaldıran panzehirdir. Yanlış anlaşılmasın gereken nokta, Kürt ulusunun ulus olarak da-özgürlüğe kavuşması, ayrı bir devrim mihverinde ele alınmasıdır. Bu duruma, Kürdistan’ın küçük-burjuva Kürt Milliyetçilerinin yaptığı gibi Kürdistan’da ana çelişkiyi «sömürgecilik» olarak ele almaları örnek verilebilir. «Kurtuluş»ta, «sömürgecilik» tezine sarıldığı halde, Marksizmden uzaklaşmamak için, «Oligarşi ile Kürt ulusu arasındaki çelişki bugün için ikinci bir çelişkidir» diyor. Oysa, sömürgeci-sömürge ilişkisi böyle olur mu? Bu noktada kılıf olarak Çarlık Rusyası ve onun sömürgeleri getirilmektedir. Olsa olsa oportünizmin başvuracağı bir kılıf olur bu. Çünkü toplumsal formasyonları ayrı olan iki toplumsal biçimi aynı kefeye koy-

---

Mahir Çayan’da ülkemizdeki temel çelişmeyi bu şekilde tesbit etmektedir:

«Ülkemizdeki tekelci kapitalizm kendi iç dinamiği ile gelişmediğinden ve yerli tekelci burjuvazi, baştan emperyalizmle bütünleşmiş olarak doğduğundan, stratejik hedefimiz (yani temel çelişme) anti-emperyalist, anti-oligarşik devrimdir.»

İç dinamiğin önündeki engel emperyalizm ve oligarşidir.

mak oportünistçe bir yöntem olur. Oligarşi ile Kürt ulusu arasındaki çelişkiyi «sömürgecilik» biçiminde ele alan bir siyasetin sömürge ülke adına «ikincil çelişki» tesbiti yapmaması tutarsızlık değil midir? Kendine göre tutarsızlık saymıyorsa, ya Rusya ile Türkiye'nin aynı toplumsal formasyonda olduğunu ispat etmelidir, ya da Marksizme yeni bir «katkı»da bulunduğunu itiraf etmelidir.

B — ÇOK ULUSLU TÜRK DEVLETİNDE, KÜRDİSTAN TÜRK DEVLETİNİN «SÖMÜRGESİ Mİ»? EMPERYALİZMİN YENİ-SÖMÜRGESİ Mİ?

Türkiye'de milli mesele tartışılırken, Kürt ulusunun çıkarlarını «en çok ben savunuyorum» diye savunulan görüş, Kürdistan'ın Türk Devletinin «sömürgesi» olduğudur. Bazı Kürt Milliyetçileri ise, «iç sömürge» olarak Kürdistan'ı uluslararası bir sömürge diye tanımlarlar. Bu durum öyle bir hale geldi ki, milli meselenin çözümünden yana olmak için «sömürgeciliği» savunmak zorunludur. Konunun üzerinde durmakta yarar vardır.

«Sömürge teorisi» savunucularının en büyük hatası, sömürge durumunu açıklayabilmek için, bir takım kriterleri, tasvirleri baştan-sömürge için bir ön şart olarak getirmiş olmalarıdır. Bu konuda ipik iki örnek vermekle yetineceğiz.

«Sömürgecilik, teknolojisi, üretim güçleri

ve üretim ilişkileri gelişmiş, sanayileşmeye yönelen politik bütünlüğünü kurmaya çalışan toplumların; bu özellikleri göstermeyen toplumları ve onların doğal kaynaklarını denetlemek, kendi ulusal zenginliklerine katmak yolunda gösterdikleri eylemlere ilişkin olgular bütünüdür.» (Rızgari)

Özgürlük Yolu'nda «sömürge teorisi» şöyledir:

«Milli Mesele tartışmalarında, söz konusu ülke, sömürge mi, değil mi diye kafa yorarken, kafamızdaki tezlere, taktiklere değil objektif gerçeğe bakmalıyız. Ulusal baskı altındaki halkın içinde bulunduğu durum bir sömürge statüsümüdür, değil midir? Eğer o halk ve onun ülkesi, herhangi bir sömürge de olduğu gibi baskı görüyor ve zorla elde tutuluyorsa, hammadde kaynakları sömürülüyor ve yerel ekonominin gelişmesi engellenerek o hakim ulusun ekonomisine tabi kılınıyorsa; ulusal dil, kültür ve sanat ağır baskı altında tutuluyorsa, hiç kuşkusuz orası bir sömürgeci. Orada milli baskı ve sömürge ilişkisi birarada vardır.» (*)

Sömürgecilik sorununu, böylesine bir takım genel kalıplar içinde ele alarak, «şu varsa, bu varsa kuşkusuz orası bir sömürgeci» demek, Marksist-Leninist tahlil açısından ö-

---

(*) Bu konuya ilişkin bilgi için, ayrıca, Kurtuluş'un 1976/6. sayısında s. 99-100-103-191. görüşlere bakılabilir.

nem taşımaz. Çünkü, gerek Rızgari, gerekse de Ö. Yolu, sömürgeciliğin, genel bir tanımlanması ve kriterlerini çıkarmışlar, ellerinde basmakalıp olarak tutmaktadırlar. Hatta Rızgari öylesine bir «tanım» getirmektedir ki, sınıfsal temeli ve tarihsel aşamaları bir kenara bırakmaktadır. Bu şekilde bir anlayışla, birbirinden üstün her ilişkiye, her derde deva gibi «sömürge» demek mümkündür. Cermenler, köleci Roma İmparatorluğunu yıkarken komünal aşamadaydılar ve Roma İmparatorluğundaki üretim ilişkilerine uyum göstererek feodalizme geçtiler. Kim kimin sömürgesi? Osmanlılar fetihçiydi. Ama topraklarındaki diğer azınlıklar, üretim ilişkilerini ilerletmek, ticaret vs. açısından Osmanlılardan üstündüler. İdari ve askeri baskı Osmanlıları ayakta tutuyordu.

Böylesine basma kalıp kıstaslarla sömürgeciliği açıklamak mümkün değildir. Genel kıstaslar ve tanımlarla sömürgecilik teorisini açıklamaya (!) kalkışmak, farklı tarihsel aşamalarda, farklı sınıfların sömürgecilik politikalarını mutlaklaştırır, arka plâna iter; ön plâna sadece bir tasvir, bir basma kalıp «sömürge reçetesi» kalır.

Burada bir ikinci noktaya da değinelim: «sömürge teorisi» yazarları, Lenin'in «sömürge politikası, kapitalizmin çağdaş döneminden hatta kapitalizmden önce vardı» sözlerinden yararlanarak, sömürgeciliğin her dönemde geçerli reçetelerine geçerlilik kazan-

dırmaya çalışmaktadırlar. Şüphesiz ki, kimse sömürgecilik yalnız çağımızda varolmuştur, diye bir görüş savunamaz. Kapitalizmden öncede sömürgecilik —fetihçilik, toprak işgali, köle ve asker elde etme— vardı. Fakat bu neyi ifade eder, bugün için önemi nedir? Geçmiş tarihsel aşamalarında da ortaya çıkan olguları, bugün bıkıp usanmadan tekrar etmenin anlamı nedir? Şu ispat edilme-ye çalışılıyor: Madem kapitalizmden önce sömürgecilik vardı, bugün kapitalist-emperyalist ülkeler dışındaki ülkelerin de sömürgesi olabilir. Evet mantık kesinlikle budur.

Lenin'in söylediği, kapitalizmden önce sömürgeciliğin varolduğudur. Ama bugün bir sömürgecilik olgusu varsa, bunun kesinlikle emperyalist sömürgecilikten ayrı bir şey olmadığıdır ve olamaz da. Lenin, «Dünya sömürge politikasının sıkı sıkıya kapitalist gelişmenin en yeni aşamasına, malî sermaye aşamasına bağlı olduğu özel bir dönem içinde bulunmaktayız» diyor.

Bugünün malî sermayesi «nasıl olursa olsun, nerede olursa olsun, hangi araçlarla olursa olsun, bütün mümkün topraklara el koymak eğilimindedir. «O halde, emperyalizm çağında, malî sermayenin sömürgeci politikasının dışında bir sömürgecilik olabileceğine inanmak, saf hayalciliktir.

Sömürgeciliği bugün emperyalizmden ayırmak mümkün değildir. Emperyalizm bir zatihi sömürgeciliğin ta kendisidir. Kurtuluş

1977/14. sayısında şöyle diyor: «Kısaca emperyalizm ve sömürgecilik zamandaş olaylar değildir. Ve sömürgeci ülkelerin mutlaka emperyalist olmaları gibi bir şart yoktur.» (s. 24-25) Evet, sömürgecilik yalnız çağımızda özgü değildir. Bu tamam. Fakat «sömürgeci ülkelerin emperyalist olmaları gibi bir şart yoktur» açıklamasının gereği nerededir? Kapitalizmden önce, bir ülkenin sömürgeci olabilmesi için, zaten-bilineceği üzere emperyalizm doğmadığından-emperyalist olması gibi şart yoktur». Öyleyse kafa karıştıran «sömürge teorisyeninin» böylesi bir açıklamaya suçluluk duygusu içinde (aşlında sömürgecilik için emperyalist olmak gerekir, ama biz öyle diyemiyoruz) sömürgecilik için emperyalist olmayı «şart» aramaması başka ne anlama gelir? Bir tek alternatif vardır: O da, malî sermayenin tüm dünya topraklarını paylaştığı, sömürgeleştirdiği çağımızda, emperyalist olmayan bir ülke «sömürgeci olabilir», «sömürge sahibi olabilir». Hayır, böylesi bir «teori» Leninist olmaktan çok uzaktır. Hemen Portekiz sömürgeciliği denecektir: Portekiz sömürgeciliği kapitalizmin eski evresine tekabül eder, emperyalizm çağında ise sömürgeleri, gerçekte, emperyalizmin sömürgeleridir. Portekiz sadece bir araçtır. O halde nerede kaldı, Portekiz'in «sömürge sahibi olabileceği»? Olamaz! Ama «sömürgeciliği» idealist olarak «ispat» etmeye azmetmişler, elbette durmayacaklardır.

Yine de soracaklar: «O takdirde emperyalist olmasına zaten gerek yoktu.» Portekiz'in nasıl sömürgelere sahip olabildiği (abç) izah edilemez. «Evet gerçekten de, sömürgeciliği izah etmek oldukça zor!...

Sömürgecilik konusunda genel kıstaslar, tasvirler getirmek, farklı tarihsel dönemleri, sınıfları birbirine karıştırmak, yok saymak, insanı idealizmden başka bir yere götüremez.

Sömürgeciliği genel kıstasları tasvirler içinde ele alan yöntem elbette ki, sömürgeci ülkenin sınıf temelini bakmayı gerekli görmez. Çünkü nasıl olsa, emperyalist olmasa da, kıstaslar tamamsa bu iş tamamdır. Bir ülkenin «sömürge» olduğunun ispatı için sömürge ülkeye bakacaksın, tasvir, reçete tamamsa «hiç kuşkusuz orası sömürgeci». Meseleye bu şekilde bakmak sömürgecilik gerçeğinin sınıf temelini kesinlikle inkârıdır.

Sömürgeciliğin, kapitalizmden önce var olması, günümüz açısından birşey ifade etmez. Çünkü, kapitalizmin gelişmesiyle beraber, meta dolaşımının hızlanması ulusal sınırların dışına taşması, kapitalizmin hem yarattığı metaların dış pazara sürümünü çözümlenmiş, hem de kapitalizmin ihtiyaçlarına dış pazarlar, sömürgeler, cevap vermişlerdir. Kapitalizmden önceki dönemde, sermayenin birikimine hizmet eden sömürgecilik yağmaya ve meta ihracına dayanıyordu. Emperya-

lizm dönemiyle birlikte sömürgecilikte tekellerin ihtiyaçlarına göre biçimlenmiştir. Artık sömürgeciliğin özü, mali sermayenin sermaye ihracına dayanmaktadır. Tekeller, kendi ihtiyaçları için, (gerek sermaye ihracı, gerekse de hammadde, meta pazarı, iş gücü) sömürge toprakları uğruna kıyasıya bir mücadeleye giriştiler. Emperyalist devletler dünyanın bütün topraklarının sömürgeleştirilmesi, kendi aralarında yeniden paylaşılması için kıyasıya birbirine girdiler. I. ve II. Emperyalist Paylaşım Savaşı, sömürge topraklarının yeniden paylaşım savaşı idi. Mali sermaye, öylesine bir güçtür ki, bu sınıfsal temel dışında, sömürge politikasından, sömürge sahibi **olabilmekten** söz etmek düpe düz saçmalaktır.

Ama «sömürge teorilerinin »iddiaları durmak bilmiyor!

Emperyalizm çağının başlamasıyla birlikte, tüm dünyanın topraklarını kendi aralarında karış karış paylaşan, dev mali sermaye egemenliği kendi dışında bir güç tanımaz oldu. Eski sömürge sahipleri (kapitalizmin ilk evrelerinde sömürge sahibi olanlar) giderek elindeki sömürgelerini yitirmeye başladılar, hatta-Portekiz gibi-bu ülkeler bile emperyalist devletlerin yarısömürgesi haline geldiler. Lenin'in bu durumu açık olarak değerlendirmesi şöyledir: «Büyük devletlerin sahip oldukları sömürgelerin yanına küçük devletlerin hafif bir yaygınlık gösteren

sömürgelerini de koyduk. (Söz konusu olan tablo s. 95'deki 1876 yılı ile 1914 yılı arasında çeşitli emperyalist ülkelerin sömürge elde etme durumlarını, oranlarını belirtiyor). Bu sömürgeler, denebilirse, mümkün ve olası bir «yeniden paylaşma» olayını bekleyen topraklardır.» (Emperyalizm, s. 96) Bundan şu açık sonuç çıkar ki, emperyalizm çağında tek bir sömürgecilik politikasından bahsedilebilir. O da malî sermayenin sömürgeciliği. Tekel öncesi dönemden kalma sömürgelerin varlığını sürdürmesi-ki bu da doğal bir durumdur. Doğada, toplumda hiç bir şey bir anda yok olmaz-kesinlikle bunların paylaşılmayı «bekleyen» (ki artık «bekleyen» değilde bir çok kez paylaşılmış bulunan demeliyiz.) topraklar olduğu anlamına gelir. Başka bir şey değil...

Ama «Kurtuluş» bu görüşte değil, ve «büyük» iddialar ileri sürüyor: «Sömürgeci ülkeler emperyalist bir nitelik taşıdıklarından, sömürgecilik de genellikle bu dönemin bir olgusu zannedilmekte ve giderek bundan 'yarı sömürge bir ülkenin sömürgeci olamayacağı' şeklinde yanlış bir sonuç çıkarılmaktadır. Oysa sömürgeci bir ülkenin ille de emperyalist bir ülke olması diye bir koşul söz konusu değildir» (s. 94, K. s. 6). Şimdi biz «haydi bu söylediklerini kanıtla» dediğimizde hemen «Portekiz örneği» burnumuza dikiliverecektir. Bütün «sömürge teorilerinin» ve de «Kurtuluş»un kurtuluşu: Portekiz ör-

neği... «Portekiz'in yarı-sömürge bir ülke olduğu ve yarı-sömürge bir ülkenin, yani değişik emperyalist ülkelerin denetimi altında ve onların kendi aralarındaki çekişme alanlarından birini teşkil eden bir ülkenin de aynı zamanda sömürgesi olabileceği görölmektedir.» (Kurtuluş, s. 86, s. 6)

Kurtuluş'un Lenin'i kendisine «kanıt» göstererek kanıtlamak istediği şey, ızdırâpla ve tekrarlar üzerinde durduğu şey nedir? Yarı-sömürge bir ülkenin de sömürgelere sahip olabileceği... Farklı iki şeyin birbirine karıştırıldığı ve birbirine karşı «kanıt» olarak ileri sürüldüğu hemen görölmektedir: Portekiz gibi ülkeler sömürgelere ne zaman sahip olmuşlardır? Tekel evresi dönemde. Öyleyse, tekel evresi dönemde (yani başka bir anlatımla, emperyalist olmak gerekmez!) sömürgelere sahip olması gerçeğini, emperyalizm çağında, bu sömürgelerini çeşitli nedenlerle koruması, elde tutması gerçeğiyle karşı karşıya getirmenin zorunluluğu nerededir? Başka bir deyişle; tekel öncesi dönemde sömürgelere sahip olabilmesini, şimdi tekrarlamamanın ne alameti var? Emperyalizm çağında, bu tip ülkelerin sömürgelere sahip olabileceği gerçeği değil, eskiden elde ettikleri sömürgelerini kaybettiği, bu toprakların yeniden tekrar tekrar, büyük emperyalist devletler tarafından paylaşıldığı gerçeği vardır. Farklı iki şey (kapitalizmin ilk evresinde sömürge elde edilebilmesi ile emperyalizm döneminde

bunun yitirilmesi) karşı karşıya getirilerek, «işte, bak yarı-sömürge ülkenin de sömürge-leri olabiliyor» demek, saçmalamaktır.

Olsa olsa şöyle demesi gerekirdi: «Bir zamanlar benimde sömürgelerim var idi.» Ama bugün görmemiz gereken şey, malî sermayenin tüm dünyayı hakimiyeti altına alması, sömürgeci politika izlemesi gerçeğidir. Bu politika izlenirken eski tip ilişkilerden yararlanma, eski tip sömürgecilik biçiminin emperyalist devletler tarafından sürdürülmesi, eski tip sömürgeciliğin şimdi hortladığı anlamına gelmez.

Sömürgecilik konusunda söylediklerimizi kısaca toparlarsak:

Sömürgecilik, kapitalizmden öncede vardı. Fakat bu, sömürgeciliği belli kalıplar, kıstaslar ve tasvirler içinde «genel» ve «statik» bir «olgu» olarak getirmemizi haklı göstermez. Sorun bu şekilde muğlaklaştırılır.

Sömürgecilik olgusunun temeli, hangi sınıfın hangi tarihsel koşullarda sömürgecilik politikası uyguladığıdır. Yoksa, sömürülen ülkeye bakıp ta ne kadar sefalet içinde olduğunu «görün», «hiç kuşkusuz orası sömürgeci» demek, işin idealist açıklanmasıdır.

Sömürgecilik, çağımızda, malî sermayenin, emperyalist devletlerin uygulayabileceği bir politika olarak gündemdedir. Bu çerçevede, denebilir ki, emperyalizm döneminde sömürgecilik en olgun ve sistemli düzeyine çıkmıştır. Yani genel bir toplumsal unsur o-

larak sömürgeciliğin sınıf temeli emperyalist burjuvazidir. Bu gerçeği bir kenara bırakıp, kapitalizmden önce var olan sömürgecilik biçimini, bugün varlığını sürdürmesine bakarak (onun yok olan ağırlık yanını değil de, sadece görüntüsündeki varlığına bakarak), sömürge sahibi olmak için, emperyalist olmak gerekmez» saçmalığına varmak, ille de demogojiyi savunmak olur.

Bu çerçevede yarı-sömürge bir ülke, sömürgeye sahip olamaz. Buna gücü yetseydi zaten yarı-sömürge olmazdı. Ancak Marksist Sömürgecilik Teorisini bir kenara bırakmayı göze alan bir siyaset, bu «teoriyi» savunabilir.

Şimdi esas konumuzu, yani Kürt meselesini bu açıdan kısaca inceleyelim.

Kürdistan'ın Türk devletinin bir «iç sömürgesi», «yarı-sömürge bir ülkenin sömürgesi» olarak «tahlil» edilmesinin birinci kanıtı, Osmanlı İmparatorluğundan, Türk devletinin sömürgeciliği devralmasıdır.

Bu konu ile ilgili, geçmişte «Devrimci Gençlik» döneminde (—Şimdi D. Yolcular tarafından savunulan, sonradan ise görüşlerini terkettiler—) savunulan «Rızgari» milli mesele ve kemalizm» yazısından ilginç bir örnek olması maksadıyla, alıntı alıyoruz: Şöyle deniliyor; Osmanlı Devleti ve sömürgecilik için: «Bilindiği gibi emperyalizm, kapitalizmin en son aşamasındaki kendi özgül işleyişiyle bir (yeni) sömürgeciliktir de... Ancak

tarihsel anlamıyla her sömürgeci akımın «emperyalist» olmadığı da bilinen bir olgudur. Osmanlı devleti sömürgeci, fetihçi, ilhakçı bir askeri feodal imparatorluktu. Ve emperyalistlere karşı bir savaşımdan sonra kurulan Türk Devleti, Osmanlı'dan (elinde yalnız o kaldığı için) Kürdistan'ın bir parçası üzerindeki sömürgeci siyasetinden vazgeçemeyeceği (ve vazgeçmesine Türk burjuvazisi tarafından gerek duyulmayan) miras olarak devraldı.

Böylesi bir yaklaşımı kabul ettiğimizde, Türkiye'deki milli meseleyi nasıl değerlendirmeliyiz?

Birincisi, Osmanlı İmparatorluğunun sömürgeci bir devlet olduğu tartışılmaz bir olgudur. Bu devletin kazandığı yeni biçimlerin açıklanmasına kaynaklık etmektedir (...) Böylelikle çok uluslu Türkiye Cumhuriyeti'nde, Osmanlı Merkezi otoritenin sömürgeci sultanı, burjuva Türk devletinin «milli» sultanı ile pekişmiştir.» (*)

(*) Devrimci Yol yazarları sonradan bu görüşten vazgeçerek «sömürge teorisine» karşı çıktılar. D. Yol bu görüşü terk ederken, onun izlerini de tamamıyla üzerinden atamadı. Osmanlı İmparatorluğunun «sömürgeci» olarak Türk devletine miras kaldığı görüşünü eleştirmek için, Osmanlı İmparatorluğunun-yarı-sömürge olmadan önce-sömürgeci *olmadığı* görüşünü savunmaya çalıştı: «Feodal bir 'sömürgecilik'ten söz edildiği zamanda, fethedilen (ve diyelim ki «sömürgeleştirilen») ülkelere ekonomik olarak müdaha-

Kürdistan'ın merkezi feodal Osmanlı İmparatorluğundan, Türk devletine «sömürge» olarak miras kaldığını iddia eden bu görüş, çeşitli küçük-burjuva Kürt milliyetçileri tarafından da savunulmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu, fetihçi, yağmacı, topraklardan vergi ve artı-ürün alan askeri feodal bir devletti. Fetihçi olması olgusunu aynı zamanda da sömürgeci olarak nitelleyebiliriz. Çünkü, toprak fethi, yağmacılık o dönemin sömürgeciliğini karakterize eder.

Avrupada kapitalist ilişkiler geliştikçe, yeni deniz yolları, kıtalar keşfedildikçe, Osmanlı İmparatorluğu da gerileme sürecine girdi. Zaman içinde sömürgeci-fetihçi karakterini yitirdi. Daha ileri kapitalist teknikle savaşan, ekonomisini geliştiren kapitalist Avrupa devletlerinin yarı-sömürgesi durumuna geldi. Bu süre içinde, Osmanlı devleti elde tuttuğu, fethettiği topraklarına-bu arada Kürdistan'a da-baskı ve zulüm uyguluyordu. Ama artık bir feodal sömürgecilik, fetihçilik devrini doldürmüştü. Yeni tip, kapitalizmin ilk

---

le edilebileceğini düşünmek saçmadır.» Feodal döneme ait (fetihçi anlamda) bir sömürgecilik söz konusuysa, bunu «ekonomik müdahale edilmemiştir» ikilemine sokmak, sömürgeciliğin tarihsel farklılaşmasını tam özümleyemediğinden (daha doğrusu eski görüşü terk edeyim derken yanlışını savunması) bir kanıtıdır.

Kürdistan'ın «sömürge» olmadığını kanıtlamak için Osmanlı İmparatorluğunun ilk dönemlerde sömürgeci (fetihçi) olduğunu inkâr etmek gerekmez.

evrelerine denk düşen bir sömürgecilik, ham-madde kaynaklarını elde etmek, meta ihracı vs. gündemdedir. Zaten Osmanlı Devleti bu karakterinide yitirdiğinden, ve de kapitalizmin kendi iç dinamiğiyle geliştiği ve dış pazara açıldığı bir sömürgeciliği yaşama fırsatını kaçırdığından, eldeki topraklarına sömürge toprağı demek mümkün değildir.

Bu çerçeve içinde meseleye bakarsak, Osmanlı İmparatorluğundan devralınan bir «Kürdistan sömürgesi» tahlili yapmak, «genel» sömürgecilik anlayışına denk düşer. Unutulmaması gerekir ki, Osmanlı Devleti, Çarlık Rusyası gibi iç dinamikle gelişen bir kapitalizm ve bunun gereği olarak «sömürge sahibi olma» durumuna, yarı-sömürge oluşu yüzünden (zaten yarı-sömürge olması bir bakıma bu anlama gelir) yitirmiştir. O halde Osmanlı Devleti'nden «sömürge mirası» tarihsel olarak söz konusu değildir.

Tarihsel olarak, kendi iç dinamiğiyle kapitalizmin gelişmesi fırsatını kaçıran Osmanlı Devletinin yıkımı üzerinde kurulan yeni Türk Devleti içinde aynı durum geçerliydi. Emperyalizm çağında, Türk Devleti'nin oluşması bir bakıma, zaten emperyalist sömürgeciliğe karşı savaş içinde gerçekleşmişti. Bu açıdan emperyalizmle ekonomik açıdan, siyasi açıdan tam anlamıyla bağlarını kopartmamış Türk devletinin, burjuvazi yaratma çabaları, onu tekrar emperyalizmin kucağına doğru itmişti. Zaten, emperyalizm çağın-

da, sosyalist programı uygulamaya sokamayan bir küçük-burjuva devletin, kapitalizm yolunu seçmesinden sonra dünya ekonomisinin bir halkası durumuna gelmesi kaçınılmazdı. Bu açıdan söyleyebiliriz ki, Türk Devleti'nin emperyalizm çağında, sömürgeciliği Kürdistan'a uygulayabilmesinin sınıfsal temeli yoktu. İçsel bir kapitalizmin ihtiyaçları da zaten henüz doğmamıştı. Bütünüyle bir iç pazarın yaratılması ise, bilindiği gibi emperyalist üretim ilişkilerinin ülkeye girmesiyle birlikte oldu. Bununla birlikte Kürdistan'da çok uluslu Türk Devleti'nde milli baskının sultası altında-sömürgeleşti. (Emperyalizmin yeni-sömürgesi Türkiye gerçeği)

İkinci Dünya Savaşı ertesine kadar Kürdistan'ın durumunu nasıl değerlendirebiliriz. Sömürgeciliği uygulayacak sınıf temeli ve kapitalizmin yapısal ihtiyacı olmadığından; (ki burada kimse bu anlamda sömürgecilik uygulayamazdı, ama eski tip-yani feodal, fetihçi, köleci-sömürgecilik uygulamıştır diyemez herhalde!) Öte yandan da böylesine bir yapıya ulaşabilmenin de ancak kapitalist-emperyalist dünya ekonomisinin bir parçası olarak mümkün olabileceğini de hesaba katarsak, diyebiliriz ki, yeni Türk Devleti, sömürgeci bir politika uygulayamazdı; ama bir ilhak politikası, milli baskı politikası uygulayabilirdi. Nitekim de öyle oldu.

Milli bütünlüğünü sağlamaya çalışan

Kemalist iktidar, gerici sınıf temelinde, jenosid ve baskı uyguladı. Kürdistan'ı ilhak etti. 1945'lerde bu durum tamamlanmış ve emperyalizmin tam pazarına namzetti Türkiye.

Kürdistan çok uluslu Türk devletinin milli baskısı altında, yeni-sömürge durumuna girmiştir.

«Bu gerçeği kabul edemeyenler hemen «kanıtlarını» ileri sürüyorlar: «Kürdistan'ın sömürge olamayacağını iddia edenlerin yanlışlığı nokta, yalnızca emperyalist ülkelerin sömürgeleri olabileceği şeklindeki görüştür. (Kurtuluş) Bu yavan «görüş» Kürdistan'ın Türk Devleti'nce, hangi sınıfsal temelde ve hangi düzenin yapısal ihtiyaçlarını giderek sömürgeleştirildiğini «kanıtlayan», «beylik» bir iddiadan başka birşey değildir. Daha önce bu konunun üzerinde durduk. Tekrar söyleyelim: Çağımızda yarı-sömürge bir ülke, sömürge politikası izleyemez. Marksist sömürgecilik teorisi açısından bu mümkün değildir. Portekiz örneği bunu kanıtlamaz, tersine eski tip sömürgeciliğin, emperyalistlerin eline geçmesi açısından çürüktür. (ki Türkiye, Portekiz örneğine benzemez. Bir kere Türkiye çok uluslu bir devlettir. İkincisi, sömürge devralmamıştır. Yani Portekiz gibi sömürge sahibi olabilecek tekel-öncesi sömürgeci politika izleyememiştir. Bu açıdan, çok uluslu Çarlık Rusya'sıyla da kıyaslanamaz.)

Başka bir sorun ise, Kürdistan'ın «sömür-

ge» diye tasvir edilen durumudur. (Bak. Kurtuluş, 1976. sayı 6 sayfa: 63-104-105)

Bu duruma göre:

1 — Kürdistan ilhak edilmiştir.

2 — «Kürdistan'ın ekonomisinin gelişimi, sömürgeci ülkeler ekonomisinin ihtiyaçlarına cevap verecek bir doğrultuda geliştirilmekte ve bağımsız oluşumları tahrip edilmektedir. Böylelikle sömürgeciler, Kürdistan'ın bir pazar olarak kalmasını sağlamaya çalışmaktadırlar. Aynı zamanda ucuz iş gücü, sömürgeci ülkenin ekonomisinin hizmetinde kullanılmakta ve sömürgece biriken değerler büyük ölçüde sömürgeci ülkeye taşınmaktadır.» (Kurtuluş, burada şuna açıklık getirmek zorundadır. Yukarıdaki «sömürgeleştirmeyi» gerçekleştiren Türk Devleti, hangi sınıfsal temelde ve kapitalizmin hangi evresindedir. Tekel-öncesi bir (emperyalizmin dışında) aşama mı yaşıyor Türkiye? Yoksa emperyalist mi? Unutmamak gerekir ki yarı-sömürge Portekiz söz konusu sömürgelelerini tekel öncesi bir evrede ele geçirmiştir.)

3 — Kürdistan'da Kürt halkının dili, kültürü, sanatı baskı altındadır.

4 — Kürt halkının gerici hakim sınıfları sömürgecilerle işbirliği yapmakta ve pay almaktadırlar.

5 — Kürdistan zorla parçalanmakta, direnişlere karşı katliam uygulanmaktadır.

6 — Kürdistan'ın tarihi yok edilmektedir, vs.

Yukarıdaki durum, bize Kürdistan'ın «sömürge» oluşuna dair fikir vermemektedir. Ayrıca sömürgeci ülkenin sömürgeci sınıf karakterine tek kelimeyle değinilmemekte. Öyleyse Kürdistan'a salt «daha çok biz savunuyoruz» demek için mi «sömürge teorileri» ortaya atılıyor?...

Kurtuluş'un «sömürge teorisi»ni kanıtlanmasının bir yolu daha var. O da, sömürge ve yarı-sömürge ülkeler arasındaki farktan yararlanarak, Kürdistan'ın da «sömürge» oluşunu kanıtlayabilmek!

Lenin'in belirttiği gibi, çağımızın özelliği sömürge sahipleri emperyalizm ile sömürge ve yarı-sömürgeler arasındaki kesin ayırımıdır. Bu çerçevede sömürge ve yarı-sömürge arasındaki fark, emperyalizmin bir ülkeyi açıkça kendi askeriyle işgâl ettiği, görünürde dahi «bağımsızlık» tanımadığı ülke, tüm anlamıyla sömürgeci. Sömürsünü gizleyerek sürdürüyor, ve ülkeyi açık işgâl altında tutmuyor, görünürde «bağımsızlık» tanıyorsa o ülke yarı-sömürgeci. Günümüzde ise yeni sömürge ülkeler ise kendi ordusu tarafından işgal ettirilmiş, kapitalist ilişkiler geliştirilmiş, bu tip iki ayırımın mekanik olarak yapılamayacağı durumdadır.

Kurtuluş, bu gerçeği görmezlikten gelmeyi yeğliyor. (Çünkü «sömürge teorisi»nin ispatı için buna gerek varı)

«Demek ki, sömürge ülkenin somut özelliği, tek veya birkaç ülkenin fiili işgâli altın-

da olması ve bu niteliğiyle yarı-sömürge ülkelerden farklılık göstermesidir.»

Bundan çıkan sonuç: «Türkiye yarı-sömürge bir ülkedir, Kürdistan'da onun sömürgesi.»

Emperyalizmle ilişkiler çerçevesinde ele alınabilecek bu sorun emperyalist olmayan Türk Devleti ilişkileri için geçerli sayılarak yarı-sömürge, sömürge farkından da yararlanılarak, farklı bir plâforma sokuluyor. Ve «kanıt» hazır: Türkiye'nin «bağımsızlığı var», Kürdistan'ın ise yok! Yarı sömürge-sömürge ilişkisi emperyalizm karşısında belirlenir. Yoksa ezen-ezilen ulus ilişkisi, yarı-sömürge-sömürge ilişkisine benzetilerek sömürgecilik kanıtlanmaz!

Kürdistan'ın devlet kurma hakkının olmaması topraklarının Türk Devleti tarafından siyasi işgâli, ancak milli baskı çerçevesinde ele alınabilir. Yoksa bir ülke ilhak edilmişse, somut duruma, ilhak eden ülkenin siyasi ve ekonomik sistemine bakmadan «sömürgeci» ilân etmek, tek yanlı bakışın örneğinden başka bir şey olamaz.

Kısaca toparlarsak:

Osmanlı İmparatorluğu, yarı-sömürge olduğundan ötürü Kürdistan'ı yeni Türk devletine «sömürge» olarak miras bırakmamıştır.

Yeni Türk Devleti, kendi iç dinamiğiyle kapitalizmin var olmamasından dolayı sö-

mürgeciliği uygulayamazdı. Milli bütünlük adına siyasi ilhak, jenosid politikası uyguladı.

Çok uluslu Türk devleti, emperyalizmin (Kürdistan dahil) yeni-sömürgesi haline geldi, kendi içinde milli baskıyı taşıyarak, kendi devleti olmaması, siyasi ilhak, «sömürge» olarak değil, milli baskının Türk devletince uygulanmasının yansıması olarak değerlendirilebilir.

C — ÇOK ULUSLU TÜRK DEVLETİNDE ORTAK ÖRGÜTLENME VE MÜCADELE İLİŞKİSİ

Leninist örgütlenme anlayışı, proleteryanın, aynı devlet sınırları içinde ise, diğer uluslar ve milliyetlerle ortak örgütlenmesini savunur. Lenin ve Stalin bunu, sömürgeleri olan Çarlık Rusya'sında uygulamışlar, örgütlenmenin başarısını somut olarak da göstermişlerdir: «Pratik belli bir devlet proleteryanının milliyetler bakımından örgütlenmesinin, sınıf düşüncesinin yıkılmasından başka bir yere götürmediğini göstermiştir.» (Stalin) Aynı devlet çatısı altında, çok milliyetli bir durum söz konusu bile olsa (—hatta Çarlık Rusyası gibi sömürgeleri de olsa—) Leninizm, ortak örgütlenmeyi savunur. Çünkü, devrimin hedefi ve çıkarları bütün milliyetlerin emekçileri, işçileri açısından aynıdır. Öte yandan milli baskı uygulayan gerici iktidarın devrilmesiyle, ulusların serbestçe kader-

lerini t yain etmeleri söz konusu olacaktır. (Ayrılma ve birleşme) Lenin'in dediği gibi «günümüzde yalnız proleterya, milletlerin gerçek özgürlüğü ve bütün milletlerin işçilerinin birliği d vasını savunmaktadır.» Ortak örgütlenmenin gerçek temeli, devrimin, bütün emekçilerin ve milliyetlerin çıkarlarını savunmasındadır.

Eğer aynı devlet çatısı altında, aynı ezen sınıflara ve devlete karşı bir devrim söz konusuysa, elbette milliyetlere göre örgütlenme proleteryanın ve emekçilerin gücünü bölmekten başka bir işe yaramaz. Lenin şöyle diyordu: «Ezilen ulusun sosyalistleri, ezilen ulusun işçileriyle ezen ulusun işçilerinin tam ve kayıtsız şartsız birliğini, örgütsel birlik dahil olmak üzere savunmalı ve uygulamalıdır. Bu olmadan burjuvazinin her  eşitenden entrikaları kalleşlikleri ve hileleri karşısında proleteryanın bağımsız politikası savunulamaz ve işçi sınıfı öteki ülkelerin işçileriyle sınıf dayanışmasını gerçekleştiremez.»

Ayrı  rg tlenmeyi Türkiye'de genellikle K r  k  k-burjuva milliyetçi örgütleri savunmaktadır. Bir bakıma doğaldır.  nk , ezilen bir ulusun örgütlenme özgürlüğünü (proleteryanın iktidara yönelik örgütlenmesi dışında, ulusal muhtevadaki örgütlenmesini) reddedemeyiz. Lenin şöyle diyor: «Besbelli ki belirli bir devlet içinde hangi milliyetten olursa olsun her topluluğun örgütlenmesi dahil, her türlü örgütlenme özgürlüğünü asla

reddetmemekle birlikte sosyal-demokratlar (yani Marksistler), böyle bir şeyi isteyemezler ve böyle bir birliğe arka çıkamazlar.» Ayrıca Stalin'inde «ulusların istedikleri gibi örgütlenme hakları vardır, zararlı olsun, yararlı olsun, kendi ulusal kurumlarını, hancisi olursa olsun muhafaza etmeye hakları vardır... Ama bu, sosyal-demokrasi, ulusların zararlı kurumlarına karşı, ulusların akla uygun olmayan taleplerine karşı mücadele etmeyecek demek değildir. Tam tersine, bunu yapmak, ulusların iradesini proleteryanın çıkarlarına en uygun biçimde örgütlemelerini sağlayacak tarzda etkilemek, sosyal demokrasinin görevidir.» diyor. Burjuva milliyetçilerinin bu çerçeve içinde ulusal örgütlenme kurumlarını kurma hakları vardır. Lenin'in dediği «burjuva milliyetçiliğinin ilkesi genel olarak milliyetin gelişmesidir.» Bu yüzden, milliyete göre örgütlenme, kurumlaşma istemek, burjuva milliyetçilerinin işidir. Fakat sorun bu noktayı aşmaktır. Ezilen ulusun Kürt milliyetçileri, ayrı örgütlenmeyi «Marksist» kılıf altında, getirmekte; ayrı devrim yapılacağı için, ayrı örgütlenme gerekir; çünkü burası «sömürgeci» demektirler.

Böylesine bir «görüşle» ayrı örgütlenmeyi savunmak, açıktır ki, burjuva milliyetçiliğinin gelişmesini, «Marksist» kılıf altında istemekten başka bir anlama gelmez. Proleterya, uluslararası plânda ortak mücadele ilkesini benimsediği halde millici sınırlar ve ör-

gütler içinde kavgasını vermektedir. Burjuva sınırları içinde verdiği sınıfsal savaş, dünya çapındaki sınıf savaşının bir parçasıdır. Bu anlayışa göre aynı burjuva devlet sınırları içindeki, çeşitli ulusların proleterlerinin tav- rı, kesinlikle ortak mücadeleden yana olma- lıdır. Çünkü aynı devlet çatısı altında, çeşitli milliyetlerden işçilerin, emekçilerin sınıf sa- vaşı birleşmekte ve ortak zemin kazanabil- mektedir. Bu koşullar varken, ayrı örgütlen-meyi savunmanın gerekçesi «ayrı devrim» olamaz. Somut olarak tartışacaksa, Kürt u- lusunun, zaten kendi devleti yoktur ki, Kürt proleterleri kendi içinde ayrı devrim yapsın, ayrı örgütlesin! Türk devletine ve hakim sı- nıflara karşı sınıfsal savaş somut olarak Türk proleterleri ve emekçilerinin mücadele- siyle birleşmekte, çakışmaktadır. (yine, «sö- mürgeşel» bahaneyle Portekiz-Angola-Mo- zambik ilişkisi verilmeye kalkışılmasın. Çün- kü bu tip ülkelerde bir kere çok uluslu dev- let özelliği yoktur. Sömürgeşel devrim söz konusudur. Türkiye'de ise ancak Türkiye ge- nelinde, emperyalizme karşı sömürgeşel dev- rim söz konusudur.) (*)

(*) Bu noktada çeşitli ihtimaller tartışılabilir. Ör- neğin, Türkiye Kürdistan'ında çelişkilerin yoğunlaş- ması ve halk hareketinin yükselmesi, Türkiye gene- lindeki mücadeleyi aşar ve ayrı bir karakter kazanır- sa ne yapılacaktır? Şüphesiz somut duruma göre, dev- rim hareketini hızlandırmak, yeni taktikler çizmek proleteryanın ve örgütünün görevleridir.

Öyleyse, çok uluslu devlette, sınıf mücadelesinin ortak hedefi haline gelen Türk devleti ve hakim sınıflarına karşı mücadele sözkonusuysa (ki bu sınıfsal mücadele Kürt ulusunun K.K.T. Hakkını içerir.) ayrı örgütlenmeyi savunmak, Yunanistan, Brezilya gibi bir ayrı örgütlenmeyi değil, milliyetlere göre bölünmüş bir örgütlenmeyi savunmaktır. Devrimciler, bu yanlış burjuva hayallere ve zararlı akımlara karşı mücadeleyi ihmal edemezler.

Türk ve Kürt halklarının oligarşiye karşı örgütlenmesi, Demokratik Halk Diktatörlüğünü gerçekleştirmeye yönelecektir; program budur. Bu durumu P.A.S.S.'ne göre özel olarak irdelemekte, kısa da olsa yararı olacaktır.

Bilindiği gibi, Türkiye burjuva demokratik devrimini yapamamıştır. Türk devleti ulusal devrimini yapmış, fakat tekrar yeni-sömürge olmuştur. Türkiye'de bu, emperyalizmden bağları kopartmak, faşizmi yok etmek, toprak sorununu ve ulusal sorunu çözmek anlamına gelmektedir. Eskiden I. ve II. Bunalım döneminde-burjuva demokratik devrimini yapamayan ülkelerin iki sorunu vardı: Ulusal sorun, emperyalizmden kurtulmak; toprak sorunu, feodalizmi tasfiye etmek. Bugün ise, özü burjuva demokratik devrim olmasına karşın, Demokratik Halk Devrimi esas olarak iki noktayı kapsar: Emperyalizmi ve faşizmi tasfiye etmek. Devrim, bu çerçevede aynı zamanda da, toprak sorunu-

nu ve milli sorunun çözümünü de kendi içinde taşımaktadır. Milli sorunun devrimci anlamda başka bir çözümü mümkün değildir. Bugün, ön plânda olan anti-faşist (anti-oligarşik) mücadele Kürt ulusunun kurtuluşunu ve ulusal taleplerini de içermektedir. Çünkü, oligarşik devlet, Türkiye halklarına (Kürt ve Türk halkına) kan kustururken, Kürt ulusuna da, ulusal baskı, şövenizm politikası uygulamaktadır. «Komünizme ve bölücülüğe karşı» burjuvazinin yaptığı propaganda bunu açıkça göstermektedir. Kısacası, Demokratik Halk Devriminin bugünkü aşamasında sınıfsal yanın ağır basması, Kürt ulusunun çıkarlarına ve mücadelesine ters düşmemekte, uyum göstermektedir. Görünürdeki çelişki ise (sınıfsal yan ile Kürt ulusunun çıkarları) sadece biçimseldir ve milli baskının var oluşundan kaynaklanmaktadır.

Emperyalizmin III. Bunalım döneminde yeni-sömürge ülkelerin tek devrim stratejisi olan P.A.S.S.'ne göre, sınıf mevzilenmesi ve ittifakları, ulusal sorun açısından da nasıl konacaktır? Demokratik halk devriminin hedeflerinde biraraya gelen anti-oligarşik mücadele ile milli baskının ortadan kaldırılması mücadelesi, sınıf mevzilenmesini de belirginleştirmiştir. Yeni-sömürge ülkemizde, devrimin temel güçleri işçi sınıfı, köylülük ve küçük-burjuvazidir. (devrimden yana olan anti-emperyalist demokrat güçlerde vardır, fakat devrimin temel güçleri arasında sayıl-

mazlar!) Kürt emekçi halkıyla, Türk emekçi halkı aynı temel güçler içerisinde değerlendirilirler. Yalnız bu noktada, devrimcilere düşen görev, iki halk arasındaki ulusal çelişkileri (ulusal düşmanlığı) kendi kaderini tâyin hakkı temelinde propaganda ve ajitasyon yürüterek çözmek, karşılıklı güveni devrim mücadelesi içinde pekiştirmektir.

Demokratik halk devrimini gerçekleştirmenin yolu, halk savaşıdır. P.A.S.S.'ne göre halk savaşının ilk aşaması öncü savaşıdır. Halk savaşında devrimin izleyeceği rota, (III. bunalım döneminde şehir-kır diyalektik birliği olmasına karşın) kırlardan şehirlere doğrudur. Bu açıdan devrimde temel savaş alanı kırlar olmasından ötürü, temel güç köylülerdir. Şehirlerde proleteryanın, fiziki olarak belirleyici güç haline gelmesi devrimin son aşamasına tekabül eder. (Tabi ki bu şehirlerdeki faaliyeti, kırla bir bütün halinde ihmal etmek anlamına gelmez). Bu çerçevede ulusal sorun nasıl ele alınabilir? Şehir-kır diyalektik birliği temelindeki politik faaliyet programı, Kürdistan için de geçerlidir. Fakat öncelikle söyleyelim ki, politik çalışma, kesinlikle Kürdistan'ın özelliklerine, sorunlarına dayanmalıdır. Ayrıca, Kürdistan'da, ideolojik plâtfomdaki mücadelede son derece önemlidir.

Kürdistan'daki ulusal baskıya karşı mücadele köylülerin, emekçilerin çelişkilerini gündeme alarak yürütülmelidir. Öyle ki, ulu-

sal baskıya karşı mücadele, aynı zamanda Kürt köylülerinin, emekçilerinin, faşist devletin ordusuna, polisine, toprak ağalarına, sermayedarlarına karşı mücadelesinin kendisi olmalıdır. Bunun dışındaki, milliyetçi yanlış hedefleri gösterenlere karşı mücadele edilmelidir.

Genel devrim mücadelesi açısından değerlendirilecek diğer bir husus da şudur: Kürdistan'da halkın büyük çoğunluğu köylerde oturmaktadır ve korkunç bir yoksulluk içindedirler. Azgın bir sömürü (toprak ağası, tefeci sermayedar) altında ezilmekte ve gerekli ihtiyaçlarını ağır fiatlarla alabilmektedirler. Bunun karşısında ürünleri düşük fiatlarla aracılar ve ağalar tarafından gasbedilmektedir. Kırılık bölgeler, emperyalizme karşı mücadele açısından UYGUN koşullara sahiptir. O halde, kırılık bölgelerde, köylüler arasında yapılacak çalışmalara, yani kırsal çalışmaya, Kürdistan'da ağırlık verilmelidir. Bu çerçevede, kırsal bölgelerdeki çalışmalar, Kürdistan'ın özelliklerinin, çelişkilerinin tahlili üzerinde yürütülmelidir. (Kırsal çalışmayı, ulusal baskıya karşı mücadeleyi de içerecek genel devrimci faaliyetle birleştirmek!) Hemen belirtmekte yarar vardır: Şimdiye kadar, gerek kırsal mücadele konusundaki tecrübesizlik, gerekse de ulusal meselede pratiğe ilişkin adımlar atılamaması, teoride de genel bir eksiklik biçiminde yansımaktadır. Teori, tecrübelerle dayandığı içindir ki, bu-

gün Kürdistan'daki mücadele konusunda teorik değerlendirmelerimiz, genel perspektiflerimizden hareketle edineceğimiz tecrübe birikimlerine, hatalarımıza, başarılarımıza bağlı olarak gelişecektir.

Bir başka sorunda öncü savaşının Kürdistan'da nasıl ele alınacağıdır?

Bilindiği gibi öncü savaş, silâhlı propaganda temelinde kitlelerin devrim saflarına çekileceği (suni dengenin kırılacağı) stratejik bir aşamadır. Silâhlı propaganda, şehirde ve kırdaki yürütülecek gerilla savaşını aracılığıyla, kitlelere politik hedef gösterir, bilinçlendirir, oligarşiye karşı güçlü bir alternatif örgütlenmenin varlığını gösterir, vs.

Yeni-sömürge Türkiye'nin Kürdistan'ında silâhlı propaganda temelinde öncü savaşla oligarşiye karşı mücadele, aynı zamanda da ulusal baskıya karşı mücadeleyi içererek yürütülebilir mi? Bu soruya genel devrim stratejimiz açısından olumlu cevap veriyoruz. P.A.S.S.'nin şehirde ve kırdaki diyaletik mücadele birliği, Kürdistan'da da bu genel programın hayata geçmesini içerir, çünkü, milli baskıyı da çözümlenecek olan mücadele bunun içindedir. Fakat Kürdistan'ın bazı özelliklerini de, öncü savaş ve silâhlı propagandanın yürütülmesi açısından belirtmekte yarar var:

1 — Şehirlerin durumu: Kürdistan'da şehirleşme oranı düşüktür. Şehir nüfusları belli düzeydedir. Diğer yandan, milli baskının

somut bir yansıması olarak şehirlerde askeri denetim çok sıklıdır. Dört bir yan askeri kışlalarla donatılmıştır.

2 — Kırların durumu: Batı'daki köylere nazaran, Kürdistan'daki köylerde kapalı köy ekonomisi, toprak ağalarıyla olan çelişkiler, tefecilerle ilişkiler daha yoğundur. Ürettiği ürünlerini ucuza satması, ihtiyaçlarını pahalıya alması köylüleri daha da yoksullaştırmaktadır.

3 — Yeni-sömürgecilik ilişkileri, Kürdistanı, batıdaki gibi yoğun bir şekilde sarmamıştır. Bunu, İstanbul, Ankara, Adana, İzmir gibi büyük şehirlere yapılan göçlerden çıkarabiliriz; çünkü sanayileşme belli merkezlerde yoğunlaştırılmıştır. Bunun diğer bir nedeni de, tekelci burjuvazinin cılız oluşu ve riskli, uzun vadeli yatırımlara girememesidir. Kürdistan'daki yeni-sömürgecilik ilişkilerinin-batıya nazaran-gelişme sürecinde oluşu, bir yandan köylü yığınlarının sermayedar-ağa-tefeci baskısı altında oluşunu gösterirken, diğer yandan da, emekçilerin azgın ordu-polis baskısı yanında nisbi refahlarda tepkilerinin gevşetildiğini göstermektedir.

4 — Geniş Kürt köylü yığınları, emekçileri uzun yıllar, uygulanan millî baskı politikaları gereği, ordudan, hükümetten çekinmekte, onları daha çok gözlerinde büyütmektedirler. Bu yüzden Kürt köylüleri, devletle dost geçinmeyi, devletle mücadele etmeye yeğlemektedir. Özellikle Dersim yöresinde

hâlâ 1938 soykırımının «korkuları» sürmektedir. Milli baskının varlığı, devlet gücü eliyle, Kürt emekçi ve köylüleriyle oligarşi arasındaki sunî dengeyi öteden beri devam ettirmiştir.

Bunlardan hangi sonuçlar çıkar: P.A.S.S. Kürdistan'a özgü özellikleri hesaba katarak hayata uygulanmalıdır. Şehirlerin durumu ve yeni-sömürgecilik ilişkilerinin-batıya nazaran-düzeyi, Kürdistan'da şehirlere oranla, kırlardaki mücadele ve örgütlenmeye AĞIRLIK vermemizi gerektirmektedir. Öte yandan politik hedeflerimizi saptarken, milli baskıyı ve Kürdistan'ın özelliklerini hesaba katmalıyız. Kürdistan'da silâhlı propaganda, kırlarda (—ve tâli olarak şehirde—) yürütülerek gerilla savaşı aracılığıyla herşeyden önce köylülerin çelişkilerini gözönüne almalı, Kürt köylülerinin ordu ve hükümet karşısındaki durumu, baskı yaygara ve gözdağına dayanan oligarşinin propagandası yıkılmalıdır.

P.A.S.S. açısından Kürdistan'da mücadele karşısında örgütlenmenin bölgeselliği nasıl ele alınabilir?

Çok uluslu bir devlette, ortak-örgütlenme, ezilen ulus açısından, bölge örgütlenmesi biçiminde somutlaştırılabilir. Yani ezilen ulus topraklarında proleterya partisinin, o yerin ulusal özelliklerini, taleplerini dikkate alan bir bölgesel örgütlenmesi söz konusu olur. Türkiye'de Kürt köylülerinin toprakları Kürdistan'da, böylesi bir örgütlenmeye git-

mek, proleterya partisinin iki ulusun ortak örgütlenmesini ve mücadelesini kendi çatısı altında kaynaştırması açısından önemlidir. Böylesi bir bölgesel örgütlenmeye gitmeden, ezilen ulusun özel statüsünü taleplerini dikkate almadan faaliyet yürütmek, şüphesiz başka bir yanı sıra, sanki iki ulustan emekçi halkın birliği söz konusu değilse, tek bir halkın mücadelesi varmışçasına mücadeleyi sürdürme anlayışına gider. Bu açıkça ezen ulusun şövenizmini yapmak olur!

Kısaca toparlarsak, bölgesel örgütlenme, Kürdistan'ın ulusal özelliklerini dikkate almalıdır. Bu örgütlenme Türkiye çapında tek bir örgütün çatısı altında kaynaşmalı, merkezleşmeli, uyumluluğu sağlanmalıdır. Milli meseleye sloganlar düzeyinde değil, pratikte gereğinin yerine getirilmesinin başka yolu yoktur.

«İşçilerin milliyetler bakımından sınırlandırılmasının neye yol açtığını biliyoruz. Tek işçi partisinin parçalanması sendikaların milliyetler bakımından bölünmesi, ulusal sürtüşmelerin kızışması, öteki milliyetler işçileri karşısında ihanet, sosyal-demokrasi (yani marksizm) safhasında tam bir çöküştü... Böyle bir duruma karşı tek çıkar yol, enternasyonalizm ilkelerine dayanan örgütlenmedir.

Rusya'nın (diyelim Türkiye'nin) bütün milliyetler işçilerinin, hemen tek ve birleşmiş topluluklar içinde toplanması, bu toplu-

lukların tek bir parti içinde birleştirilmesi; görev işte budur.

Parti'nin bu kuruluş biçiminin, bölgele-
rla tek bir bütün içindeki, parti içindeki ge-
niş bir özerkliği dışlamadığı ama içteledi-
ği kolay anlaşılır.» (Stalin, Milli Mesele).
(Stalin'in, özerkliğini, Türkiye şartlarında
şöyle anlıyoruz: Parti'nin, Kürdistan'daki
kolunun, bölgenin özelliklerini, taleplerini
gözönüne alarak faaliyet sürdürmesi. Başka
türü bir «özerklik» anlayışı şüphesiz hizip-
çilik ve ayrı bir ulusal örgütlenmeyi savun-
mak olur. Bir başka nokta da, Rusya'da ezi-
len ulusların, kapitalizmin iç dinamiğinin ge-
lişmesi yüzünden, burjuva önderliğinde ken-
di örgütlenmelerini yaratmalarıdır. Türkiye'-
de ise, Kürt ulusu burjuva önderliğinden yok-
sun olmuş, ulusal örgütlenmesini sağlıya-
mamıştır. Bu açıdan Stalin'in «özerklik» kav-
ramını biz, partinin, Kürdistan'daki «bölge
örgütlenmesi» olarak anlıyoruz.)

TUSTAV

Ayrı örgütlenmeyi Türkiye'de genellikle Kürt küçük-burjuva milliyetçi örgütler savunmaktadır. Bu bir bakıma doğaldır. Çünkü, ezilen bir ulusun örgütlenme özgürlüğünü (proletaryanın iktidara yönelik örgütlenmesi dışında ulusal muhtevaadaki örgütlenmesini) reddedemeyiz. Lenin şöyle diyor: "Besbelli ki belirli bir devlet içinde hangi milliyetten olursa olsun her topluluğun örgütlenmesi dahil, her türlü örgütlenme özgürlüğünü asla reddetmemekle birlikte sosyal demokratlar (Yani Marksistler), böyle birşeyi isteyemezler ve böyle bir birliğe arka çıkamazlar." Ayrıca Stalin'inde "ulusların istedikleri gibi örgütlenme hakları vardır, zararlı olsun, yararlı olsun, kendi ulusal kurumlarını, hangisi olursa olsun muhafaza etmeye hakları vardır.. Ama bu, sosyal demokrasi, ulusların zararlı kurumlarına karşı ulusların akla uygun olmayan taleplerine karşı mücadele etmeyecek demek değildir. Tam tersine, bunu yapmak, ulusların iradesini proleteryanın çıkarlarına en uygun biçimde örgütlenmelerini sağlayacak tarzda etkilemek, sosyal demokrasinin görevidir." diyor. Burjuva milliyetçilerinin bu çerçevede içinde ulusal örgütlenme kurumlarını kurma hakları vardır. Lenin'in dediği "burjuva milliyetçiliğinin ilkesi genel olarak milliyetin gelişmesidir" Bu yüzden, milliyete göre örgütlenme, kurumlaşma istemek, burjuva milliyetçilerinin işidir. Fakat sorun bu noktayı aşmaktadır. Ezilen ulusun Kürt milliyetçileri, ayrı örgütlenmeyi "Marksist" kılıf altında, petirmekte, ayrı devrim yapılacağı için, ayrı örgütlenme gerekir, çünkü burası "sömürge" demektirler.